

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Επισκόπηση Νομολογίας ΔΕΕ – ΓεΔΕΕ (Μάρτιος – Μάιος 2024)

I. ΘΕΣΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Επιμ.: Όλγα Μιχαλοπούλου

Περιεχόμενο της έννοιας των «δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» και του «ταυτοποιήσιμου φυσικού προσώπου»

Το Δικαστήριο ακολουθεί μια πιο προστατευτική άποψη για το τι συνιστά «προσωπικά δεδομένα» συγκριτικά με το ΓεΔΕΕ, κρίνοντας ότι η ανάγκη χρήσης πρόσθετων πληροφοριών είναι εγγενής με την έννοια της «έμμεσης ταυτοποίησης» και ότι, το γεγονός ότι αυτές οι πρόσθετες πληροφορίες προέρχονται από πρόσωπο ή πηγή διαφορετική από εκείνη του υπεύθυνου επεξεργασίας των εν λόγω δεδομένων, δεν αποκλείει σε καμία περίπτωση την αναγνωρίσιμη φύση ενός προσώπου

αίτηση αναίρεσης – αγωγή αποζημίωσης – εξωσυμβατική ευθύνη της Ευρωπαϊκής Ένωσης – προβαλλόμενη παράνομη συμπεριφορά της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF) – ανακοινωθέν Τύπου της OLAF – προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης – Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1725 – άρθρο 3, σημείο 1 – έννοιες των «δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» και του «ταυτοποιήσιμου φυσικού προσώπου» – έρευνες που πραγματοποιούνται από την OLAF – Κανονισμός (ΕΕ, Ευρατόμ) 883/2013 – τεκμήριο αθωότητας – δικαίωμα σε χρηστή διοίκηση

ΔΕΕ C-479/22 P, OC/Επιτροπή, 07.03.2024, Τμήμα έκτο, Πρόεδρος (Εισηγητής): T. von Danwitz, Γεν. Εισαγγελέας: N. Αιμιλίου, ECLI:EU:C:2024:215 – Αίτηση αναίρεσης

Η νυν αναιρεσείουσα, πανεπιστημιακή ερευνήτρια του ΑΠΘ, βρισκόταν από το 2015 υπό έρευνα από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (στο εξής: OLAF) για καταγγελίες σχετικά με ενδεχόμενο οικονομικό παράπτωμα μετά την κατανομή κεφαλαίων που χορηγήθηκαν από τον Εκτελεστικό Οργανισμό του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας (στο εξής: ERCEA) για την εκτέλεση ερευνητικού έργου. Το 2019, η τελική έκθεση της OLAF περιείχε σειρά διαπιστώσεων, βάσει των οποίων απηύθυνε σύσταση στον ERCEA να λάβει μέτρα για την ανάκτηση των ποσών από το ΑΠΘ, και διαβίβασε την εν λόγω έκθεση στις εθνικές δικαστικές αρχές, συστήνοντας να κινηθούν οι διαδικασίες για τα αδικήματα της απάτης, της πλαστογραφίας και της χρήσης πλαστών εγγράφων. Το 2020, η OLAF δημοσίευσε στην ιστοσελίδα της σχετικό ανακοινωθέν Τύπου. Το ανακοινωθέν αυτό περιείχε τις πληροφορίες και τα πορίσματα της εν λόγω έκθεσης, χωρίς να αναφέρει το ονοματεπώνυμο της ερευνήτριας ή το όνομα του πανεπιστημίου, δίνοντας όμως όλες τις πληροφορίες σχετικά με το έργο, τις πληρωμές και τα πορίσματα της έρευνας. Συγκεκριμένα, το ανακοινωθέν αναφερόταν τόσο στην επιστήμονα, όσο και στον πατέρα της, ο οποίος εργαζόταν επίσης στο πανεπιστήμιο, καθώς επίσης και στον αριθμό των ερευνητών που φέρονταν να συμμετέχουν στο έργο. Ανέφερε επίσης ότι, παρά τις προσπάθειες της επικεφαλής ερευνήτριας να παρεμποδίσει την έρευνα της OLAF, βρέθηκαν αδιάσειστα στοιχεία που αποδείκνυαν ότι η επικεφαλής επιστήμονας είχε αποκτήσει χρήματα που προορίζονταν για την δήθεν πληρωμή των ερευνητών που υποτίθεται ότι συμμετείχαν στο έργο, ενώ, όταν η OLAF επικοινωνήσε με τους εν λόγω ερευνητές, αυτοί δήλωσαν ότι δεν γνώριζαν ότι το όνομά τους συνδεόταν με το έργο ούτε είχαν γνώση για τους τραπεζικούς λογαριασμούς που είχαν ανοιχθεί στο όνομά τους ή για οποιαδήποτε πληρωμή προς αυτούς. Τα στοιχεία που περιείχε το δελτίο Τύπου ήταν αρκετά για να οδηγήσουν στην ταυτοποίηση της ερευνήτριας από δημοσιογράφους.

Η νυν αναιρεσείουσα, στις 16 Ιουνίου 2020, άσκησε αγωγή του άρθρου 268 ΣΔΕΕ ενώπιον του ΓεΔΕΕ με αίτημα να υποχρεωθεί η Επιτροπή σε καταβολή χρηματικής ικανοποίησης για την ηθική βλάβη που υπέστη λόγω του επίδικου ανακοινωθέντος Τύπου. Συγκεκριμένα, ανέφερε ότι η OLAF παρέβη κατάφωρα τις διατάξεις του Κανονισμού 2018/1725 για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τις διατάξεις του Κανονισμού 883/2013 για την υποχρέωση τήρησης εμπιστευτικότητας των ερευνών, καθώς και την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, το δικαίωμα σε χρηστή διοίκηση και την

αρχή της αναλογικότητας, όπως κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης). Το ΓεΔΕΕ απέρριψε την αγωγή στο σύνολό της, υιοθετώντας μία πολύ περιοριστική προσέγγιση της έννοιας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Στη συνέχεια, ασκήθηκε η κρινόμενη αίτηση αναίρεσης ενώπιον του Δικαστηρίου.

Η αναίρεσείουσα επικαλείται τρεις λόγους αναίρεσης. Ο πρώτος αφορά την εσφαλμένη ερμηνεία της έννοιας του «ταυτοποιήσιμου φυσικού προσώπου» κατά το άρθρο 3, σημείο 1, του Κανονισμού 2018/1725, ο δεύτερος την εσφαλμένη ερμηνεία του άρθρου 9 παρ. 1 του Κανονισμού 883/2013 και του άρθρου 48 παρ. 1 του Χάρτη, σε συνδυασμό με το άρθρο 6 παρ. 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπεγράφη στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, τα οποία αφορούν το περιεχόμενο της έννοιας του τεκμηρίου αθωότητας, και, ο τρίτος, παραμόρφωση των αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με παράβαση του άρθρου 41 του Χάρτη, το οποίο αφορά το δικαίωμα σε χρηστή διοίκηση.

Αναφορικά με τον πρώτο λόγο, η αναίρεσείουσα υποστηρίζει ότι το ΓεΔΕΕ υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι η εξακρίβωση της ταυτότητάς της έπρεπε να απορρέει από το επίδικο ανακοινωθέν Τύπου και δεν μπορούσε να προκύπτει από εξωτερικά ή συμπληρωματικά στοιχεία τα οποία δεν συνδέονταν με την προσαπτόμενη στην OLAF συμπεριφορά. Επίσης, υποστηρίζει ότι υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι μόνον τα ήσσονος ή άνευ σημασίας μέσα, τα οποία μπορούν να αποδείξουν με ευκολία και ταχύτητα την ταυτότητα του προσώπου το οποίο αφορά η πληροφορία, εμπίπτουν στην έννοια των «μέσων τα οποία είναι ευλόγως πιθανό ότι θα χρησιμοποιηθούν» για την εξακρίβωση της ταυτότητας του υποκειμένου των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι ο Κανονισμός 2018/1725 ορίζει ευρέως την έννοια του δεδομένου προσωπικού χαρακτήρα που νοείται ως «κάθε πληροφορία που αφορά ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο», ενώ ως ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο νοείται «εκείνο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως μέσω αναφοράς σε αναγνωριστικό στοιχείο ταυτότητας, όπως όνομα, σε αριθμό ταυτότητας, σε δεδομένα θέσης, σε επιγραμμικό αναγνωριστικό ταυτότητας, ή σε έναν ή περισσότερους παράγοντες που προσιδιάζουν στη σωματική, φυσιολογική, γενετική, ψυχολογική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική ταυτότητα του εν λόγω φυσικού προσώπου». Έκρινε ότι, για τους εργαζόμενους στον ίδιο επιστημονικό τομέα που γνωρίζουν το έργο και την επαγγελματική σταδιοδρομία της συγκεκριμένης ερευνήτριας, οι παρατιθέμενες πληροφορίες καθιστούν δυνατή την ταυτοποίηση του προσώπου, χωρίς να απαιτείται δυσανάλογη προσπάθεια από άποψη χρόνου και οικονομικών και ανθρωπίνων πόρων. Επίσης, το Δικαστήριο έκρινε ότι, παρά το γεγονός ότι οι δημοσιογράφοι ερευνητές έχουν προσωπικές και ιδιαίτερες γνώσεις που δεν έχει ένας «μέσος αναγνώστης», τα δεδομένα τέτοιου τύπου πρέπει να εξακολουθούν να θεωρούνται προσωπικά, δεδομένου ότι τα μέσα που χρησιμοποιούνται για τον επαναπροσδιορισμό του ερευνητή δεν ήταν αδικαιολόγητα πιθανό να χρησιμοποιηθούν, κάνοντας, κατά συνέπεια, δεκτό τον πρώτο αυτό λόγο αναίρεσης. Με βάση το συμπέρασμα αυτό, το Δικαστήριο έκανε δεκτό και τον δεύτερο λόγο αναίρεσης, ως λογική συνέχεια του πρώτου. Τέλος, όσον αφορά τον τρίτο λόγο αναίρεσης, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, κατά πάγια νομολογία, η παραμόρφωση πρέπει να προκύπτει προδήλως από τα στοιχεία της δικογραφίας, χωρίς να χρειάζεται να πραγματοποιηθεί νέα εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και των αποδεικτικών στοιχείων. Έκανε, έτσι, δεκτό τον τρίτο λόγο αναίρεσης μόνο κατά το μέρος που το ΓεΔΕΕ απέρριψε τον λόγο που στηριζόταν σε προσβολή του δικαιώματος σε χρηστή διοίκηση.

Η υπόθεση ανατέμφθηκε ενώπιον του ΓεΔΕΕ για νέα κρίση.

Η έννοια του όρου «δικαστήριο» κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ

Η αυστριακή ανεξάρτητη αρχή που είναι αρμόδια για την καταπολέμηση της φαρμακοδιέγερσης στον αθλητισμό δεν πληροί την απαίτηση περί ανεξαρτησίας, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να υποβάλει προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο

προδικαστική παραπομπή – παραδεκτό – άρθρο 267 ΣΛΕΕ – έννοια του όρου «δικαστήριο» – εθνική επιτροπή διαιτησίας αρμόδια για την καταπολέμηση της φαρμακοδιέγερσης στον αθλητισμό – κριτήρια – ανεξαρτησία του αιτούντος οργάνου – αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας – απαράδεκτο της αίτησης προδικαστικής αποφάσεως

ΔΕΕ C-115/22, NADA κ.λπ., 07.05.2024, Τμήμα μείζονος συνθέσεως, Πρόεδρος: K. Lenaerts, Εισηγητής: J. Passer, Γεν. Εισαγγελέας: T. Čápetá, ECLI:EU:C:2024:384 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 5 παρ. 1, στοιχεία α' και γ', του άρθρου 6 παρ. 3 και των άρθρων 9 και 10 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της Οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων, στο εξής: ΓΚΠΔ).

Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαιτητικής διαδικασίας μεταξύ της SO, αθλήτριας αγώνων, και του Nationale Anti-Doping Agentur Austria GmbH (NADA), ανεξάρτητου οργανισμού για την καταπολέμηση της φαρμακοδιέγερσης, σχετικά με την απόφαση του τελευταίου να δημοσιεύσει τις κυρώσεις που επιβλήθηκαν στην SO λόγω της εκ μέρους της παράβασης της εθνικής ρύθμισης κατά της φαρμακοδιέγερσης.

Πιο αναλυτικά, η SO, επαγγελματίας αθλήτρια, κρίθηκε ένοχη για παράβαση των κανόνων αντιντόπινγκ και της επιβλήθηκαν ορισμένες κυρώσεις. Η αθλήτρια, εν συνεχεία, ζήτησε, στο πλαίσιο διαδικασίας ενώπιον της αυστριακής ανεξάρτητης επιτροπής διαιτησίας (USK), να μην δημοσιευθούν το όνομά της, οι παραβιάσεις που διέπραξε και οι ποινές που της επιβλήθηκαν.

Η USK απέστειλε στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα αναφορικά με τη συμβατότητα μιας τέτοιας δημοσίευσης, η οποία προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο, με τον ΓΚΠΔ.

Το Δικαστήριο, αφού υπενθύμισε ότι η διαδικασία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ αποτελεί μέσο συνεργασίας μόνο μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, απέρριψε την αίτηση προδικαστικής απόφασης, καθώς έκρινε ότι το αιτούν όργανο στην προκειμένη περίπτωση δεν πληροί τις αναγκαίες προϋποθέσεις ώστε να δύναται να χαρακτηριστεί ως «δικαστήριο». Πιο συγκεκριμένα, η USK δεν πληροί την προϋπόθεση περί ανεξαρτησίας, αφού δεν διασφαλίζεται από το αυστριακό δίκαιο η αρχή της ισοβιότητας των μελών της, ενώ δεν διασφαλίζεται επίσης ότι τα μέλη της USK προστατεύονται από εξωτερικές πιέσεις, άμεσες ή έμμεσες, ικανές να εγείρουν αμφιβολίες ως προς την ανεξαρτησία τους.

Ωστόσο, το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι το γεγονός αυτό σε καμία περίπτωση δεν απαλλάσσει την USK από την υποχρέωση να διασφαλίζει την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης κατά την έκδοση των αποφάσεών της.

Δικαίωμα πρόσβασης του κοινού στα έγγραφα των θεσμικών οργάνων

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο οφείλει να παράσχει στο κοινό πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικές με Ευρωβουλευτή που έχει καταδικαστεί από τη δικαιοσύνη για την εξασφάλιση αυξημένου δημοσίου ελέγχου, αυξημένης λογοδοσίας και διαφάνειας

πρόσβαση στα έγγραφα – προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Κανονισμός (ΕΚ) 1049/2001 – έγγραφα σχετικά με τις αποζημιώσεις και τα έξοδα που καταβάλλονται σε μέλος του Κοινοβουλίου, καθώς και με τους μισθούς και τις αποζημιώσεις των κοινοβουλευτικών βοηθών του – άρνηση πρόσβασης – εξαίρεση που αφορά την προστασία της ιδιωτικής ζωής και της ακεραιότητας του ατόμου – άρθρο 4 παρ. 1, στοιχείο β' και παρ. 6 του Κανονισμού (ΕΚ) 1049/2001 – προστασία εννόμων συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων – αναγκαιότητα της διαβίβασης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για συγκεκριμένο σκοπό δημοσίου συμφέροντος – άρθρο 9 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1725

ΓεΔΕΕ T-375/22, Izuzquiza κ.λπ./Κοινοβούλιο, 08.05.2024, Τμήμα τέταρτο (πενταμελές), Πρόεδρος: M. van der Woude, Εισηγητής: R. da Silva Passos, ECLI:EU:T:2024:296 – Προσφυγή ακυρώσεως

Με την προσφυγή που άσκησαν δυνάμει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, οι προσφεύγοντες Luisa Izuzquiza, Arne Semsrott και Stefan Wehrmeyer ζητούν την ακύρωση της απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με στοιχεία A(2021) 10718C, της 8ης Απριλίου 2022, με την οποία απορρίφθηκε η

αίτηση πρόσβασής τους σε έγγραφα του Κοινοβουλίου που περιέχουν πληροφορίες σχετικές με τις αποζημιώσεις που έλαβε ο Ιωάννης Λαγός και οι κοινοβουλευτικοί βοηθοί του.

Ο Ι. Λαγός ανέλαβε καθήκοντα μέλους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις 2 Ιουλίου 2019, κατόπιν εκλογής του στην Ελλάδα. Στις 7 Οκτωβρίου 2020, το Εφετείο Αθηνών καταδίκασε τον Ι. Λαγό σε φυλάκιση δεκατριών ετών και οκτώ μηνών και σε χρηματική ποινή για συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση και διεύθυνση εγκληματικής οργάνωσης, καθώς και για δύο ήσσονα αδικήματα. Ως εκ τούτου, στις 27 Απριλίου 2021, κατόπιν αιτήματος των ελληνικών αρχών, το Κοινοβούλιο ήρε την ασυλία του και ο Ι. Λαγός εκτίει μέχρι και σήμερα ποινή φυλάκισης στην Ελλάδα. Παρά τα ανωτέρω, ο Ι. Λαγός δεν παραιτήθηκε από το αξίωμα του Ευρωβουλευτή, ούτε γνωστοποιήθηκε στο Κοινοβούλιο από τις ελληνικές αρχές τυχόν έκπτωσή του από το βουλευτικό αξίωμα μετά την καταδίκη. Οι προσφεύγοντες, πολίτες της Ένωσης, στις 7 Δεκεμβρίου 2021 υπέβαλαν αίτηση πρόσβασης σε έγγραφα τα οποία αφορούσαν τις αποζημιώσεις και την επιστροφή εξόδων που είχαν καταβληθεί στον Ι. Λαγό, τα οποία όμως το Κοινοβούλιο, επικαλούμενο το άρθρο 4 παρ. 1, στοιχείο β' και παρ. 6 του Κανονισμού 1049/2001 και το άρθρο 9 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1725 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2018, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης και την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, και για την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 45/2001 και της Απόφασης 1247/2002/ΕΚ (ΕΕ 2018 L 295/39), αρνήθηκε να χορηγήσει.

Οι προσφεύγοντες ζήτησαν από το ΓεΔΕΕ την ακύρωση της απορριπτικής απόφασης του Κοινοβουλίου. Πιο συγκεκριμένα, προέβαλαν το επιχείρημα ότι το Κοινοβούλιο εσφαλμένως κατέληξε, μετά τη στάθμιση των διαφόρων αντιτιθέμενων συμφερόντων, στο συμπέρασμα ότι η διαβίβαση των επίμαχων δεδομένων δεν συνάδει προς την αρχή αναλογικότητας, λαμβανομένων υπόψη των συμφερόντων του Ι. Λαγού και των βοηθών του. Το ΓεΔΕΕ έκρινε όντως ότι, ακόμα και αν θίγεται το έννομο συμφέρον της προστασίας της ιδιωτικής ζωής και της ακεραιότητας του ατόμου, υπερσχύει το δικαίωμα πρόσβασης του κοινού στα έγγραφα των θεσμικών οργάνων, προκειμένου να διασφαλίζεται ο αυξημένος δημόσιος έλεγχος, η αυξημένη λογοδοσία αναφορικά με την πρόσβαση των Ευρωβουλευτών σε δημόσια κονδύλια και η διαφάνεια ως προς τον τρόπο με τον οποίο δαπανώνται τα χρήματα των φορολογούμενων αλλά και η γνώση του κοινού όσον αφορά το κατά πόσο οι αποζημιώσεις αυτές συνέβαλαν άμεσα ή έμμεσα στη χρηματοδότηση ή στη συνέχιση εγκληματικής ή παράνομης δραστηριότητας.

Σύμφωνα με το ΓεΔΕΕ, θεωρείται θεμιτή η επιδίωξη των ενδιαφερομένων να πληροφορηθούν για ποιον σκοπό και σε ποιους περιορισμούς πραγματοποίησαν ο Ι. Λαγός και οι βοηθοί του τα ταξίδια, τα έξοδα των οποίων επιστράφηκαν από το Κοινοβούλιο την περίοδο κατά την οποία, παρότι ο ίδιος είχε καταδικαστεί για σοβαρά αδικήματα, ακόμα δεν είχε φυλακιστεί.

Αντιθέτως, το ΓεΔΕΕ απέρριψε την προσφυγή όσον αφορά το αίτημα των προσφευγόντων για πρόσβαση στα έγγραφα που περιέχουν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα σχετικά με τον μισθό και την επιστροφή γενικών εξόδων του Ι. Λαγού και των κοινοβουλευτικών βοηθών του. Υπενθύμισε στους προσφεύγοντες ότι, όπως υποστηρίζει και το Κοινοβούλιο, πράγματι οι εν λόγω πληροφορίες είναι ελεύθερα προσβάσιμες για το κοινό, μεταξύ άλλων, στον ιστότοπο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Σε αντίθεση με τα έγγραφα που αφορούν την επιστροφή εξόδων ταξιδιού και τις αποζημιώσεις παραμονής, τα έγγραφα που αφορούν τον μισθό και την αποζημίωση γενικών εξόδων δεν επιτρέπουν τον έλεγχο της χρήσης των ποσών αυτών, δεδομένου ότι η καταβολή τους πραγματοποιείται αυτομάτως ή κατ' αποκοπή.

II. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Επιμ.: Μαρία Σαπαρδάνη

Αγωγές αποζημίωσης για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού

Το προϊσχόν καθεστώς παραγραφής της Τσεχίας είναι ασυμβίβαστο με το δίκαιο της Ένωσης

προδικαστική παραπομπή – άρθρο 102 ΣΛΕΕ – αρχή της αποτελεσματικότητας – αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού – Οδηγία 2014/104/ΕΕ – εκπρόθεσμη μεταφορά της Οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο – χρονικά όρια εφαρμογής – άρθρο 10 – προθεσμία παραγραφής – λεπτομερείς κανόνες σχετικά με την έναρξη της προθεσμίας παραγραφής – παύση της παράβασης – γνώση των αναγκών στοιχείων για την άσκηση της αγωγής αποζημίωσης – δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης της περίληψης της απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με την οποία διαπιστώνεται παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού – δεσμευτικό αποτέλεσμα απόφασης της Επιτροπής που δεν έχει καταστεί εισέτι απρόσβλητη – αναστολή ή διακοπή της παραγραφής κατά τη διάρκεια της έρευνας της Επιτροπής ή έως την ημερομηνία κατά την οποία η απόφασή της καθίσταται απρόσβλητη

ΔΕΕ C-605/21, Heureka Group (Comparateurs de prix en ligne), 18.04.2024, Τμήμα μείζονος συνθέσεως, Πρόεδρος: Κ. Lenaerts, Εισηγητής: Α. Arabadjiev, Γεν. Εισαγγελέας: J. Kokott, ECLI:EU:C:2024:324 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Heureka Group a.s. (στο εξής: Heureka), εταιρείας τσεχικού δικαίου η οποία δραστηριοποιείται στην αγορά υπηρεσιών σύγκρισης τιμών πώλησης, και της Google LLC, με αντικείμενο την αποκατάσταση της ζημίας που φέρεται να υπέστη η Heureka λόγω κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης από την Google και την Alphabet, Inc., ήτοι τη μητρική εταιρεία της Google. Η παράβαση αυτή διαπιστώθηκε με απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής [C(2017) 4444 final, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 102 ΣΛΕΕ και του άρθρου 54 της συμφωνίας για τον ΕΟΧ (υπόθεση AT.39740 – Μηχανή αναζήτησης Google (Shopping))], η οποία δεν έχει καταστεί ακόμη απρόσβλητη.

Το Městský soud v Praze (περιφερειακό δικαστήριο Πράγας, Τσεχική Δημοκρατία), ενώπιον του οποίου η Heureka άσκησε αγωγή αποζημίωσης, διατηρεί αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα της προϋχούσας εθνικής ρύθμισης που διέπει την παραγραφή των αξιώσεων αποζημίωσης λόγω διαρκών παραβάσεων του δικαίου ανταγωνισμού, η οποία είχε εφαρμογή στην περίπτωση της κύριας δίκης, με το δίκαιο της Ένωσης. Ειδικότερα, το εθνικό δικαστήριο διερωτάται εάν το άρθρο 620 παρ. 1 του τσεχικού Αστικού Κώδικα, το οποίο προβλέπει τριετή παραγραφή που εκκινεί από τη στιγμή που ο ζημιωθείς λαμβάνει γνώση, ή μπορεί να θεωρηθεί ότι έλαβε γνώση, του παραβάτη και της ζημίας που υπέστη, συνάδει με το άρθρο 10 της Οδηγίας 2014/104/ΕΕ¹ και, κατά περίπτωση, με το άρθρο 102 ΣΛΕΕ και με την αρχή της αποτελεσματικότητας. Η εν λόγω διάταξη της Οδηγίας, στην παρ. 2, προβλέπει ότι η προθεσμία παραγραφής δεν εκκινεί πριν από την παύση της παράβασης του δικαίου ανταγωνισμού και προτού ο αιτών λάβει γνώση ή μπορεί ευλόγως να αναμένεται ότι γνωρίζει, πέραν της ταυτότητας του παραβάτη και του γεγονότος ότι υπέστη ζημία, ότι η οικεία συμπεριφορά συνιστά παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού. Επιπλέον, η παρ. 4 του άρθρου 10 της Οδηγίας 2014/104/ΕΕ προβλέπει την αναστολή ή τη διακοπή της παραγραφής κατά τη διάρκεια της διερεύνησης, από μια αρχή ανταγωνισμού, της εν λόγω συμπεριφοράς, καθώς και αναστολή της παραγραφής τουλάχιστον έως ένα έτος μετά την ημερομηνία κατά την οποία η απόφαση με την οποία διαπιστώνεται η παράβαση καθίσταται απρόσβλητη. Αντίθετα, το δίκαιο που ίσχυε πριν από τη μεταφορά της Οδηγίας 2014/104/ΕΕ στην έννομη τάξη της Τσεχίας συνέδεε το χρονικό σημείο έναρξης της παραγραφής μόνο με τη γνώση της ζημίας και του υπαιτίου αυτής. Επομένως, η σχετική νομολογία έκρινε ότι το σύνολο της ζημίας που προκλήθηκε κατά τη διάρκεια μιας διαρκούς παράβασης του δικαίου ανταγωνισμού μπορούσε να διαιρεθεί σε μερικότερες ζημίες και ότι για κάθε μερικότερη ζημία εκκινούσε νέα, αυτοτελής παραγραφή. Επομένως, η αξίωση αποζημίωσης παραγραφόταν τμηματικά και σταδιακά. Επίσης, το προηγούμενο καθεστώς δεν προέβλεπε αναστολή ή διακοπή της παραγραφής κατά τη διάρκεια της διερεύνησης, από την Επιτροπή ή εθνική αρχή ανταγωνισμού, της εν λόγω συμπεριφοράς, ούτε περιείχε διάταξη σύμφωνα με την οποία η αναστολή της παραγραφής λήγει τουλάχιστον ένα έτος αφότου καταστεί απρόσβλητη η απόφαση με την οποία διαπιστώνεται η παράβαση.

¹. Οδηγία 2014/104/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 2014, σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕ L 349, 05.12.2014.

Με απόφαση του τμήματος μείζονος σύνθεσης, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η τσεχική ρύθμιση περί παραγραφής, που ίσχυε έως την εκπρόθεσμη μεταφορά της Οδηγίας 2014/104/ΕΕ στην εθνική έννομη τάξη², δεν συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης, ιδίως με το άρθρο 102 ΣΛΕΕ, με την αρχή της αποτελεσματικότητας και με το άρθρο 10 της Οδηγίας 2014/104/ΕΕ που έχει τεθεί σε ισχύ. Πιο συγκεκριμένα, κρίθηκε ότι, ακόμη και πριν από την ημερομηνία λήξης της προθεσμίας μεταφοράς της Οδηγίας 2014/104/ΕΕ στο εσωτερικό δίκαιο, η απορρέουσα από το δίκαιο της Ένωσης απαίτηση κατά την οποία η παραγραφή δεν μπορεί να αρχίσει πριν από την παύση της οικείας παράβασης είναι αναγκαία προκειμένου να μην υπονομεύεται η πλήρης αποτελεσματικότητα των κανόνων του ανταγωνισμού και να μην καθίσταται πρακτικά αδύνατη ή εξαιρετικά δυσχερής η διεκδίκηση αποζημίωσης. Τούτο δε λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων των κανόνων περί παραγραφής, της φύσεώς τους καθώς και του μηχανισμού λειτουργίας τους, ιδίως στο πλαίσιο αγωγής αποζημίωσης για παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού, δεδομένης και της πολυπλοκότητας του ποσοτικού προσδιορισμού της ζημίας σε υποθέσεις που εμπίπτουν στο δίκαιο ανταγωνισμού, όταν η παράβαση εξακολουθεί να υφίσταται. Επιπλέον, κατέστη σαφές ότι πρόσθετη προϋπόθεση για την έναρξη της προθεσμίας παραγραφής είναι να λάβει ο ζημιωθείς γνώση των αναγκαίων στοιχείων για την άσκηση αγωγής αποζημίωσης. Μεταξύ των στοιχείων αυτών περιλαμβάνονται η ύπαρξη παράβασης του δικαίου ανταγωνισμού, η ύπαρξη ζημίας, η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ ζημίας και παράβασης, και η ταυτότητα του παραβάτη.

Μολονότι εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο που έχει επιληφθεί της αγωγής αποζημίωσης να προσδιορίσει το χρονικό σημείο κατά το οποίο μπορεί ευλόγως να θεωρηθεί ότι ο ζημιωθείς έλαβε γνώση των στοιχείων που είναι αναγκαία για την άσκηση αγωγής αποζημίωσης, από τη νομολογία του ΔΕΕ προκύπτει ότι το χρονικό αυτό σημείο συμπίπτει κατ' αρχήν με την ημερομηνία δημοσίευσης της περίληψης της απόφασης της Επιτροπής, με την οποία διαπιστώνεται η παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού, στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό μάλιστα ισχύει ανεξαρτήτως του εάν η επίμαχη απόφαση της Επιτροπής έχει καταστεί απρόσβλητη. Μια τέτοια απόφαση, εφόσον δεν έχει ακυρωθεί, εξακολουθεί να έχει δεσμευτική ισχύ και, συνεπώς, ο ζημιωθείς μπορεί να επικαλεστεί τις διαπιστώσεις που περιέχονται σε αυτήν προκειμένου να στηρίξει την αγωγή του. Εναπόκειται δε στο εθνικό δικαστήριο να συναγάγει από την απόφαση αυτή τα κατάλληλα συμπεράσματα στο πλαίσιο της ενώπιόν του διαδικασίας.

Επιπλέον, το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 102 ΣΛΕΕ και η αρχή της αποτελεσματικότητας επιβάλλουν την αναστολή ή τη διακοπή της παραγραφής κατά τη διάρκεια έρευνας της Επιτροπής προκειμένου ο ζημιωθείς να είναι σε θέση, κατά το πέρας ιδίως της έρευνας αυτής, να εκτιμήσει εάν έχει διαπραχθεί παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού, να λάβει γνώση της έκτασης και της διάρκειάς της και να στηριχθεί στη διαπίστωση αυτή στο πλαίσιο μεταγενέστερης αγωγής αποζημίωσης. Σε διαφορετική περίπτωση, η παραγραφή η οποία αρχίζει πριν από τη λήξη μιας ενιαίας και διαρκούς παράβασης και δεν μπορεί ούτε να ανασταλεί ούτε να διακοπεί κατά τη διάρκεια της έρευνας της Επιτροπής, είναι δυνατό να συμπληρωθεί ακόμη και πριν από την περάτωση της διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής. Δεδομένου ότι, ελλείψει απόφασης της Επιτροπής ή εθνικής αρχής, είναι κατά κανόνα δύσκολο για τον ζημιωθέντα να προσκομίσει στοιχεία που αποδεικνύουν παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού, τούτο καθιστά υπερβολικά δυσχερή, αν όχι αδύνατη, την άσκηση του δικαιώματος σε πλήρη αποζημίωση μέσω αγωγής αποζημίωσης που ασκείται κατόπιν απόφασης της Επιτροπής.

Τέλος, διαπιστώθηκε ότι, κατά την ημερομηνία λήξης της προθεσμίας μεταφοράς της Οδηγίας 2014/104/ΕΕ στο εσωτερικό δίκαιο, ήτοι στις 27 Δεκεμβρίου 2016, η προβλεπόμενη από το τσεχικό δίκαιο προθεσμία παραγραφής όχι μόνο δεν είχε συμπληρωθεί, αλλά δεν είχε καν αρχίσει. Αυτό σημαίνει ότι το άρθρο 10 της εν λόγω Οδηγίας είχε εν προκειμένω εφαρμογή *ratione temporis*. Επομένως, η προϊσχύσασα εθνική ρύθμιση περί παραγραφής έρχεται σε αντίθεση τόσο με το άρθρο 102 ΣΛΕΕ και την αρχή της αποτελεσματικότητας όσο και με το άρθρο 10 παρ. 2 της Οδηγίας 2014/104/ΕΕ. Το άρθρο 10 αντιτίθεται στην τσεχική ρύθμιση και για τον πρόσθετο λόγο ότι, σύμφωνα με την τέταρτη παράγραφο του, απαιτείται πλέον η αναστολή της παραγραφής να λήγει τουλάχιστον

². Η Οδηγία 2014/104/ΕΕ τέθηκε σε ισχύ στις 26 Δεκεμβρίου 2014. Η προθεσμία για τη μεταφορά της στην εσωτερική έννομη τάξη έληξε στις 27 Δεκεμβρίου 2016. Την 1η Σεπτεμβρίου 2017 τέθηκε σε ισχύ ο νόμος αριθ. 262/2017 περί αποκαταστάσεως των ζημιών στον τομέα του ανταγωνισμού, με τον οποίο μεταφέρθηκε η εν λόγω Οδηγία στο τσεχικό δίκαιο.

ένα έτος μετά την ημερομηνία κατά την οποία η απόφαση με την οποία διαπιστώνεται η παράβαση καθίσταται απρόσβλητη ή η διαδικασία περατώνεται με άλλον τρόπο.

Κρατικές ενισχύσεις

Εκτέλεση διαιτητικής απόφασης και υποχρέωση αναστολής

παράβαση κράτους μέλους – ερήμην διαδικασία – συμφωνία αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας – άρθρο 127 παρ. 1 – μεταβατική περίοδος – αρμοδιότητα του Δικαστηρίου – απόφαση του Supreme Court of the United Kingdom (Ανωτάτου Δικαστηρίου του Ηνωμένου Βασιλείου) – εκτέλεση διαιτητικής απόφασης που επιδικάζει αποζημίωση – απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με την οποία η καταβολή της αποζημίωσης χαρακτηρίζεται κρατική ενίσχυση ασυμβίβαστη με την εσωτερική αγορά – άρθρο 4 παρ. 3 ΣΕΕ – καλόπιστη συνεργασία – υποχρέωση αναστολής της διαδικασίας – άρθρο 351 εδάφιο α' ΣΛΕΕ – διεθνής σύμβαση μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών συναφθείσα πριν από την ημερομηνία προσχώρησής τους στην Ένωση – σύμβαση ICSID – εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης – άρθρο 267 ΣΛΕΕ – εθνικό δικαστήριο που αποφαινεται σε τελευταίο βαθμό – υποχρέωση υποβολής στο Δικαστήριο αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως – άρθρο 108 παρ. 3 ΣΛΕΕ – αναστολή της χορήγησης ενίσχυσης

ΔΕΕ C-516/22, Επιτροπή/Ηνωμένο Βασίλειο (Arrêt de la Cour suprême), 14.03.2024, Τμήμα πέμπτο, Πρόεδρος (Εισηγητής): E. Regan, Γεν. Εισαγγελέας: N. Αιμιλίου, ECLI:EU:C:2024:231 – Προσφυγή κατά κράτους μέλους

Το 2002, η Σουηδία και η Ρουμανία σύναψαν διμερή επενδυτική συμφωνία (στο εξής: ΔΕΣ) για την προώθηση και την αμοιβαία προστασία των επενδύσεων, σύμφωνα με τους όρους της οποίας οι διαφορές μεταξύ των επενδυτών και των συμβαλλόμενων χωρών επιλύονται από διαιτητικό δικαστήριο βάσει της σύμβασης ICSID για τον διακανονισμό διαφορών από επενδύσεις μεταξύ κρατών και υπηκόων άλλων κρατών.

Το 2005, η Ρουμανία, στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για την προσχώρησή της στην ΕΕ, κατήργησε ένα εθνικό καθεστώς φορολογικών κινήτρων υπέρ ορισμένων επενδυτών σε μειονεκτούσες περιοχές, προκειμένου να συμμορφωθεί με το δίκαιο κρατικών ενισχύσεων της ΕΕ. Ορισμένοι Σουηδοί επενδυτές, διεκδικώντας την καταβολή αποζημίωσης για τη ζημία που θεώρησαν πως υπέστησαν από την κατάργηση του επίμαχου καθεστώτος, προσέφυγαν στο διαιτητικό δικαστήριο βάσει της προαναφερόμενης ΔΕΣ. Μετά την προσχώρηση της Ρουμανίας, το διαιτητικό δικαστήριο έκανε δεκτή την προσφυγή των επενδυτών και υποχρέωσε τη Ρουμανία να τους καταβάλει αποζημίωση ύψους περίπου 178.000.000 ευρώ.

Λαμβάνοντας γνώση της εν λόγω απόφασης, η Επιτροπή εξέδωσε απόφαση για την κίνηση επίσημης διαδικασίας έρευνας, επιβάλλοντας, παράλληλα, στη Ρουμανία να μην προβεί στην εκτέλεση της διαιτητικής απόφασης, καθώς έκρινε ότι υπήρχε κίνδυνος χορήγησης «νέας» ενίσχυσης κατά παράβαση του άρθρου 108 ΣΛΕΕ (SA.38517/2014). Ωστόσο, οι ρουμανικές αρχές δεν συμμορφώθηκαν με την απόφαση της Επιτροπής και άρχισαν να καταβάλλουν σταδιακά την επιδικασθείσα αποζημίωση στους ενδιαφερόμενους. Μετά το πέρας της επίσημης διαδικασίας έρευνας, η Επιτροπή έκρινε, τελικά, ότι η εν λόγω αποζημίωση συνιστά παράνομη και μη συμβατή κρατική ενίσχυση και διέταξε την ανάκτηση των ήδη καταβληθέντων ποσών (SA.38517/2015).

Οι Σουηδοί επενδυτές προσέφυγαν ενώπιον του ΓεΔΕΕ, το οποίο έκανε δεκτή την προσφυγή και ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής (T-624/15, T-694/15 και T-704/15). Κατά της απόφασης αυτής, η Επιτροπή άσκησε αίτηση αναιρέσεως ενώπιον του ΔΕΕ (C-638/19 P). Παράλληλα, οι επενδυτές είχαν κινήσει στο Ηνωμένο Βασίλειο διαδικασία για την εκτέλεση της διαιτητικής απόφασης. Το 2020, δηλαδή καθ' όσον χρόνο διαρκούσε η μεταβατική περίοδος αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ, το Ανώτατο Δικαστήριο του Ηνωμένου Βασιλείου (UKSC) διέταξε την εκτέλεση της επίμαχης διαιτητικής απόφασης.

Τελικώς, το ΔΕΕ έκρινε ότι η επιδίκαση αποζημίωσης από διαιτητικό δικαστήριο λόγω κατάργησης καθεστώτος ενισχύσεων από το κράτος μέλος λογίζεται και αυτή ως ενίσχυση, χρόνος δε χορήγησής

της θεωρείται ο χρόνος έκδοσης της διαιτητικής απόφασης, καθώς τότε θεωρείται ότι αποκτάται βέβαιο δικαίωμα λήξης της ενίσχυσης. Ως εκ τούτου, αναίρεσε την απόφαση του ΓεΔΕΕ και ανέπεμψε την υπόθεση σε αυτό για νέα κρίση.

Κατόπιν τούτων, το 2022, η Επιτροπή άσκησε προσφυγή παραβάσεως κατά του Ηνωμένου Βασιλείου βάσει του άρθρου 258 ΣΛΕΕ, με δεδομένο ότι η συμφωνία αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ προέβλεπε την αρμοδιότητα του ΔΕΕ να δικάζει προσφυγές του άρθρου 258 ΣΛΕΕ επί μία τετραετία μετά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου, για ζητήματα παραβάσεων προ της λήξης της. Το Ηνωμένο Βασίλειο δεν συμμετείχε στη δίκη και η απόφαση εκδόθηκε ερήμην. Η υπόθεση περιελάμβανε την εξέταση διαφόρων ζητημάτων εφαρμογής του ενωσιακού δικαίου, μεταξύ αυτών και τα παρακάτω ζητήματα κρατικών ενισχύσεων:

Ειδικότερα, η Επιτροπή υποστήριξε ότι η επίμαχη απόφαση του UKSC παραβίασε το άρθρο 108 παρ. 3 ΣΛΕΕ. Το ΔΕΕ παρατήρησε ότι, παρά το γεγονός ότι η επίμαχη απόφαση της Επιτροπής είχε ακυρωθεί με απόφαση του ΓεΔΕΕ κατά τον χρόνο έκδοσης της απόφασης του UKSC, εντούτοις η υπόθεση παρέμενε εκκρεμής ενώπιον του ΔΕΕ. Την ίδια στιγμή, η απόφαση του ΓεΔΕΕ δεν είχε επηρεάσει ούτε τη νομιμότητα της διαταγής αναστολής ούτε την απόφαση της Επιτροπής να κινήσει την επίσημη διαδικασία έρευνας, με δεδομένο ότι η Επιτροπή είχε κρίνει ότι η καταβολή της αποζημίωσης που επιδικάστηκε με τη διαιτητική απόφαση συνιστούσε παράνομη και μη συμβατή κρατική ενίσχυση και είχε διατάξει τη Ρουμανία να μην εκτελέσει τη διαιτητική απόφαση πριν από την έκδοση της τελικής της απόφασης. Στη βάση αυτή, το ΔΕΕ διαπίστωσε ότι η απόφαση του UKSC, διατάσσοντας την εκτέλεση της διαιτητικής απόφασης, απαίτησε από τη Ρουμανία να καταβάλει την επιδικασθείσα αποζημίωση, κατά παράβαση της υποχρέωσης αναστολής του άρθρου 108 παρ. 3 ΣΛΕΕ. Το ΔΕΕ σημείωσε ότι η κατάσταση αυτή καθιστά τη Ρουμανία αντιμέτωπη με αντιφατικές αποφάσεις όσον αφορά την εκτέλεση της διαιτητικής απόφασης. Επομένως, η απόφαση του UKSC αγνοεί το άρθρο 108 παρ. 3 ΣΛΕΕ, διατάσσοντας ένα άλλο κράτος μέλος να προβεί σε ενέργειες που συνιστούν παραβίαση της εν λόγω διάταξης.

Σε ό,τι αφορά το γεγονός ότι η υποχρέωση αναστολής αφορά, κατ' αρχήν, το κράτος μέλος που καταβάλλει την ενίσχυση, και άρα τη Ρουμανία και όχι το Ηνωμένο Βασίλειο, το ΔΕΕ επεσήμανε ότι, βάσει της υποχρέωσης καλόπιστης συνεργασίας, το Ηνωμένο Βασίλειο και τα εθνικά του δικαστήρια όφειλαν να διευκολύνουν την τήρηση των υποχρεώσεων της Ρουμανίας, διότι, άλλως, το άρθρο 108 παρ. 3 ΣΛΕΕ θα στερούνταν πρακτικής αποτελεσματικότητας. Κατά το ΔΕΕ, το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται ούτε από το γεγονός ότι η διαιτητική απόφαση κατέστη απρόσβλητη. Ο κανόνας περί αποκλειστικής αρμοδιότητας της Επιτροπής για τον έλεγχο της συμβατότητας των κρατικών ενισχύσεων επιβάλλεται στην εσωτερική έννομη τάξη ως συνέπεια της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, το οποίο απαγορεύει η εφαρμογή της αρχής του δεδικασμένου να εμποδίζει τα εθνικά δικαστήρια να αντλήσουν όλες τις συνέπειες παραβίασης του άρθρου 108 παρ. 3 ΣΛΕΕ.

Στη βάση αυτή, και για άλλους λόγους, το ΔΕΕ έκανε δεκτή την προσφυγή.

Υποχρέωση αγοράς πράσινων ενεργειακών πιστοποιητικών

προδικαστική παραπομπή – εθνικό καθεστώς στήριξης το οποίο προβλέπει τη χορήγηση εμπορεύσιμων πράσινων πιστοποιητικών στους εθνικούς παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές – εισαγωγή ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές σε άλλο κράτος μέλος – υποχρέωση αγοράς πράσινων πιστοποιητικών – κύρωση – απαλλαγή – Οδηγία 2001/77/ΕΚ – Οδηγία 2009/28/ΕΚ – καθεστώς στήριξης – εγγυήσεις προέλευσης – ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων – άρθρα 18, 28, 30, 34 και 110 ΣΛΕΕ – κρατικές ενισχύσεις – άρθρα 107 και 108 ΣΛΕΕ – κρατικοί πόροι – επιλεκτικό πλεονέκτημα

ΔΕΕ C-558/22, Fallimento Esperia και GSE, 07.03.2024, Τμήμα δεύτερο, Πρόεδρος (Εισηγήτρια): Α. Prechal, Γεν. Εισαγγελέας: Μ. Campos Sánchez-Bordona, ECLI:EU:C:2024:209 – Προδικαστική παραπομπή

Η ιταλική εταιρεία Esperia SpA μεταπωλούσε στην ιταλική αγορά ηλεκτρική ενέργεια που εισήγαγε από το εξωτερικό. Το 2016, η ιταλική ρυθμιστική αρχή ενέργειας (ARERA) επέβαλε χρηματικό

πρόστιμο, ύψους 2.803.500 ευρώ, επειδή είχε παραβιάσει τη νομοθετική υποχρέωση να αγοράζει ορισμένα πράσινα πιστοποιητικά για ηλεκτρική ενέργεια που είχε εισαγάγει το 2010. Στο πλαίσιο δικαστικής αμφισβήτησης της κύρωσης και, ενώ η Esperia, εν τω μεταξύ, κηρύχθηκε σε πτώχευση, το ιταλικό Συμβούλιο της Επικρατείας εξέτασε τη συμβατότητα του επίμαχου ιταλικού νομοθετικού καθεστώτος με το ενωσιακό δίκαιο και απέστειλε προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ, ερωτώντας εάν η ιταλική νομοθεσία που υποχρεώνει τις αλλοδαπές επιχειρήσεις να αγοράζουν πράσινη ηλεκτρική ενέργεια ή πράσινα πιστοποιητικά, ενώ αυτό δεν ισχύει για τους ημεδαπούς παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως κρατική ενίσχυση.

Το ΔΕΕ επεσήμανε, εισαγωγικά, ότι το επίμαχο μέτρο είναι, *a priori*, ικανό να παράσχει δύο οικονομικά πλεονεκτήματα στους Ιταλούς παραγωγούς πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας. Αφενός, τη δυνατότητα να πωλούν ηλεκτρική ενέργεια χωρίς να χρειάζεται να αγοράζουν πράσινη ηλεκτρική ενέργεια ή πράσινα πιστοποιητικά. Αφετέρου, να πωλούν σε παραγωγούς ή εισαγωγείς ηλεκτρικής ενέργειας, που δεν παράγεται από ΑΠΕ, τα πράσινα πιστοποιητικά που οι ίδιοι έχουν λάβει δωρεάν κατ' αναλογία της πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας την οποία παρήγαγαν.

Ως προς την ύπαρξη κρατικών πόρων, το ΔΕΕ παρατήρησε ότι, εκ πρώτης όψεως, η δωρεάν διάθεση πράσινων πιστοποιητικών στους ημεδαπούς παραγωγούς πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας δεν φαίνεται να ενέχει μεταφορά κρατικών πόρων. Η μόνη οικονομική αξία των εν λόγω πιστοποιητικών φαίνεται να είναι η κάλυψη της σχετικής νόμιμης υποχρέωσης των παραγωγών και εισαγωγέων να τα αποκτούν. Τα ποσά που εισπράττουν οι παραγωγοί πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας, όταν πωλούν τα πιστοποιητικά σε παραγωγούς και εισαγωγείς ηλεκτρικής ενέργειας, δεν τελούν υπό τον έλεγχο του κράτους, αλλά πρόκειται μάλλον για αναδιανομή οικονομικών πόρων μεταξύ ιδιωτικών φορέων. Συνακόλουθα, το πλεονέκτημα των παραγωγών πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας μάλλον χρηματοδοτείται αποκλειστικώς από πόρους των ιδιωτών που υποχρεούνται να τα αγοράζουν, χωρίς να υφίσταται έλεγχος του Δημοσίου επί της συγκεκριμένης συναλλαγής για τα πράσινα πιστοποιητικά.

Η επίμαχη νομοθεσία εγγράται υπέρ των Ιταλών παραγωγών πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας ότι τα πράσινα πιστοποιητικά θα έχουν μια ελάχιστη αξία, επιβάλλοντας στη διαχειρίστρια του εθνικού δικτύου μεταφοράς (GSE), φορέα ελεγχόμενο από το ιταλικό Υπουργείο Οικονομικών, την υποχρέωση, όταν η ζήτηση από τις αλλοδαπές επιχειρήσεις δεν επαρκεί για να καλύψει την προσφορά τους στην αγορά, να τα αγοράζει εκείνη. Αυτή η ενδεχόμενη παρέμβαση της GSE προλαμβάνει έτσι την υπονόμηση της στήριξης των ημεδαπών παραγωγών πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας λόγω πλεονασματικής προσφοράς πράσινων πιστοποιητικών. Οι πόροι τους οποίους διαθέτει η GSE για την αγορά των πλεοναζόντων πράσινων πιστοποιητικών προέρχονται από έσοδα που πραγματοποιούνται από μία χρέωση στα τιμολόγια των καταναλωτών ηλεκτρικής ενέργειας, δηλαδή από χρηματική επιβάρυνση που επιβάλλεται από την ιταλική νομοθεσία στους Ιταλούς καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας και καταβάλλεται στους λογαριασμούς της GSE, προκειμένου ο φορέας αυτός να διαθέτει τους πόρους για την αγορά των επίμαχων πιστοποιητικών. Στη βάση αυτή, το ΔΕΕ συμπέρανε ότι μάλλον υφίσταται άμεσος σύνδεσμος ανάμεσα στη μείωση των κρατικών πόρων λόγω της αγοράς των πλεοναζόντων πράσινων πιστοποιητικών από την GSE και στο πλεονέκτημα το οποίο συνίσταται στη δωρεάν χορήγηση των πράσινων πιστοποιητικών στους ημεδαπούς παραγωγούς πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας προκειμένου αυτοί να μπορέσουν να τα μεταπωλήσουν στην αγορά. Υπό τα δεδομένα αυτά, το ΔΕΕ έκρινε ότι η αγορά των πλεοναζόντων πράσινων πιστοποιητικών φαίνεται να πραγματοποιείται από φορέα ο οποίος μπορεί να εξομοιωθεί με το Δημόσιο, βάσει της αποστολής που του έχει ανατεθεί από την ιταλική νομοθεσία, μέσω εσόδων προερχόμενων από μια τιμολογιακή χρέωση την οποία καταβάλλουν οι καταναλωτές για τον συγκεκριμένο σκοπό, και άρα συνεπάγεται μεταφορά κρατικών πόρων.

Ως προς την επιλεκτικότητα, το ΔΕΕ παρατήρησε ότι οι επίμαχοι κανόνες εμπίπτουν σε τομέα ο οποίος δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο εναρμόνισης σε επίπεδο ενωσιακού δικαίου και επιδιώκουν τον θεμιτό, υπό το πρίσμα του ενωσιακού δικαίου, σκοπό της στήριξης της παραγωγής και της χρήσης ΑΠΕ. Παρατήρησε, όμως, ότι εναπόκειται στο ιταλικό δικαστήριο να εξετάσει εάν οι κανόνες αυτοί είναι δυνατόν να θεωρηθούν ως συνεκτικό και αυτοτελές σύνολο κανόνων δικαίου, ώστε να μπορούν να συγκροτήσουν το πλαίσιο αναφοράς και, στο πλαίσιο αυτό, να εξετασθεί εάν οι ίδιοι αυτοί κανόνες μπορούν να ενταχθούν στο σύνολο των κανόνων που διέπουν την παραγωγή, διανομή και εμπορία ηλεκτρικής ενέργειας προς τον σκοπό της δημιουργίας και της διασφάλισης της ορθής λειτουργίας μιας

ανταγωνιστικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Σε περίπτωση που το ιταλικό δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το επίμαχο πλαίσιο αναφοράς είναι το γενικό σύστημα που ρυθμίζει την παραγωγή, εμπορία και κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας στην Ιταλία, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι το επίμαχο μέτρο παρέχει *a priori* επιλεκτικό πλεονέκτημα στους ημεδαπούς παραγωγούς πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας. Υπό το πρίσμα του σκοπού τον οποίο επιδιώκει το προαναφερθέν ρυθμιστικό πλαίσιο, ήτοι της δημιουργίας και της διασφάλισης της λειτουργίας μιας ανταγωνιστικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, οι ημεδαποί παραγωγοί πράσινης ενέργειας βρίσκονται σε συγκρίσιμη, πραγματική και νομική, κατάσταση με τους εισαγωγείς ηλεκτρικής ενέργειας που δεν αποδεικνύουν ότι η ηλεκτρική ενέργεια την οποία εισάγουν είναι πράσινη, εφόσον όλοι αυτοί οι επιχειρηματίες διαθέτουν ηλεκτρική ενέργεια προς πώληση στην ιταλική αγορά. Κατ' αυτόν τον τρόπο, συμβάλλουν στην επίτευξη του σκοπού που συνίσταται στο να υπάρχει στην Ιταλία μια αγορά ηλεκτρικής ενέργειας η οποία να διέπεται από τον νόμο της προσφοράς και της ζήτησης. Εν προκειμένω, εάν διαπιστωθεί ότι, ελλείψει του επίμαχου καθεστώτος, δεν θα μπορούσε να υπάρξει προσφορά πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας στην ιταλική αγορά, η διαφοροποίηση μεταξύ των ημεδαπών παραγωγών πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας και των υποχρεών αλλοδαπών μπορεί να δικαιολογηθεί από τη φύση και την οικονομία του γενικού συστήματος που διέπει την παραγωγή, την εμπορία και την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας στην Ιταλία. Τούτο διότι η ορθή λειτουργία μιας ανταγωνιστικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, την οποία επιδιώκει το εν λόγω γενικό σύστημα, μπορεί να απαιτεί να υφίσταται στην αγορά αυτή ανταγωνιστική προσφορά πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας. Η ορθή λειτουργία της αγοράς μπορεί, στην πράξη, να ορίζεται από τον Ιταλό νομοθέτη λαμβανομένης υπόψη της ανάγκης κατοχύρωσης της προστασίας του περιβάλλοντος. Επομένως, εάν αποδειχθεί ότι το υψηλότερο κόστος παραγωγής της πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας, σε σχέση με την ηλεκτρική ενέργεια που προέρχεται από μη ανανεώσιμες πηγές, εμποδίζει την ανταγωνιστική προσφορά του συγκεκριμένου εμπορεύματος στην αγορά, η διαφορετική μεταχείριση μεταξύ των παραγωγών πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας και των παραγωγών και εισαγωγέων ηλεκτρικής ενέργειας παραγόμενης από μη ανανεώσιμες πηγές την οποία συνεπάγεται το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης καθεστώς, θα μπορούσε να δικαιολογείται από την ανάγκη κάλυψης αυτής της ανεπάρκειας της αγοράς. Η ως άνω δικαιολόγηση είναι πάντως δυνατή μόνον υπό την προϋπόθεση ότι η στήριξη την οποία παρέχει το επίμαχο καθεστώς περιορίζεται αυστηρά σε ό,τι είναι αναγκαίο για την κάλυψη της ανεπάρκειας της αγοράς και ότι χορηγείται κατά τρόπο απολύτως συνεπή υπό το πρίσμα του επίμαχου στην κύρια δίκη γενικού συστήματος.

Ενόψει των ανωτέρω, το ΔΕΕ διαπίστωσε ότι, εάν το ιταλικό δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το πλεονέκτημα που παρέχεται στους παραγωγούς πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας από το επίμαχο μέτρο δικαιολογείται από τη φύση και την οικονομία του συστήματος αναφοράς, το εν λόγω μέτρο δεν αντίκειται στους κανόνες κρατικών ενισχύσεων.

Ενίσχυση διάσωσης προβληματικής επιχείρησης υπό εξαγορά

κρατικές ενισχύσεις – γερμανική αγορά αεροπορικών μεταφορών – ενίσχυση αναδιάρθρωσης από τη Γερμανία υπέρ αεροπορικής εταιρείας – τροποποίηση των όρων των χορηγηθέντων από τη Γερμανία δανείων και μερική διαγραφή χρεών – απόφαση περί μη προβολής αντιρρήσεων – προσφυγή ακυρώσεως – ενεργητική νομιμοποίηση – παραδεκτό – προστασία των οικονομικών δικαιωμάτων – σοβαρές δυσχέρειες – άρθρο 107 παρ. 3, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ – σημείο 67 των κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και αναδιάρθρωση μη χρηματοπιστωτικών προβληματικών επιχειρήσεων – καταμερισμός των επιβαρύνσεων

ΓεΔΕΕ T-28/22, Ryanair/Επιτροπή (Condor ; aide à la restructuration), 08.05.2024, Τμήμα όγδοο, Πρόεδρος (Εισηγητής): A. Kornezov, ECLI:EU:T:2024:301 – Προσφυγή ακυρώσεως

Την περίοδο 2019-2021, η γερμανική αεροπορική εταιρεία Condor επωφελήθηκε από διάφορα γερμανικά μέτρα κρατικών ενισχύσεων, τα οποία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε δύο ομάδες: α) μέτρα που αποσκοπούσαν στην επίλυση των οικονομικών δυσχερειών που προκλήθηκαν από την αφερεγγυότητα της πρώην μητρικής της εταιρείας, Thomas Cook, και β) μέτρα για την αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν από την πανδημία του κορωνοϊού.

Συγκεκριμένα, το 2019, η Επιτροπή ενέκρινε, βάσει των Κατευθυντηρίων Γραμμών 2014 για τη διάσωση και αναδιάρθρωση προβληματικών μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων, μία ενίσχυση διάσωσης της Condor (SA.55394/2019). Το 2022, το ΓεΔΕΕ απέρριψε προσφυγή της Ryanair κατά της απόφασης αυτής (T-577/20).

Το 2020, η Επιτροπή ενέκρινε, με ευθεία εφαρμογή του άρθρου 107 παρ. 2 (β) ΣΛΕΕ, μία *ad hoc* ενίσχυση για την αποκατάσταση ζημιών της Condor που συνδέονται με την πανδημία του κορωνοϊού (SA.56867/2020). Το 2021, το ΓεΔΕΕ ακύρωσε την εν λόγω απόφαση, κατόπιν προσφυγής της Ryanair, λόγω έλλειψης αιτιολογίας, καθώς η Επιτροπή δεν είχε προβεί σε σαφή διάκριση των οικονομικών προβλημάτων της Condor που προϋπήρχαν της πανδημίας του κορωνοϊού με εκείνα που προέκυψαν συνεπεία αυτής (T-665/20). Παρά ταύτα, η Επιτροπή, το 2021, έκρινε εκ νέου συμβατή την επίμαχη ενίσχυση, συμπληρώνοντας την προηγούμενη αιτιολογία της (SA.56867/2021).

Το 2021, η Επιτροπή ενέκρινε, και πάλι με ευθεία εφαρμογή του άρθρου 107 παρ. 2 (β) ΣΛΕΕ, μία δεύτερη *ad hoc* ενίσχυση για την αποκατάσταση ζημιών της Condor που συνδέονται με την πανδημία του κορωνοϊού (SA.63617/2021).

Τέλος, το 2021, η Επιτροπή ενέκρινε, βάσει των Κατευθυντηρίων Γραμμών 2014 για τη διάσωση και αναδιάρθρωση προβληματικών μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων, ένα μέτρο ενίσχυσης για την Condor που είχε δύο σκέλη: α) τροποποίηση των όρων των δανείων που είχε λάβει η Condor για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας του κορωνοϊού και τη μερική διαγραφή χρέους ύψους 90.000.000 ευρώ που απορρέει από τα εν λόγω δάνεια και β) διαγραφή χρέους ύψους 20.200.000 ευρώ που αντιστοιχεί σε τόκους που οφείλει να καταβάλει η Condor (SA.63203/2021). Κατά της απόφασης αυτής, το 2022, η Ryanair άσκησε την παρούσα προσφυγή ακυρώσεως ενώπιον του ΓεΔΕΕ (T-28/22).

Η Ryanair υποστήριξε, αρχικά, ότι η Condor δεν ήταν επιλέξιμη για να λάβει ενίσχυση βάσει του σημείου 22 των Κατευθυντηρίων Γραμμών 2014 για τη διάσωση και αναδιάρθρωση προβληματικών μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων³. Η Επιτροπή είχε κρίνει πως η Condor δεν ανήκε, κατά τον χρόνο έκδοσης της απόφασης, σε μεγαλύτερο επιχειρηματικό όμιλο. Ο μοναδικός μέτοχος της Condor εκείνη την εποχή, η SG Luftfahrt GmbH (SGL), ήταν απλώς μια εταιρεία καταπιστευματικής διαχείρισης που είχε συσταθεί αποκλειστικά για να κατέχει τις μετοχές της Condor εν αναμονή της πώλησής τους σε επενδυτή. Ούτε μπορούσε η Condor να θεωρηθεί μέλος του ομίλου Noerr & Stiefenhofer, δηλαδή της τελικής μητρικής της SGL και της Condor, διότι η Noerr & Stiefenhofer δεν ασκούσε ουσιαστικά δικαιώματα επί της Condor μέσω της SGL. Το ΓεΔΕΕ παρατήρησε ότι η, εν εξελίξει κατά τον χρόνο χορήγησης της ενίσχυσης, εξαγορά της Condor από ένα επενδυτικό κεφάλαιο, την Attestor, εξαρτιόταν από τη χορήγηση αυτής ακριβώς της ενίσχυσης και, ως εκ τούτου, είχε εκ των πραγμάτων ανασταλεί μέχρι την έγκρισή της από την Επιτροπή. Από κανένα στοιχείο δεν προέκυπτε ότι η Attestor θα είχε εξαγοράσει την Condor, εάν δεν είχε χορηγηθεί η ενίσχυση.

Υπό τις συνθήκες αυτές, η μερική διαγραφή του χρέους της Condor προς το Γερμανικό Δημόσιο, ουσιαστικά ενσωματωνόταν στο τίμημα που έπρεπε να καταβάλει η Attestor για την εξαγορά της Condor, με το τίμημα αυτό να αντανakλά αναγκαστικά το ποσό του χρέους της Condor που διαγράφηκε μετά τη θέσπιση του επίμαχου μέτρου ενίσχυσης. Κατά το ΓεΔΕΕ, όταν ένας επιχειρηματικός όμιλος είναι πρόθυμος να αγοράσει μια επιχείρηση μόνο υπό τον όρο ότι η επιχείρηση αυτή θα λάβει κρατική ενίσχυση, για να βελτιώσει την οικονομική της κατάσταση, η επιχείρηση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκεται σε διαδικασία εξαγοράς από τον όμιλο αυτόν. Αναλύοντας το ζήτημα, το ΓεΔΕΕ σημείωσε ότι ο στόχος της απαγόρευσης του σημείου 22 είναι να μην επιτρέπει σε ομίλους επιχειρήσεων να αναγκάζουν το κράτος να αναλάβει το κόστος ενός σχεδίου αναδιάρθρωσης μιας από τις επιχειρήσεις που ανήκουν στον όμιλο, όταν η επιχείρηση αυτή αντιμετωπίζει δυσκολίες και ο ίδιος ο όμιλος έχει δημιουργήσει τις δυσκολίες αυτές ή έχει τα μέσα να τις αντιμετωπίσει μόνος του. Στο σημείο αυτό, όμως, το ΓεΔΕΕ παρατήρησε ότι μία τέτοια κατάσταση δεν συντρέχει στην ένδικη

³. Μια επιχείρηση που ανήκει ή έχει εξαγορασθεί από ευρύτερο επιχειρηματικό όμιλο δεν είναι καταρχήν επιλέξιμη για ενισχύσεις δυνάμει των παρούσων Κατευθυντηρίων Γραμμών, εκτός εάν μπορεί να αποδειχθεί ότι η εταιρεία έχει εγγενείς δυσχέρειες οι οποίες δεν έχουν προκύψει από την αυθαίρετη κατανομή των δαπανών στο εσωτερικό του ομίλου και ότι οι δυσχέρειες αυτές είναι τόσο σοβαρές, ώστε να μην μπορούν να αντιμετωπιστούν από τον ίδιο τον όμιλο. Όταν μια προβληματική εταιρεία συγκροτεί μια θυγατρική, η θυγατρική αυτή, μαζί με την προβληματική εταιρεία που την ελέγχει, θα θεωρούνται όμιλος και μπορούν να λαμβάνουν ενισχύσεις σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται στο παρόν σημείο.

υπόθεση, όπου η εξαγορά της Condor από την Attestor εξαρτιόταν από τη χορήγηση του επίμαχου μέτρου. Αντίθετη ερμηνεία θα κατέληγε στο συμπέρασμα ότι μία προβληματική επιχείρηση δεν είναι επιλέξιμη για ενίσχυση αναδιάρθρωσης λόγω των πόρων που διαθέτει ένας επιχειρηματικός όμιλος που σκοπεύει να την εξαγοράσει, μολονότι, ελλείψει της ενίσχυσης, δεν θα εξαγοραζόταν, ούτως ή άλλως, από τον όμιλο και, άρα, δεν θα είχε πρόσβαση στους πόρους του.

Περαιτέρω, η Ryanair υποστήριξε ότι η κατάρρευση της Condor δεν θα προκαλούσε «σοβαρά κοινωνικά προβλήματα ή μείζονες ανεπάρκειες στην αγορά», κατά το σημείο 44 των Κατευθυντηρίων Γραμμών, ιδίως διότι η Condor δεν παρέχει κάποια «σημαντική υπηρεσία». Το ΓεΔΕΕ σημείωσε, εν πρώτοις, ότι οι Κατευθυντήριες Γραμμές δεν περιέχουν ορισμό της έννοιας «σημαντική υπηρεσία», αλλά από τη συνολική ερμηνεία του σημείου 44 προκύπτει ότι, προκειμένου μια υπηρεσία να θεωρηθεί «σημαντική», δεν απαιτείται η επιχείρηση που την παρέχει να διαδραματίζει σημαντικό συστημικό ρόλο σε συγκεκριμένη περιοχή ή τομέα ή να της έχει ανατεθεί ΥΓΟΣ. Στην ένδικη υπόθεση, η Επιτροπή είχε διαπιστώσει ότι η Condor διαδραμάτισε σημαντικό διαμεσολαβητικό και ενοποιητικό ρόλο στη γερμανική αγορά ταξιδιών αναψυχής, λόγω του ότι παρείχε υπηρεσίες σε περίπου 11.000 ανεξάρτητους ταξιδιωτικούς πράκτορες και ταξιδιωτικά γραφεία, πολλά από τα οποία ήταν μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Παράλληλα, είχε αναπτύξει σημαντική τεχνογνωσία στο άνοιγμα και την ανάπτυξη τουριστικών προορισμών και είχε δημιουργήσει τεχνικές ικανότητες όσον αφορά την παγίωση της ζήτησης, τις ευέλικτες κρατήσεις, τα προγράμματα πτήσεων μέσω ιδιόκτητων προσαρμοσμένων προγραμμάτων και διαδικασιών πληροφορικής που είχε αναπτύξει εσωτερικά κ.λπ. Στη βάση αυτή, το ΓεΔΕΕ συμφώνησε με την Επιτροπή ότι η υπηρεσία που παρείχε η Condor ήταν «σημαντική».

Εν συνεχεία, η Ryanair υποστήριξε ότι η υπηρεσία της Condor θα μπορούσε, σε κάθε περίπτωση, να παρασχεθεί από οποιονδήποτε άλλον ανταγωνιστή. Το ΓεΔΕΕ επεσήμανε, αρχικά, ότι το κράτος μέλος που χορηγεί την ενίσχυση δεν υποχρεούται να αποδείξει ότι, ελλείψει του μέτρου, θα προκαλούνταν οπωσδήποτε ορισμένες αρνητικές συνέπειες λόγω της κατάρρευσης του δικαιούχου, αλλά μόνον ότι υφίσταται κίνδυνος επέλευσης των συνεπειών αυτών. Εν προκειμένω, η Επιτροπή είχε διαπιστώσει ότι ήταν εξαιρετικά απίθανο οι ανταγωνιστές της Condor να είναι πρόθυμοι και ικανοί να αναπτύξουν την απαιτούμενη τεχνογνωσία, τα δίκτυα και την τεχνολογία εντός εύλογου χρονικού διαστήματος για να αναλάβουν εκείνοι τον προπεριγραφόμενο ρόλο της Condor. Η απαιτούμενη τεχνολογία για τη λειτουργία των διεπαφών που παρείχε η Condor στους πελάτες της είχε αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό από την ίδια και δεν θα μπορούσε να αναπαραχθεί βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα. Η έξοδος της Condor από την αγορά θα προκαλούσε την απώλεια τεχνογνωσίας, η οποία θα απαιτούσε χρόνο και επενδύσεις για να αποκατασταθεί. Το γεγονός και μόνον ότι μια άλλη αεροπορική εταιρεία εκτελεί μέρος των δρομολογίων που εξυπηρετεί η Condor ή ότι συγκεντρώνει τη ζήτηση από ορισμένους τουριστικούς πράκτορες και ταξιδιωτικά γραφεία δεν είναι ικανό να αποδείξει ότι ένας ανταγωνιστής θα μπορούσε εύκολα να υποκαταστήσει την υπηρεσία της Condor, σε περίπτωση που εκείνη πτώχυνε.

Το ΓεΔΕΕ, αφού συμφώνησε με την Επιτροπή επί της αναγκαιότητας της ενίσχυσης, της ύπαρξης χαρακτήρα κινήτρου και της διασφάλισης μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας της Condor από την ενίσχυση, εξέτασε αναλυτικά την αναλογικότητα του μέτρου. Η Επιτροπή είχε διαπιστώσει ότι, πέραν της κρατικής ενίσχυσης, η Condor είχε προβεί σε ίδιες συνεισφορές, όπως απαιτούν οι Κατευθυντήριες Γραμμές, κατά βάση με τρεις τρόπους: α) μέσω της χρηματοδότησης που παρείχε η Attestor σε σχέση με την εξαγορά της, β) πετυχαίνοντας την έγκριση σχεδίου αφερεγγυότητας από πτωχευτικό δικαστήριο, το οποίο περιελάμβανε διαγραφές απαιτήσεων των πιστωτών της, και γ) με μόνιμες μειώσεις δαπανών στο πλαίσιο του σχεδίου αναδιάρθρωσης. Μόνον το α' σκέλος της εν λόγω χρηματοδότησης υπερέβαινε το 77% της συνολικής χρηματοδότησης και, άρα, υπερέβαινε τη συνεισφορά επιπέδου 50% που απαιτούν οι Κατευθυντήριες Γραμμές.

Στο ίδιο πλαίσιο, όμως, το ΓεΔΕΕ επεσήμανε ότι η Επιτροπή δεν είχε εξετάσει τη συμμόρφωση του μέτρου με το σημείο 67 των Κατευθυντηρίων Γραμμών περί ύπαρξης εύλογου μεριδίου για το κράτος από τα μελλοντικά κέρδη αξίας του δικαιούχου. Η Επιτροπή δεν είχε προβεί στην εν λόγω αξιολόγηση, διότι το επίμαχο μέτρο αφορά διαγραφή χρεών της Condor και όχι «καταβεβλημένο μετοχικό κεφάλαιο» κατά το γράμμα του σημείου 67. Εξετάζοντας το σημείο 67 στο πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσεται, το ΓεΔΕΕ παρατήρησε ότι το σημείο 67 αλληλοσυμπληρώνεται και αλληλεξαρτάται με τα σημεία 65-66 των Κατευθυντηρίων Γραμμών. Ειδικότερα, τα σημεία 66 και 67 των Κατευθυντηρίων Γραμμών θέτουν δύο αυτόνομες απαιτήσεις, το περιεχόμενο και η εφαρμογή των οποίων αφορούν

διαφορετικές χρονικές στιγμές. Η απαίτηση του σημείου 66 αφορά την απορρόφηση των ζημιών του δικαιούχου από τους υφιστάμενους μετόχους και τους πιστωτές μειωμένης εξασφάλισης, η οποία πρέπει να έχει υλοποιηθεί πριν από την παρέμβαση του κράτους. Αντιθέτως, το σημείο 67 αναφέρεται σε μια κατάσταση στο μέλλον, δηλαδή σε μελλοντικά κέρδη αξίας του δικαιούχου, και προβλέπει ότι, σε μια τέτοια περίπτωση, το κράτος πρέπει να λάβει εύλογο μερίδιο από τα εν λόγω κέρδη αξίας. Έτσι, η αντιμετώπιση των ζημιών του δικαιούχου και η υποστήριξη του κράτους αποτελούν βασική προϋπόθεση για τη διασφάλιση της επακόλουθης επιστροφής του δικαιούχου στη βιωσιμότητα και, ως εκ τούτου, της κερδοφορίας του. Αξιολογώντας τον συνολικό σκοπό των κανόνων αυτών, το ΓεΔΕΕ διαπίστωσε ότι στο πεδίο του σημείου 67 εμπίπτουν μέτρα κάθε μορφής. Ακόμη και εάν το κράτος δεν συμμετέχει στο κεφάλαιο του δικαιούχου και, συνεπώς, είναι απλώς ένας από τους πιστωτές του, θα μπορούσε, εν πάση περιπτώσει, να επωφεληθεί από μελλοντικές αυξήσεις της αξίας ή τα μελλοντικά κέρδη του δικαιούχου που δημιουργούνται, τουλάχιστον εν μέρει, λόγω της ενίσχυσης, προβλέποντας, για παράδειγμα, σε περίπτωση μερικής διαγραφής χρέους, όπως στην προκειμένη περίπτωση, την ύπαρξη ενός κυμαινόμενου επιτοκίου για το τμήμα της απαίτησής του που δεν έχει διαγραφεί, το οποίο αυξάνεται ανάλογα με την αύξηση της αξίας ή των κερδών του δικαιούχου. Για τον λόγο αυτόν, η Επιτροπή εσφαλμένα είχε αξιολογήσει ότι το επίμαχο μέτρο δεν ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του σημείου 67, επειδή αφορούσε διαγραφή χρέους και όχι καταβολή μετοχικού κεφαλαίου.

Στη βάση αυτή, το ΓεΔΕΕ έκρινε ότι η Επιτροπή θα έπρεπε να έχει αμφιβολίες ως προς το εάν το επίμαχο μέτρο πληρούσε την απαίτηση επαρκούς κατανομής των βαρών που ορίζεται στο σημείο 67 των Κατευθυντηρίων Γραμμών. Ως εκ τούτου, ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής.

III. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

Επιμ.: Ευαγγελία Λαμπράκη

Κοινωνική ασφάλιση των διακινουμένων εργαζομένων

Διαφορετική μεταχείριση μεθοριακών εργαζομένων στα οικογενειακά επιδόματα για παιδιά υπό επιμέλεια

ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων – ίση μεταχείριση – κοινωνικά πλεονεκτήματα – οικογενειακό επίδομα – εργαζόμενος που έχει την επιμέλεια παιδιού το οποίο έχει τοποθετηθεί στην οικογενειακή εστία του με δικαστική απόφαση – εργαζόμενος κάτοικος ημεδαπής και εργαζόμενος κάτοικος αλλοδαπής – διαφορετική μεταχείριση – απουσία δικαιολογητικού λόγου

ΔΕΕ C-27/23, Hocinx, 16.05.2024, Τμήμα τρίτο, Πρόεδρος: K. Jürimäe, Εισηγητής: N. Jääskinen, Γεν. Εισαγγελέας: M. Szpunar, ECLI:EU:C:2024:404 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του FV και του Caisse pour l'avenir des enfants (Ταμείου για το μέλλον των παιδιών, Λουξεμβούργο) σχετικά με την άρνηση του τελευταίου να χορηγήσει οικογενειακό επίδομα σε παιδί που τοποθετήθηκε με δικαστική απόφαση στην οικογενειακή εστία του FV.

Ως προς τα πραγματικά δεδομένα, η υπόθεση αφορά το νομικό πλαίσιο του Λουξεμβούργου σχετικά με τη χορήγηση οικογενειακών επιδομάτων σε παιδιά που τοποθετούνται σε οικογενειακή εστία εργαζομένων μεθοριακών υπαλλήλων και τις προϋποθέσεις χορήγησης που διαφοροποιούνται από εκείνες για τους εργαζόμενους κατοίκους Λουξεμβούργου. Το βασικό νομικό ζήτημα είναι εάν η διαφορετική μεταχείριση αντιβαίνει στην αρχή της ίσης μεταχείρισης όπως κατοχυρώνεται στο δίκαιο της ΕΕ, και συγκεκριμένα στα άρθρα 45 ΣΛΕΕ, 7 παρ. 2 του Κανονισμού 492/2011, και 67 του Κανονισμού 883/2004.

Αυτή η ανάλυση εξετάζει τη νομική βάση, την ερμηνεία και εφαρμογή των κρίσιμων άρθρων, καθώς και την απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ επί του προδικαστικού ερωτήματος, ενσωματώνοντας νομολογικές αναφορές και θεσμικές κατευθύνσεις για τη ρύθμιση. Ο FV, μεθοριακός εργαζόμενος που εργάζεται στο Λουξεμβούργο και ζει στο Βέλγιο, υπάγεται στο λουξεμβουργιανό σύστημα για οικογενειακά επιδόματα. Από το 2005, ο ανήλικος FW ζει στην οικογενειακή εστία του FV δυνάμει δικαστικής απόφασης. Ωστόσο, το 2017, η αρμόδια λουξεμβουργιανή αρχή ανακάλεσε το επίδομα για

τον FW, καθώς το παιδί δεν έχει σχέση συγγένειας με τον FV και, ως εκ τούτου, δεν θεωρείται «μέλος της οικογένειας» σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία.

Μετά από ένδικες διαδικασίες, το ανώτατο συμβούλιο κοινωνικής ασφάλισης επικύρωσε την ανάκληση του επιδόματος. Ο FV προσέφυγε στο Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο Λουξεμβούργου), το οποίο επεσήμανε ότι, βάσει της εθνικής νομοθεσίας, μόνο τα παιδιά που διαμένουν στο Λουξεμβούργο έχουν αυτόνομο δικαίωμα στα οικογενειακά επιδόματα. Αντίθετα, τα παιδιά που διαμένουν στο εξωτερικό αποκτούν δικαίωμα μόνο ως «μέλη της οικογένειας» του εργαζομένου, εξαιρουμένων αυτών που τοποθετούνται στην οικογενειακή εστία του εν λόγω εργαζομένου με δικαστική απόφαση.

Το Cour de cassation, αναφερόμενο σε παλαιότερη απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ, σημείωσε ότι η έννοια του «τέκνου μεθοριακού εργαζομένου» μπορεί να περιλαμβάνει παιδιά χωρίς άμεσο δεσμό συγγένειας, εφόσον ο εργαζόμενος συντηρεί το παιδί. Υπό αυτό το πρίσμα, έκρινε ότι ενδεχομένως η εθνική νομοθεσία εισάγει άνιση μεταχείριση, αντίθετη με το δίκαιο της ΕΕ.

Ως αποτέλεσμα, υπέβαλε στο Δικαστήριο της ΕΕ το ερώτημα αν είναι συμβατή με την αρχή της ίσης μεταχείρισης η διαφοροποίηση στη χορήγηση οικογενειακών επιδομάτων για παιδιά τοποθετημένα με δικαστική απόφαση στην οικογενειακή εστία μεθοριακών εργαζομένων, ενώ τα παιδιά που διαμένουν στο Λουξεμβούργο δικαιούνται το επίδομα ανεξάρτητα από τη σχέση συγγένειας. Επίσης, το Δικαστήριο ρωτά αν η υποχρέωση συντήρησης του παιδιού από τον εργαζόμενο επηρεάζει την απάντηση.

Υπό το φως όλων των παραπάνω, το αιτούν δικαστήριο ζητά, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν η διαφοροποίηση της λουξεμβουργιανής νομοθεσίας αντιβαίνει στο δίκαιο της ΕΕ. Το Δικαστήριο, βάσει της πάγιας νομολογίας του, απαντά θετικά, επισημαίνοντας, αρχικά, ότι η διαφοροποίηση εισάγει έμμεση διάκριση εις βάρος των μεθοριακών εργαζομένων. Επιπλέον, η αναγνώριση του δικαιώματος των παιδιών σε ίση μεταχείριση είναι κρίσιμη. Ακόμα, το γεγονός ότι ο εργαζόμενος συντηρεί το παιδί ασκεί καθοριστική επιρροή, καθώς η σχέση συντήρησης αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την κοινωνική ενσωμάτωση του παιδιού.

Τέλος, η υπόθεση αναδεικνύει τη σημασία της ίσης μεταχείρισης στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι, πρώτον, οι μεθοριακοί εργαζόμενοι πρέπει να απολαμβάνουν ίσες παροχές με τους κατοίκους του κράτους εργασίας, δεύτερον, οι περιορισμοί που βασίζονται στη διαμονή ή τη συγγένεια πρέπει να αξιολογούνται αυστηρά ως προς τη συμβατότητά τους με το δίκαιο της ΕΕ, και τρίτον, η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών είναι θεμελιώδης και υπερισχύει έναντι τυχόν διοικητικών περιορισμών.

IV. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Επιμ.: Βασιλική-Ελένη Γκέκα

Αδικοιολόγητος περιορισμός της ελευθερίας εγκατάστασης

Ρύθμιση κράτους μέλους που επιβάλλει γενικώς την εφαρμογή του εθνικού του δικαίου σε πράξεις διαχείρισης εταιρείας, εγκατεστημένης σε άλλο κράτος μέλος, που όμως έχει την πραγματική της έδρα στο πρώτο κράτος μέλος, αντίκειται στα άρθρα 49 και 54 της ΣΛΕΕ

προδικαστική παραπομπή – άρθρα 49 και 54 ΣΛΕΕ – ελευθερία εγκατάστασης – εταιρεία εγκατεστημένη σε κράτος μέλος η οποία όμως ασκεί τις δραστηριότητές της σε άλλο κράτος μέλος – λειτουργία και διαχείριση της εταιρείας – εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει την εφαρμογή του δικαίου του κράτους μέλους στο οποίο η εταιρεία ασκεί τις δραστηριότητές της – περιορισμός της ελευθερίας εγκατάστασης – δικαιολόγηση – προστασία των συμφερόντων των δανειστών, των μειοψηφούντων εταίρων και των εργαζομένων – καταπολέμηση των καταχρηστικών πρακτικών και των τεχνητών μεθοδεύσεων – αναλογικότητα

ΔΕΕ C-276/22, Edil Work 2 και S.T., 25.04.2024, Τμήμα τρίτο, Πρόεδρος (Εισηγήτρια): K. Jürimäe, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2024:348 – Προδικαστική παραπομπή

Η υπόθεση C-276/22 της 25ης Απριλίου 2024 πραγματεύεται την ελευθερία εγκατάστασης των εμπορικών εταιρειών, όπως κατοχυρώνεται στα άρθρα 49 και 54 ΣΛΕΕ. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κλήθηκε να απαντήσει στο ερώτημα του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου της Ιταλίας (στο εξής: αιτούν δικαστήριο) σχετικά με την εφαρμογή του εθνικού δικαίου σε πράξεις διαχείρισης εταιρείας, εγκατεστημένης σε άλλο κράτος μέλος, που όμως έχει την πραγματική της έδρα στο πρώτο κράτος μέλος.

Συγκεκριμένα, η διαφορά της κύριας δίκης ανέκυψε μεταξύ, αφενός, δύο ιταλικών εταιρειών περιορισμένης ευθύνης, της Edil Work 2 και της S.T., ως αγοραστών ενός ακινήτου (στο εξής: αγοραστές), και, αφετέρου, της STE Sàrl, εταιρείας που συστάθηκε σύμφωνα με το δίκαιο του Λουξεμβούργου και ήταν η πωλήτρια του ακινήτου (στο εξής: πωλήτρια). Το επίδικο ακίνητο είναι ένα κάστρο, με την ονομασία Castello di Tor Crescenza, που βρίσκεται στην περιοχή της Ρώμης και αποτελούσε το μοναδικό περιουσιακό στοιχείο της πωλήτριας εταιρείας και μοναδικό αντικείμενο της οικονομικής της δραστηριότητας. Η πωλήτρια, που υπήρξε αρχικά εταιρεία του ιταλικού δικαίου, συστάθηκε εκ νέου, νόμιμα, σύμφωνα με το λουξεμβουργιανό δίκαιο, διατηρώντας, όπως ήταν φυσικό, το κέντρο των δραστηριοτήτων της στο επίμαχο κάστρο και την Ιταλία. Ακολούθως, η διαχειρίστρια της STE Sàrl όρισε ως εντολοδόχο ένα τρίτο – προς την εταιρεία – πρόσωπο, το οποίο και συνήψε τις συμβάσεις μεταβίβασης της κυριότητας του κάστρου πρώτα στην S.T., η οποία και το μεταβίβασε περαιτέρω στην Edil Work 2.

Έκτοτε, η STE Sàrl προσέβαλλε ενώπιον της ιταλικής δικαιοσύνης τις πράξεις διαχείρισης της εταιρείας εκ μέρους του εντολοδόχου ως παράνομες, καθώς, κατά τον ιταλικό Αστικό Κώδικα, απαγορεύεται η ανάθεση εξουσιών σε τρίτο πρόσωπο, μη μέλος του διοικητικού συμβουλίου, απαγόρευση που δεν υφίσταται στο δίκαιο του Λουξεμβούργου. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία, ερωτώντας το ΔΕΕ εάν η πρόβλεψη της ιταλικής νομοθεσίας⁴ περί εφαρμογής του ιταλικού δικαίου σε κάθε περίπτωση που η κύρια δραστηριότητα της – εγκαταστημένης σε άλλο κράτος μέλος – εταιρείας αναπτύσσεται στην Ιταλία, είναι συμβατή με τα άρθρα 49 και 54 της ΣΛΕΕ⁵.

Αρχικά, το ΔΕΕ αναγνώρισε ότι οι διαχειριστικές πράξεις της STE Sàrl εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ελευθερίας εγκατάστασης, καθώς πρόκειται για μία εταιρεία που έχει συσταθεί σύμφωνα με το δίκαιο ενός κράτους μέλους (του Λουξεμβούργου), ενώ δραστηριοποιείται κυρίως σε ένα άλλο κράτος μέλος (την Ιταλία). Περαιτέρω, έκρινε ότι η εφαρμογή του ιταλικού δικαίου γενικά και απόλυτα στις διαχειριστικές πράξεις εταιρείας, εγκατεστημένης σε άλλο κράτος μέλος, συνιστά περιορισμό της ελευθερίας εγκατάστασης, καθώς δύναται να συνεπάγεται για την εταιρεία υπέρμετρο διοικητικό βάρος, επιβάλλοντάς της σωρευτικά τις απαιτήσεις δύο εννόμων τάξεων, εν προκειμένω και της Ιταλίας και του Λουξεμβούργου. Τούτων λεχθέντων, το Δικαστήριο προχώρησε στην εξέταση των λόγων που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν έναν περιορισμό στην ελευθερία εγκατάστασης, όπως ο επίδικος.

Από την πλευρά της, η Ιταλική Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι η εφαρμογή του εθνικού δικαίου δικαιολογείται, καθώς η ρύθμιση αποσκοπεί να προστατεύσει τους μετόχους, τους πιστωτές, τους εργαζομένους και άλλους τρίτους. Πράγματι, κατά το Δικαστήριο, ένας τέτοιος σκοπός συνιστά επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος, που δυνητικά θα δικαιολογούσε έναν τέτοιο περιορισμό της ελευθερίας εγκατάστασης. Ωστόσο, θα πρέπει, επιπροσθέτως, ο περιορισμός να κριθεί και κατάλληλος και μη υπερβαίνων το αναγκαίο μέτρο προς εξυπηρέτηση του ανωτέρω επιδιωκόμενου σκοπού. Εν προκειμένω, λόγω της ευρείας και γενικής διατύπωσης της ιταλικής νομοθεσίας, το Δικαστήριο αποφαινεται ότι η άνευ ετέρου εφαρμογή του ιταλικού δικαίου κρίνεται μη αναλογική, καθώς δεν δύναται να διαπιστωθεί αν και τότε παραβιάζονται τα ανωτέρω συμφέροντα, προκειμένου να εφαρμοστεί το ιταλικό δίκαιο.

Επιπροσθέτως, η Ιταλική Κυβέρνηση προέβαλε τον ισχυρισμό ότι η εφαρμογή του εθνικού δικαίου δικαιολογείται, καθώς δύναται να αποτρέψει αθέμιτες και κακόβουλες πρακτικές των εταιρειών. Αν

⁴. Συγκεκριμένα, το άρθρο 25 του νόμου 218 περί μεταρρύθμισης του ιταλικού συστήματος ιδιωτικού διεθνούς δικαίου προβλέπει τα εξής: «1. [...] Ωστόσο, εφαρμόζεται το ιταλικό δίκαιο εάν η έδρα της διοίκησης βρίσκεται στην Ιταλία ή εάν το κύριο αντικείμενο δραστηριότητας των εν λόγω φορέων βρίσκεται στην Ιταλία[...].».

⁵. Το προδικαστικό ερώτημα αναφέρεται στην τελική του μορφή, μετά από μερική αναδιατύπωσή του από το Δικαστήριο, στα πλαίσια των εξουσιών του.

και το Δικαστήριο επιβεβαιώνει ότι η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της απάτης συνιστούν λόγο που μπορεί να δικαιολογήσει περιορισμό της ελευθερίας εγκατάστασης, παρά ταύτα, οι καταχρηστικές πρακτικές δεν επιτρέπονται να τεκμαίρονται από μόνη την επιλογή μιας εταιρείας να μεταφέρει την καταστατική της έδρα σε ένα άλλο κράτος μέλος με ευνοϊκότερη νομοθεσία, ενώ συνεχίζει να έχει την πραγματική της έδρα στο κράτος προέλευσης. Συνεπώς, ούτε ο δεύτερος προβαλλόμενος λόγος μπορεί να δικαιολογήσει τον υφιστάμενο περιορισμό στην ελευθερία εγκατάστασης.

Συμπερασματικά, το Δικαστήριο έκρινε ότι νομοθεσία κράτους μέλους, που επιβάλλει γενικώς και χωρίς προϋποθέσεις την εφαρμογή του εθνικού δικαίου σε πράξεις διαχείρισης εταιρείας, εγκατεστημένης σε άλλο κράτος μέλος, που όμως έχει την πραγματική της έδρα στο πρώτο κράτος μέλος, αντίκειται στα άρθρα 49 και 54 της ΣΛΕΕ.

V. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Επιμ.: Βασιλική-Ελένη Γκέκα

Συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων

Εθνικό μέτρο που αποκλείει γενικά και απόλυτα τη δυνατότητα των ανεξάρτητων οντοτήτων διαχείρισεως (ΑΟΔ), οι οποίες είναι εγκατεστημένες σε άλλο κράτος μέλος, να διαχειρίζονται δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας συνιστά αδικαιολόγητο περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών κατά το άρθρο 56 της ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με την Οδηγία 2014/26/ΕΕ

προδικαστική παραπομπή – Οδηγία 2014/26/ΕΕ – συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων – οργανισμοί συλλογικής διαχείρισεως – ανεξάρτητες οντότητες διαχείρισεως – πρόσβαση στη δραστηριότητα διαχείρισεως των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων – Οδηγία 2000/31/ΕΚ – καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής – άρθρο 3 παρ. 3 – Οδηγία 2006/123/ΕΚ – καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής – άρθρο 17, σημείο 11 – άρθρο 56 ΣΛΕΕ

ΔΕΕ C-10/22, LEA, 21.03.2024, Τμήμα πέμπτο, Πρόεδρος: E. Regan, Εισηγητής: M. Plešić, Γεν. Εισαγγελέας: M. Szpunar, ECLI:EU:C:2024:254 – Προδικαστική παραπομπή

Η απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην υπόθεση C-10/22, της 21ης Μαρτίου 2024, πραγματεύεται το ζήτημα της συλλογικής διαχείρισης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της Οδηγίας 2014/26/ΕΕ και του άρθρου 56 ΣΛΕΕ. Συγκεκριμένα, η διαφορά της κύριας δίκης ανέκυψε μεταξύ, αφενός, ενός Οργανισμού Συλλογικής Διαχείρισης (στο εξής: ΟΣΔ) ονόματι *Liberi editori e autori* (Ελεύθεροι εκδότες και δημιουργοί, στο εξής: LEA), που διέπεται από το ιταλικό δίκαιο, και, αφετέρου, μιας Ανεξάρτητης Οντότητας Διαχείρισης (στο εξής: ΑΟΔ) με την επωνυμία *Jamendo SA*, με έδρα το Λουξεμβούργο και με οικονομική δραστηριότητα στην Ιταλία.

Ειδικότερα, ο LEA, ο οποίος συγκαταλέγεται μεταξύ των προβλεπόμενων από την ιταλική νομοθεσία διαμεσολαβητών σε ζητήματα δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στην Ιταλία, ζήτησε από το Πρωτοδικείο της Ρώμης (στο εξής: αιτούν δικαστήριο) να παύσει την παράνομη δραστηριότητα της *Jamendo SA*, η οποία ως ΑΟΔ, εγκαταστημένη σε άλλο κράτος μέλος, δεν περιλαμβάνεται στους εξουσιοδοτημένους προς τούτο φορείς. Προς επίρρωση του ισχυρισμού του, ο LEA επικαλείται το νομοθετικό διάταγμα 35/2017⁶, το οποίο μετέφερε στην ιταλική έννομη τάξη την Οδηγία 2014/26/ΕΕ. Από την άλλη πλευρά, η *Jamendo SA* ισχυρίσθηκε ότι το επίμαχο νομοθετικό διάταγμα μετέφερε πλημμελώς την Οδηγία, μη συμπεριλαμβάνοντας στους εξουσιοδοτημένους διαμεσολαβητές και τις ΑΟΔ, αναγκάζοντάς τες να συνάπτουν συμβάσεις αμοιβαιότητας με τους αδειοδοτημένους ιταλικούς ΟΣΔ. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται εάν η επίμαχη εθνική νομοθεσία, που προβλέπει ότι η διαμεσολάβηση σε ζητήματα δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ανατίθεται μόνο στους φορείς, οι οποίοι δύνανται να χαρακτηριστούν, κατά τον ορισμό της ίδιας της Οδηγίας, ως ΟΣΔ,

⁶. Σύμφωνα με το άρθρο 180 του ιταλικού νόμου περί προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, η δραστηριότητα της διαχείρισης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας μπορεί να ασκείται μόνο από τη *Società italiana degli autori ed editori* (SIAE, ιταλική εταιρεία δημιουργών και εκδοτών) και από τους άλλους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης που αναφέρονται στο νομοθετικό διάταγμα αριθ. 35 της 15ης Μαρτίου 2017, για τη μεταφορά της Οδηγίας 2014/26/ΕΕ, μεταξύ των οποίων και ο LEA.

αποκλείοντας τους φορείς που χαρακτηρίζονται ως ΑΟΔ, που έχουν συσταθεί είτε στο ίδιο κράτος είτε σε άλλα κράτη μέλη, αντιτίθεται στην Οδηγία 2014/26/ΕΕ.

Αρχικά, το Δικαστήριο, εξετάζοντας την αιτίαση της Jamendo SA περί απαραδέκτου του προδικαστικού ερωτήματος, δέχθηκε ότι, στο μέτρο που το αιτούν δικαστήριο δεν διακρίνει ανάμεσα στις ημεδαπές και τις αλλοδαπές ΑΟΔ, κατά το πρώτο σκέλος του, το ερώτημα θα πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτο, λόγω του υποθετικού του χαρακτήρα. Πράγματι, η υπόθεση που άγεται ενώπιον του ΔΕΕ αφορά τη Jamendo SA, η οποία συστάθηκε σύμφωνα με το δίκαιο του Λουξεμβούργου, και όχι το ιταλικό δίκαιο, και επομένως το Δικαστήριο περιορίζει το προδικαστικό ερώτημα μόνο σε ΑΟΔ, με έδρα κάποιο άλλο κράτος μέλος της Ένωσης.

Ακολούθως, το Δικαστήριο, επικαλούμενο διάφορες αιτιολογικές σκέψεις και διατάξεις της Οδηγίας 2014/26/ΕΕ, προχωρά στην εξέταση της ουσίας του προδικαστικού ερωτήματος. Ειδικότερα, όπως συνάγεται από την αιτιολογική σκ. 15 της Οδηγίας, οι δικαιούχοι των πνευματικών δικαιωμάτων δύνανται να αναθέτουν τη διαχείριση των δικαιωμάτων τους είτε σε ΟΣΔ είτε σε ΑΟΔ. Βεβαίως, οι ΑΟΔ δραστηριοποιούνται στο ίδιο αντικείμενο με τους ΟΣΔ, με την ουσιώδη διαφορά, όμως, ότι δεν ανήκουν στους ίδιους τους δικαιούχους, αλλά σε εταιρείες του εμπορικού δικαίου. Συνεπώς, η Οδηγία επιφυλάσσει για τις ΑΟΔ διαφορετικό πλαίσιο από αυτό που προβλέπει για τους ΟΣΔ. Σε αυτό το πλαίσιο, το άρθρο 2 παρ. 4 ορίζει ότι, ειδικά για τις ΑΟΔ, εφαρμόζονται κάποιες, ρητά και εξαντλητικά αναφερόμενες, διατάξεις της Οδηγίας. Όμως, ανάμεσα σε αυτές δεν συγκαταλέγεται το κρίσιμο άρθρο 5, το οποίο παρέχει το δικαίωμα στους δημιουργούς και τους εκδότες να επιλέγουν ελεύθερα φορέα διαχείρισης, ανεξάρτητα από το κράτος μέλος ιθαγένειας, κατοικίας ή εγκατάστασης. Συνεπώς, το Δικαστήριο καταλήγει ότι, κατ' αρχήν, η ιταλική νομοθεσία, αποκλείοντας τις αλλοδαπές ΑΟΔ από τη διαχείριση, δεν αντίκειται στις ρυθμίσεις της Οδηγίας 2014/26/ΕΕ.

Η απόφαση, ωστόσο, δε σταματάει εδώ, καθώς το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, κατά τη διαδικασία της προδικαστικής παραπομπής, ανεξαρτήτως που το αιτούν δικαστήριο περιόρισε το ερώτημά του στην ερμηνεία της Οδηγίας 2014/26/ΕΕ, μπορεί το ίδιο να του παράσχει όλα τα στοιχεία του δικαίου της Ένωσης που δύνανται να οδηγήσουν σε επίλυση της κύριας διαφοράς. Έτσι, κατ' αρχήν, επειδή πρόκειται για διαφορά που αφορά το εμπόριο μεταξύ κρατών, το Δικαστήριο διερευνά την περίπτωση εφαρμογής δύο Οδηγιών εναρμόνισης: αφενός, της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο (2000/31/ΕΚ) και, αφετέρου, της Οδηγίας για την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών (2006/123/ΕΚ). Ωστόσο, το Δικαστήριο, κατά τρόπο συνοπτικό, αποκλείει την εφαρμογή αμφοτέρων των Οδηγιών, λόγω των ρητών εξαιρέσεων που προβλέπουν για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα. Ως εκ τούτου, το εδώ κρινόμενο εθνικό μέτρο, εφόσον δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής κάποιας Οδηγίας, ανήκει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, υπό την επιφύλαξη της τηρήσεως των διατάξεων της ΣΛΕΕ, ιδίως εκείνων που αφορούν τις θεμελιώδεις ελευθερίες και, εν προκειμένω, του άρθρου 56.

Κατά την κρίση του Δικαστηρίου, η ιταλική νομοθεσία, κατά το μέρος που δεν επιτρέπει στις αλλοδαπές ΑΟΔ να παρέχουν στην Ιταλία τις υπηρεσίες τους, συνιστά περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών. Για την εξέταση της ενδεχόμενης δικαιολόγησης αυτού του περιορισμού, το Δικαστήριο προβαίνει σε έλεγχο δύο επιπέδων. Κατά πρώτον, υφίσταται αποκρυσταλλωμένη νομολογία του ΔΕΕ ότι η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας συνιστά επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος, ικανό να δικαιολογήσει τον περιορισμό.

Σειρά έχει, στη συνέχεια, το δεύτερο στάδιο ελέγχου. Συγκεκριμένα, μελετάται η αναλογικότητα του περιορισμού, η οποία καταφάσκει, εφόσον συντρέχουν σωρευτικά οι ακόλουθες δύο προϋποθέσεις: αφενός, η καταλληλότητα του περιορισμού και, αφετέρου, η μη υπέρβαση των αναγκαίων ορίων. Όσον αφορά την πρώτη προϋπόθεση, όπως παγίως κρίνεται, μια εθνική ρύθμιση είναι κατάλληλη για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, εφόσον αυτός επιδιώκεται κατά τρόπο συνεπή και συστηματικό. Έτσι, εξετάζεται από το Δικαστήριο εάν το επίμαχο εθνικό μέτρο, που επιφυλάσσει διαφορετική μεταχείριση στις ΑΟΔ, σε σύγκριση με τους ΟΣΔ, τηρεί την ανωτέρω προϋπόθεση. Προβαίνοντας, λοιπόν, σε μια συγκριτική επισκόπηση των διατάξεων της Οδηγίας για τις υποχρεώσεις των ΑΟΔ και των ΟΣΔ, στις σκ. 88 έως 95 της απόφασης, το Δικαστήριο συμπεραίνει ότι, λόγω των χαλαρότερων απαιτήσεων της Οδηγίας για τις ΑΟΔ έναντι των ΟΣΔ, η διαφορετική μεταχείριση των δύο

δικαιολογείται ως κατάλληλη και πρόσφορη για την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Ωστόσο, κατά το Δικαστήριο, τη δικαιολόγηση του επίμαχου περιορισμού κωλύει η μη τήρηση του αναγκαίου μέτρου, το οποίο θα μπορούσε να τηρηθεί με την υιοθέτηση εναλλακτικών μέτρων, λιγότερο περιοριστικών της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, όπως η υπαγωγή των ΑΟΔ σε ειδικές κανονιστικές απαιτήσεις. Συμπερασματικά, ο ισχύων γενικός και απόλυτος αποκλεισμός των ΑΟΔ, των εγκατεστημένων σε άλλο κράτος μέλος, αντιτίθεται στο ενωσιακό δίκαιο και, ειδικότερα, στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών κατά το άρθρο 56 της ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με την Οδηγία 2014/26/ΕΕ.

Επενδυτική διαμεσολάβηση

Εθνικό μέτρο, σε τομέα που αποτέλεσε αντικείμενο πλήρους εναρμόνισης, πρέπει να αξιολογείται επί τη βάση της Οδηγίας εναρμόνισης (Οδηγία 2014/65/ΕΕ) και όχι σύμφωνα με το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ (άρθρο 56 ΣΛΕΕ)

προδικαστική παραπομπή – ελεύθερη παροχή υπηρεσιών – αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων – Οδηγία 2014/65/ΕΕ – άρθρο 3 – εξαίρεση από την εφαρμογή της Οδηγίας 2014/65/ΕΕ – εξαιρούμενος επενδυτικός διαμεσολαβητής – ρύθμιση κράτους μέλους η οποία απαγορεύει στον εν λόγω διαμεσολαβητή να διαβιβάζει εντολές πελατών σε επιχείρηση επενδύσεων εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος

ΔΕΕ C-695/22, Fondée, 16.05.2024, Τμήμα πέμπτο, Πρόεδρος: E. Regan, Εισηγητής: Δ. Γρατσιάνης, Γεν. Εισαγγελέας: G. Pitruzzella, ECLI:EU:C:2024:406 – Προδικαστική παραπομπή

Στις 16 Μαΐου 2024, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφάνθηκε επί της υπόθεσης C-695/22, η οποία αφορά την ερμηνεία της Οδηγίας 2014/65/ΕΕ⁷ σχετικά με το καθεστώς αγοράς χρηματοπιστωτικών μέσων και παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, καθώς και του άρθρου 56 ΣΛΕΕ για την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Ειδικότερα, η προσφεύγουσα Fondée a.s., με έδρα την Τσεχία, δραστηριοποιείται ως επενδυτική εταιρεία. Υπό την ιδιότητά της αυτή εποπτεύεται από την καθής Εθνική Τράπεζα της Τσεχίας, η οποία της επέβαλε πρόστιμο λόγω απαγορευμένης από το εθνικό δίκαιο διασυννοριακής δραστηριότητας.

Οι δραστηριότητες των επενδυτικών επιχειρήσεων στη χρηματοπιστωτική αγορά εντάσσονται στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2014/65/ΕΕ. Ωστόσο, η Τσεχία, κάνοντας χρήση της ευχέρειας που παρέχει η εν λόγω Οδηγία, στο άρθρο 3 παρ. 1⁸ και 3⁹, που τιτλοφορείται «Προαιρετικές εξαιρέσεις», εξαίρεσε την προσφεύγουσα από την εφαρμογή της Οδηγίας και, επομένως, και από την ελευθερία παροχής επενδυτικών υπηρεσιών.

Σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης, η Fondée, ενεργώντας ως επενδυτικός διαμεσολαβητής, διαβίβασε εντολές αγοράς πελατών της, που αφορούν επενδυτικά μέσα, σε διαπραγματευτή κινητών αξιών, εγκατεστημένο σε άλλο κράτος μέλος της Ένωσης. Η ανωτέρω επίμαχη δραστηριότητα της Fondée προκάλεσε την επιβολή προστίμου εις βάρος της από την Εθνική Τράπεζα της Τσεχίας για παράβαση του εθνικού νόμου περί κεφαλαιαγοράς¹⁰, ο οποίος δεν επιτρέπει στους επενδυτικούς διαμεσολαβητές, σαν την Fondée, να διαβιβάζουν εντολές σε διαπραγματευτή

⁷. Οδηγία 2014/65/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και την τροποποίηση της Οδηγίας 2002/92/ΕΚ και της Οδηγίας 2011/61/ΕΕ (Market in Financial Instruments Directive MiFID II).

⁸. «Ένα κράτος μέλος μπορεί να αποφασίσει να μην εφαρμόσει την παρούσα Οδηγία σε πρόσωπα των οποίων είναι το κράτος μέλος καταγωγής, με την προϋπόθεση ότι οι δραστηριότητες των προσώπων αυτών έχουν αδειοδοτηθεί και ρυθμίζονται σε εθνικό επίπεδο [...]».

⁹. «Τα πρόσωπα που εξαιρούνται από την παρούσα οδηγία δυνάμει της παραγράφου 1 δεν απολαμβάνουν της προβλεπόμενης στα άρθρα 34 και 35 αντιστοίχως ελευθερίας παροχής υπηρεσιών ή άσκησης δραστηριοτήτων ή εγκατάστασης υποκαταστημάτων».

¹⁰. Κατά το άρθρο 162 παρ. 1 στ. α του ν. 256/2004 για την άσκηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στην κεφαλαιαγορά, «ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο διαπράττει παράβαση αν ασκεί παρανόμως δραστηριότητα εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής του νόμου αυτού, για την οποία απαιτείται, μεταξύ άλλων, άδεια ή διαπίστευση χορηγούμενη από την Εθνική Τράπεζα της Τσεχίας ή εγγραφή σε μητρώο τηρούμενο από αυτή».

κινητών αξιών, εγκατεστημένο σε άλλα κράτη μέλη¹¹. Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω, η προσφεύγουσα στράφηκε κατά της απόφασης επιβολής προστίμου, αρχικά σε επίπεδο διοικητικό ενώπιον του Συμβουλίου της καθής και μετέπειτα, ασκώντας προσφυγή, ενώπιον του Περιφερειακού Δικαστηρίου της Πράγας, το οποίο αποτελεί και το αιτούν δικαστήριο.

Από την πλευρά του, το αιτούν δικαστήριο ζήτησε να διευκρινιστεί αν πρόσωπα, όπως η Fondée, που εμπίπτουν στις προαιρετικές εξαιρέσεις της Οδηγίας 2014/65/ΕΕ, έχουν τη δυνατότητα να επικαλεστούν το δικαίωμα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, όπως κατοχυρώνεται στο πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ και, συγκεκριμένα, στο άρθρο 56 της ΣΛΕΕ, προκειμένου να διαβιβάσουν εντολές αγοράς σε επιχείρηση, εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος, και αν, συνακόλουθα, η απαγόρευση της ανωτέρω διαβίβασης από το εθνικό δίκαιο αντιβαίνει στο ενωσιακό δίκαιο. Εντούτοις, το ΔΕΕ, στο πλαίσιο των εξουσιών του, προχώρησε σε μια αναγκαία αναδιατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος.

Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, τομέας που αποτέλεσε αντικείμενο πλήρους ή εξαντλητικής εναρμόνισης σε επίπεδο Ένωσης πρέπει να αξιολογείται επί τη βάση της συγκεκριμένης Οδηγίας εναρμόνισης και όχι σύμφωνα με τις διατάξεις του πρωτογενούς δικαίου της ΕΕ¹². Επομένως, το Δικαστήριο εκτιμά πως του ζητείται να διευκρινίσει αν το άρθρο 3 παρ. 1 στ. γ' σημ. i της Οδηγίας 2014/65/ΕΕ έχει την έννοια ότι τα πρόσωπα, τα οποία ένα κράτος μέλος έχει εξαιρέσει από την εφαρμογή της Οδηγίας αυτής, επιτρέπεται να διαβιβάζουν εντολές πελατών τους σε επενδυτικές επιχειρήσεις που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας κατά τα οριζόμενα της Οδηγίας. Πράγματι, μια τέτοια δυνατότητα είναι εφικτή σύμφωνα με ρητή πρόβλεψη της Οδηγίας¹³.

Εν κατακλείδι, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, νομοθεσία κράτους μέλους που απαγορεύει στους επενδυτικούς διαμεσολαβητές να διαβιβάζουν εντολές «ημεδαπών» πελατών τους σε «αλλοδαπούς» διαπραγματευτές κινητών αξιών, που έχουν λάβει άδεια σύμφωνα με την Οδηγία 2014/65/ΕΕ, δεν συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης.

VI. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Επιμ.: Αικατερίνη-Μαρία Τριανταφυλλίδου

Ερμηνεία του άρθρου 12 του Κανονισμού (ΕΚ) 2157/2001

Συμπλήρωση του καταστατικού ευρωπαϊκής εταιρείας όσον αφορά τον ρόλο των εργαζομένων

προδικαστική παραπομπή – ευρωπαϊκή εταιρεία – Κανονισμός (ΕΚ) 2157/2001 – άρθρο 12 παρ. 2 – ρόλος των εργαζομένων – καταχώριση της ευρωπαϊκής εταιρείας – προϋποθέσεις – προηγούμενη εφαρμογή της διαδικασίας διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων η οποία προβλέπεται στην Οδηγία 2001/86/ΕΚ – ευρωπαϊκή εταιρεία που έχει συσταθεί και καταχωρισθεί χωρίς εργαζομένους, αλλά στη συνέχεια καθίσταται μητρική εταιρεία θυγατρικών οι οποίες απασχολούν εργαζομένους – υποχρέωση εκ των υστέρων κίνησης της διαδικασίας διαπραγμάτευσης – δεν υφίσταται – άρθρο 11 – κατάχρηση ευρωπαϊκής εταιρείας – στέρηση από τους εργαζομένους του δικαιώματος να συμμετέχουν στα της εταιρείας – απαγορεύεται

ΔΕΕ C-706/22, Konzernbetriebsrat, 16.05.2024, Τμήμα δεύτερο, Πρόεδρος: A. Prechal, Εισηγητής: F. Biltgen, Γεν. Εισαγγελέας: J. Richard de la Tour, ECLI:EU:C:2024:402 – Προδικαστική παραπομπή

Το Bundesarbeitsgericht (Ομοσπονδιακό Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών, Γερμανία) υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ σχετικά με την αυτοδίκαιη λύση της συμβάσεως εργασίας λόγω αναπηρίας του εργαζομένου και την υποχρέωση πρόβλεψης «εύλογων προσαρμογών». Το

¹¹ Το άρθρο 6 παρ. 1 στ. b του νόμου περί κεφαλαιαγοράς προβλέπει ότι ο διαπραγματευτής κινητών αξιών έχει την έδρα του στην Τσεχική Δημοκρατία.

¹² Το άρθρο 34 της Οδηγίας εναρμονίζει πλήρως τη διασυννοριακή παροχή επενδυτικών υπηρεσιών.

¹³ Κατά το άρθρο 3 παρ. 1 στ. γ' σημ. i, «[...] δεν επιτρέπεται να παρέχουν καμία επενδυτική υπηρεσία, εκτός από τη λήψη και διαβίβαση εντολών επί κινητών αξιών [...]. Κατά την παροχή της υπηρεσίας αυτής επιτρέπεται να διαβιβάζουν εντολές μόνο σε: i) επιχειρήσεις επενδύσεων με άδεια λειτουργίας σύμφωνα με την παρούσα Οδηγία [...]».

προδικαστικό ερώτημα υποβλήθηκε μετά από την απόρριψη της αγωγής του συμβουλίου εργαζομένων του ομίλου O KG κατά της εταιρείας O Holding SE.

Στις 28 Μαρτίου 2013, η O Holding SE συστάθηκε από τις εταιρείες O Ltd και O GmbH, οι οποίες δεν απασχολούσαν εργαζομένους. Η O Holding SE κατέστη μοναδική εταίρος της εταιρείας O Holding GmbH, η οποία διέθετε εποπτικό συμβούλιο συγκείμενο κατά το ένα τρίτο από εκπροσώπους των εργαζομένων. Στις 14 Ιουνίου 2013, η O Holding SE αποφάσισε τη μετατροπή της εν λόγω εταιρείας σε ετερόρρυθμη εταιρεία, με την επωνυμία O KG, όμως, λόγω της μετατροπής αυτής, έπαυσε να έχει εφαρμογή το σύστημα συμμετοχής των εργαζομένων στο εποπτικό συμβούλιο. Το συμβούλιο εργαζομένων της O KG, θεωρώντας ότι έπρεπε να γίνει εκ των υστέρων διαδικασία για τη συμμετοχή των εργαζομένων, κατέθεσε αγωγή, η οποία απορρίφθηκε.

Το Bundesarbeitsgericht εξετάζει νομικά ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 12 παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΚ) 2157/2001 και των άρθρων 3 έως 7 της Οδηγίας 2001/86/ΕΚ. Αυτές οι διατάξεις σχετίζονται με τη διαδικασία διαπραγμάτευσης για τον ρόλο των εργαζομένων στις ευρωπαϊκές εταιρείες (SE). Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται εάν ο σκοπός που επιδιώκεται με τα άρθρα 3 έως 7 της Οδηγίας 2001/86/ΕΚ θα μπορούσε να επιβάλλει, στην περίπτωση καταχώρισης SE συσταθείσας από συμμετέχουσες εταιρείες οι οποίες δεν απασχολούν εργαζομένους και δεν διαθέτουν θυγατρικές που απασχολούν εργαζομένους, την εκ των υστέρων διεξαγωγή της διαδικασίας διαπραγμάτευσης σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων όταν η SE καθίσταται ελέγχουσα επιχείρηση θυγατρικών οι οποίες απασχολούν εργαζομένους σε πλείονα κράτη μέλη. Ακόμη, εάν υφίσταται υποχρέωση εκ των υστέρων διεξαγωγής της διαδικασίας διαπραγμάτευσης, τίθεται περαιτέρω ζήτημα κατά πόσον η υποχρέωση αυτή υπόκειται σε χρονικό περιορισμό και κατά πόσον η διεξαγωγή της εν λόγω διαδικασίας διέπεται από το δίκαιο του κράτους μέλους στο οποίο η SE έχει την νυν καταστατική της έδρα ή από το δίκαιο του κράτους στο οποίο είχε καταχωρηθεί αρχικά.

Σύμφωνα με την ερμηνεία του Δικαστηρίου, οι διατάξεις της Οδηγίας 2001/86/ΕΚ απαιτούν οι διαπραγματεύσεις να πραγματοποιούνται πριν από την καταχώριση της SE. Όπως επισημαίνει το Δικαστήριο, αν δεν υπήρχαν εργαζόμενοι κατά τη σύσταση, δεν υπάρχει υποχρέωση για μελλοντικές διαπραγματεύσεις όταν η SE αποκτά θυγατρικές. Οι διαδικασίες αυτές συνδέονται άρρηκτα με τη διαδικασία σύστασης της SE και η Οδηγία 2001/86/ΕΚ δεν επιτρέπει τη μεταγενέστερη έναρξη διαπραγματεύσεων σε περιπτώσεις όπου οι συμμετέχουσες εταιρείες δεν είχαν εργαζόμενους. Αυτό επιβεβαιώνεται και από προπαρασκευαστικά έγγραφα που δείχνουν ότι οι διαπραγματεύσεις θα έπρεπε να διεξάγονται πριν από την καταχώριση για λόγους σταθερότητας και σαφήνειας.

Κατόπιν τούτων, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το άρθρο 12 παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΚ) 2157/2001, σε συνδυασμό με την Οδηγία 2001/86/ΕΚ, δεν επιβάλλει υποχρέωση για μελλοντικές διαπραγματεύσεις σχετικά με τον ρόλο των εργαζομένων σε μια SE που έχει καταχωριστεί χωρίς τέτοιες διαπραγματεύσεις, ακόμα κι αν αποκτά εργαζομένους μέσω θυγατρικών. Η διαδικασία διαπραγμάτευσης είναι συνυφασμένη με τη στιγμή της σύστασης και της καταχώρισης της SE.

Πεδίο εφαρμογής του άρθρου 5 της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1158

Ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής για τους γονείς όσον αφορά την παράταση της άδειας μητρότητας σε μονογονεϊκή οικογένεια

προδικαστική παραπομπή – κοινωνική πολιτική – Οδηγία (ΕΕ) 2019/1158 – ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής των γονέων – μονογονεϊκή οικογένεια – ίση μεταχείριση με τις οικογένειες με δύο γονείς – παράταση της άδειας μητρότητας – άρθρο 5 – γονική άδεια – απαράδεκτο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

ΔΕΕ C-673/22, INSS (Congés d'une mère de famille monoparentale), 16.05.2024, Τμήμα έβδομο, Πρόεδρος: F. Biltgen, Εισηγήτρια: A. Prechal, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2024:407 – Προδικαστική παραπομπή

Το Juzgado de lo Social no 1 de Sevilla (δικαστήριο εργατικών διαφορών αριθ. 1 της Σεβίλλης) υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ σχετικά με το αν θα πρέπει να ισχύουν ευνοϊκότεροι όροι για τους μονογονείς όσον αφορά την άδεια και τις κοινωνικές παροχές. Το προδικαστικό ερώτημα υποβλήθηκε

μετά από την αγωγή της μητέρας CCC κατά του Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS) (Γενικού Ταμείου Κοινωνικής Ασφάλισης) και του Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) (Εθνικού Ιδρύματος Κοινωνικής Ασφάλισης).

Στην απόφαση αυτή, μια μητέρα στην Ισπανία, που αποτελεί με το παιδί της μονογονεϊκή οικογένεια, ζήτησε την παράταση της άδειας μητρότητας κατά δεκαέξι εβδομάδες, καθώς θεωρούσε ότι η ισπανική νομοθεσία εισάγει διάκριση εις βάρος των παιδιών που γεννιούνται σε μονογονεϊκές οικογένειες σε σχέση με εκείνα που γεννιούνται σε οικογένειες με δύο γονείς. Συγκεκριμένα, υποστήριξε ότι τα πρώτα δεν δικαιούνται, όπως τα δεύτερα, την περίοδο των δεκαέξι εβδομάδων κατά την οποία, στις οικογένειες με δύο γονείς, φροντίζει τα παιδιά ο γονέας που δεν έχει την ιδιότητα της βιολογικής μητέρας.

Το INSS και το TGSS απέρριψαν την αίτησή της, υποστηρίζοντας ότι η ισπανική νομοθεσία δεν κάνει αυτόματη τη χορήγηση του επιπλέον διαστήματος άδειας ούτε στους δύο γονείς. Κατόπιν της απόρριψης της αίτησής της, η CCC άσκησε προσφυγή κατά του INSS και του TGSS ενώπιον του Juzgado de lo Social no 1 de Sevilla με αίτημα την παράταση της άδειας μητρότητας με επιδόματα μέχρι τη συμπλήρωση 32 εβδομάδων. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται εάν η ισπανική νομοθεσία είναι συμβατή με την Οδηγία (ΕΕ) 2019/1158, η οποία επιβάλλει την εξισορρόπηση της επαγγελματικής και προσωπικής ζωής και προστατεύει τις ανάγκες συγκεκριμένων κατηγοριών γονέων, συμπεριλαμβανομένων των μονογονέων. Ως εκ τούτου, απέστειλε στο ΔΕΕ δύο προδικαστικά ερωτήματα, ώστε αυτό να εξετάσει αν η παράλειψη της Ισπανίας να προσαρμόσει τη νομοθεσία για τις μονογονεϊκές οικογένειες συνάδει με την εν λόγω Οδηγία και αν θα πρέπει να ισχύουν ευνοϊκότεροι όροι για τους μονογονείς όσον αφορά την άδεια και τις κοινωνικές παροχές.

Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η γονική άδεια και η άδεια μητρότητας είναι δύο διακριτές έννοιες με διαφορετικούς σκοπούς και, επομένως, δεν εξηγείται η σχέση μεταξύ των σχετικών διατάξεων της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1158 και της εθνικής νομοθεσίας για την άδεια μητρότητας. Επιπλέον, το αίτημα προδικαστικής απόφασης κρίνεται ως υποθετικό, καθώς τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης έλαβαν χώρα πριν την προθεσμία μεταφοράς της Οδηγίας στην εθνική νομοθεσία, καθιστώντας την αίτηση προδικαστικής απόφασης απαράδεκτη.

VII. ΧΩΡΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Επιμ.: Έλλη Τσιτσιπά

Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις

Γραπτή παραίτηση υπόπτου, ο οποίος είναι αναλφάβητος, από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο: συνέπειες επί μεταγενέστερων πράξεων έρευνας και αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων που συνελέγησαν κατά παράβαση του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο

προδικαστική παραπομπή – δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις – Οδηγία 2013/48/ΕΕ – δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας – άρθρο 3 παρ. 6, στοιχείο β' – προσωρινή παρέκκλιση από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο σε εξαιρετικές περιστάσεις – άρθρο 9 – παραίτηση από παρουσία ή συνδρομή δικηγόρου – προϋποθέσεις – άρθρο 12 παρ. 2 – τήρηση των δικαιωμάτων της υπεράσπισης και της δίκαιης διεξαγωγής της δίκης – παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων – άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – γραπτή παραίτηση υπόπτου ο οποίος είναι αναλφάβητος από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο – μη εξήγηση των πιθανών συνεπειών της παραίτησης από το εν λόγω δικαίωμα – συνέπειες επί μεταγενέστερων πράξεων έρευνας – απόφαση σχετικά με προσήκον μέτρο δικονομικού καταναγκασμού – αξιολόγηση αποδεικτικών στοιχείων που συνελέγησαν κατά παράβαση του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο

ΔΕΕ C-15/24 PPU, Stachev, 14.05.2024, Τμήμα πρώτο, Πρόεδρος: A. Arabadjiev, Εισηγητής: A. Kumin, Γεν. Εισαγγελέας: A.M. Collins, ECLI:EU:C:2024:399 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3 παρ. 6, στοιχείο β', του άρθρου 9 παρ. 1, στοιχεία α' και β', και του άρθρου 12 παρ. 2 της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ, σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, καθώς και σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση

στέρξης της ελευθερίας του και με το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια της στέρξης της ελευθερίας, καθώς επίσης του άρθρου 47 παρ. 1 και 2 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης). Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε από το Sofiyski rayonen sad (περιφερειακό δικαστήριο Σόφιας, Βουλγαρία) στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας κατά του CH, Βούλγαρου υπηκόου, ο οποίος κατηγορείται για τη διάπραξη δύο αδικημάτων ληστείας.

Συγκεκριμένα, η απόφαση αφορά τον CH, ο οποίος συνελήφθη στη Βουλγαρία και αντιμετωπίζει κατηγορίες για συμμετοχή σε ληστεία. Ο CH υπέγραψε δήλωση ότι δεν επιθυμεί δικηγόρο, χωρίς να του εξηγηθούν οι συνέπειες αυτής της δήλωσης και της παραίτησής του από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο. Επιπλέον, ο CH είναι αναλφάβητος και δεν ομιλεί τη βουλγαρική γλώσσα, γεγονός που θέτει υπό αμφισβήτηση την εγκυρότητα της παραίτησής του. Σε βάρος του CH επιβλήθηκε προσωρινή κράτηση με βάση αποδεικτικά στοιχεία που συνέλεξαν οι αρχές από διάφορες πράξεις ποινικής έρευνας χωρίς την παρουσία δικηγόρου. Το περιφερειακό δικαστήριο της Σόφιας θεώρησε ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που συλλέχθηκαν χωρίς την παρουσία δικηγόρου δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την εκτίμηση της ποινικής ευθύνης του CH και διερωτάται αν η βουλγαρική νομοθεσία και πρακτική συμμορφώνονται με την Οδηγία 2013/48/ΕΕ.

Το εθνικό δικαστήριο διερωτάται αν οι αστυνομικές αρχές ενός κράτους μέλους μπορούν να επικαλεστούν το άρθρο 3 παρ. 6, στοιχείο β' της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ για να περιορίσουν το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο σε υπόπτους ή κατηγορούμενους, όταν αυτή η διάταξη δεν έχει μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η Οδηγία 2013/48/ΕΕ διασφαλίζει το δικαίωμα των υπόπτων και κατηγορουμένων να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο από το πρώτο στάδιο της διαδικασίας, ώστε να μπορούν να ασκούν αποτελεσματικά το δικαίωμα υπεράσπισης. Η παρ. 6 του άρθρου 3 της Οδηγίας επιτρέπει προσωρινές παρεκκλίσεις από αυτό το δικαίωμα σε εξαιρετικές και εξαντλητικώς απαριθμούμενες περιπτώσεις, όπως όταν υπάρχει ανάγκη για άμεση δράση για την αποτροπή κινδύνου για την ποινική διαδικασία.

Ωστόσο, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, μια διάταξη, όπως η επίμαχη, η οποία δεν θεσπίζει δικαίωμα το οποίο μπορεί να επικαλεστεί ιδιώτης έναντι κράτους μέλους, αλλά, αντιθέτως, επιτρέπει στα κράτη μέλη να προβλέπουν παρέκκλιση από την εφαρμογή του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο σε εξαιρετικές περιστάσεις, δεν μπορεί να προβληθεί από τις κρατικές αρχές έναντι ενός ιδιώτη, δηλαδή ενός υπόπτου ή κατηγορούμενου. Επομένως, το άρθρο 3 παρ. 6, στοιχείο β' της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ, εφόσον δεν έχει μεταφερθεί στην εθνική έννομη τάξη, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τις αστυνομικές αρχές για να περιορίσει το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο.

Το επόμενο ερώτημα που υποβλήθηκε από το εθνικό δικαστήριο αφορά το αν μια δήλωση παραίτησης από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο είναι έγκυρη όταν ο ύποπτος είναι αναλφάβητος, δεν ενημερώθηκε κατάλληλα για τις συνέπειες της παραίτησης, και ισχυρίζεται ότι δεν κατανοούσε το περιεχόμενο του εγγράφου που υπέγραψε. Σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 1 της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ, για να είναι έγκυρη η παραίτηση από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, πρέπει να πληρούνται δύο βασικές προϋποθέσεις. Πρώτον, ο ύποπτος ή κατηγορούμενος πρέπει να έχει ενημερωθεί σαφώς και επαρκώς για το δικαίωμα αυτό και τις συνέπειες της παραίτησης από αυτό, σε απλή και κατανοητή γλώσσα. Η ενημέρωση αυτή πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ειδικές συνθήκες του ατόμου, όπως την ηλικία ή την ψυχική και σωματική του κατάσταση. Δεύτερον, η παραίτηση πρέπει να γίνεται ελεύθερα και χωρίς αμφιβολίες. Επιπλέον, το άρθρο 9 παρ. 2 απαιτεί η παραίτηση να καταγράφεται με τρόπο που να επιτρέπει τον έλεγχο της τήρησης αυτών των προϋποθέσεων. Στην προκειμένη περίπτωση, ο ύποπτος είναι αναλφάβητος και, επομένως, θεωρείται ευάλωτο άτομο κατά την έννοια του άρθρου 13 της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ. Μάλιστα, εάν δεν ενημερώθηκε επαρκώς για τις συνέπειες της παραίτησής του ή εάν η παραίτηση δεν καταγράφηκε σύμφωνα με τις ειδικότερες απαιτήσεις που επιβάλλει το εθνικό δίκαιο, τότε αυτή η παραίτηση δεν πληροί τις απαιτήσεις της Οδηγίας και η δήλωση παραίτησης δεν μπορεί να θεωρηθεί έγκυρη.

Στη συνέχεια, το Δικαστήριο διευκρινίζει αν οι αστυνομικές αρχές οφείλουν να υπενθυμίζουν σε έναν ύποπτο, που έχει παραιτηθεί από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, ότι μπορεί να ανακαλέσει την παραίτησή του πριν από τη διενέργεια κάθε νέας πράξης έρευνας στην οποία συμμετέχει. Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 9 παρ. 3 της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ επιτρέπει σε έναν ύποπτο να ανακαλέσει

την παραίτησή του από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο ανά πάσα στιγμή και απαιτεί να υπάρχει ενημέρωση σχετικά με αυτή τη δυνατότητα. Ωστόσο, δεν διευκρινίζει εάν η εν λόγω απαίτηση πληρούται όταν ο ενδιαφερόμενος ενημερώθηκε άπαξ για τη δυνατότητα αυτή ή εάν πρέπει, αντιθέτως, η σχετική ενημέρωση να παρέχεται σε κάθε επόμενο στάδιο της διαδικασίας, ή ακόμη και πριν από κάθε μεταγενέστερη πράξη έρευνας. Λαμβάνοντας υπόψη και το άρθρο 13 της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ, το οποίο απαιτεί να λαμβάνονται υπόψη, κατά την εφαρμογή της Οδηγίας, οι ιδιαίτερες ανάγκες των υπόπτων και των κατηγορουμένων αν πρόκειται για ευάλωτα άτομα, το Δικαστήριο καταλήγει στο ότι, όταν πρόκειται για ευάλωτο πρόσωπο, οι αρχές οφείλουν να υπενθυμίζουν τη δυνατότητα ανάκλησης της παραίτησης πριν από τη διενέργεια κάθε σημαντικής πράξης έρευνας, ειδικά αν η απουσία δικηγόρου σε αυτές τις πράξεις μπορεί, λόγω της βαρύτητας και της σημασίας τους, να βλάψει ιδιαίτερα τα δικαιώματα και τα συμφέροντα του ατόμου αυτού.

Τέλος, το Δικαστήριο εξετάζει τη συμβατότητα, με το δίκαιο της Ένωσης, της βουλγαρικής πρακτικής σύμφωνα με την οποία, το δικαστήριο που επιλαμβάνεται του μέτρου δικονομικού καταναγκασμού έχει μεν, κατ' αρχήν, τη δυνατότητα να εξετάσει αν έγιναν σεβαστά τα δικαιώματα που απορρέουν από την Οδηγία 2013/48/ΕΕ, πλην όμως, βάσει της εθνικής νομολογίας, δεν έχει τη δυνατότητα να εκτιμήσει αν τα αποδεικτικά στοιχεία συνελέγησαν κατά παράβαση των επιταγών της εν λόγω Οδηγίας.

Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια, τηρουμένων των αρχών της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας, να καθορίζουν τους κανόνες σχετικά με το παραδεκτό και την εκτίμηση, στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, πληροφοριακών και αποδεικτικών στοιχείων αποκτηθέντων κατά παράβαση του δικαίου της Ένωσης. Σε αυτό το πλαίσιο, η ανάγκη της μη συνεκτίμησης των πληροφοριακών και αποδεικτικών στοιχείων που αποκτήθηκαν κατά παράβαση των επιταγών του δικαίου της Ένωσης πρέπει να αξιολογείται υπό το πρίσμα, μεταξύ άλλων, του κινδύνου που συνεπάγεται το παραδεκτό τέτοιων πληροφοριακών και αποδεικτικών στοιχείων για τον σεβασμό της αρχής της αντιμωλίας και, ως εκ τούτου, του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη. Επιπλέον, η απορρέουσα από το άρθρο 12 παρ. 2 της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ υποχρέωση να διασφαλίζεται ότι γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα της υπεράσπισης και η αρχή της δίκαιης δίκης κατά την αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων που συνελέγησαν κατά παράβαση του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο σημαίνει ότι πρέπει να αποκλείονται από την ποινική διαδικασία αποδεικτικά στοιχεία για τα οποία ένας διάδικος δεν είναι σε θέση να υποβάλει παρατηρήσεις με αποτελεσματικό τρόπο. Επομένως, το άρθρο 12 παρ. 2 της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη, αντιτίθεται σε εθνική νομολογία η οποία στερεί από εθνικό δικαστήριο τη δυνατότητα να εκτιμήσει κατά πόσον αποδεικτικά στοιχεία έχουν συλλεγεί κατά παράβαση των επιταγών της Οδηγίας και, εφόσον κριθεί σκόπιμο, να μην τα λάβει υπόψη.

Αποσαφήνιση των προϋποθέσεων για τη μετάδοση και τη χρήση αποδεικτικών στοιχείων σε ποινικές υποθέσεις με διασυνοριακή διάσταση

προδικαστική παραπομπή – δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις – Οδηγία 2014/41/ΕΕ – ευρωπαϊκή εντολή έρευνας σε ποινικές υποθέσεις – λήψη αποδεικτικών στοιχείων που βρίσκονται ήδη στην κατοχή των αρμόδιων αρχών του κράτους εκτέλεσης – προϋποθέσεις έκδοσης – κρυπτογραφημένη υπηρεσία τηλεπικοινωνιών – EncroChat – αναγκαιότητα δικαστικής απόφασης – χρήση αποδεικτικών στοιχείων που αποκτήθηκαν κατά παράβαση του δικαίου της Ένωσης

ΔΕΕ C-670/22, M.N. (EncroChat), 30.04.2024, Τμήμα μείζονος συνθέσεως, Πρόεδρος: K. Lenaerts, Εισηγήτρια: K. Jürimäe, Γεν. Εισαγγελέας: T. Čapeta, ECLI:EU:C:2024:372 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο γ', του άρθρου 6 παρ. 1 και του άρθρου 31 της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ, περί της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας σε ποινικές υποθέσεις, καθώς και των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας. Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας κατά του M.N. και αφορά τη νομιμότητα τριών ευρωπαϊκών εντολών έρευνας που εκδόθηκαν από τη Generalstaatsanwaltschaft Frankfurt am Main (γενική εισαγγελία Φρανκφούρτης, Γερμανία).

Η γαλλική αστυνομία μπόρεσε, με τη βοήθεια Ολλανδών εμπειρογνομόνων και την άδεια γαλλικού δικαστηρίου, να διεισδύσει στην κρυπτογραφημένη υπηρεσία ηλεκτρονικών επικοινωνιών EncroChat. Η υπηρεσία χρησιμοποιούνταν παγκοσμίως σε κρυπτογραφημένα κινητά τηλέφωνα με σκοπό την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών. Η γερμανική ομοσπονδιακή εγκληματολογική υπηρεσία μπόρεσε, μέσω ενός διακομιστή της Ευρωπόλ, να ανακτήσει τα υποκλαπέντα δεδομένα που αφορούσαν χρήστες του EncroChat στη Γερμανία.

Το γαλλικό δικαστήριο, ενεργώντας βάσει των ευρωπαϊκών εντολών έρευνας (στο εξής: ΕΕΕ) που εξέδωσε η γερμανική εισαγγελία, ενέκρινε τη διαβίβαση των εν λόγω δεδομένων και τη χρήση τους σε ποινικές διαδικασίες στη Γερμανία. Το περιφερειακό δικαστήριο του Βερολίνου, ενώπιον του οποίου ασκήθηκε η ποινική δίωξη, αμφισβήτησε τη νομιμότητα των εν λόγω ΕΕΕ. Ως εκ τούτου, υπέβαλε στο Δικαστήριο σειρά προδικαστικών ερωτημάτων σχετικά με την Οδηγία για την ευρωπαϊκή εντολή έρευνας σε ποινικές υποθέσεις.

Η απάντηση που έδωσε το Δικαστήριο είναι ότι η ΕΕΕ για τη διαβίβαση αποδεικτικών στοιχείων που βρίσκονται ήδη στην κατοχή των αρμόδιων αρχών του κράτους εκτέλεσης (στην προκειμένη περίπτωση, της Γαλλίας) δεν χρειάζεται απαραίτητα να εκδοθεί από δικαστή. Μπορεί να εκδοθεί από εισαγγελέα, εάν είναι αρμόδιος, σε μια καθαρά εσωτερική υπόθεση, να διατάξει τη διαβίβαση αποδεικτικών στοιχείων που έχουν ήδη συγκεντρωθεί.

Επιπλέον, η έκδοση μιας τέτοιας ΕΕΕ υπόκειται στους ίδιους ουσιαστικούς όρους με εκείνους που ισχύουν για τη διαβίβαση παρόμοιων αποδεικτικών στοιχείων σε μια αμιγώς εγχώρια περίπτωση. Δεν χρειάζεται, ωστόσο, να πληροί τις ίδιες ουσιαστικές προϋποθέσεις με εκείνες που ισχύουν για τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων. Το γεγονός ότι, εν προκειμένω, οι γαλλικές αρχές συνέλεξαν τα αποδεικτικά στοιχεία στη Γερμανία και προς το συμφέρον των Γερμανών ομολόγων τους είναι, κατ' αρχήν, άνευ σημασίας. Ωστόσο, το δικαστήριο ενώπιον του οποίου ασκείται προσφυγή κατά της εν λόγω ΕΕΕ πρέπει να είναι σε θέση να ελέγχει την τήρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων.

Το Δικαστήριο καθιστά επίσης σαφές ότι ένα μέτρο που συνεπάγεται τη διείσδυση σε τερματικές συσκευές με σκοπό τη συλλογή δεδομένων κίνησης, θέσης και επικοινωνίας μιας υπηρεσίας επικοινωνίας μέσω διαδικτύου συνιστά «παρακολούθηση τηλεπικοινωνιών» και, συνεπώς, πρέπει να κοινοποιείται στο κράτος μέλος στο οποίο βρίσκεται το υποκείμενο του εν λόγω μέτρου (στην προκειμένη περίπτωση, στη Γερμανία). Η αρμόδια αρχή του εν λόγω κράτους μέλους έχει στη συνέχεια το δικαίωμα να υποδείξει ότι η εν λόγω παρακολούθηση τηλεπικοινωνιών δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί ή πρέπει να τερματιστεί, εάν δεν θα επιτρεπόταν σε παρόμοια εγχώρια περίπτωση. Τα εν λόγω δικαιώματα και υποχρεώσεις αποσκοπούν όχι μόνο στην εξασφάλιση του σεβασμού της κυριαρχίας του κράτους μέλους στο οποίο απευθύνεται η κοινοποίηση, αλλά και στην προστασία των δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων προσώπων.

Τέλος, το Δικαστήριο καταλήγει ότι τα εθνικά ποινικά δικαστήρια υποχρεούνται να αγνοούν αποδεικτικά στοιχεία, στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας κατά προσώπου που θεωρείται ύποπτο για τη διάπραξη ποινικών αδικημάτων, όταν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δεν είναι σε θέση να σχολιάσει τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία και τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία είναι πιθανό να επηρεάσουν κατά κύριο λόγο τα πραγματικά περιστατικά.

Μεταναστευτική πολιτική

Καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες και απέλαση για λόγους δημόσιας τάξης και δημόσιας ασφάλειας

προδικαστική παραπομπή – μεταναστευτική πολιτική – καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες – Οδηγία 2003/109/ΕΚ – άρθρα 12 και 22 – ενισχυμένη προστασία από την απέλαση – δυνατότητα εφαρμογής – υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος διαμένει στο έδαφος κράτους μέλους άλλου από εκείνο που του χορήγησε το καθεστώς επί μακρόν διαμένοντος – απόφαση απέλασης στο κράτος μέλος που του χορήγησε το καθεστώς αυτό, ληφθείσα από αυτό το άλλο κράτος μέλος, για λόγους δημόσιας τάξης και δημόσιας ασφάλειας – προσωρινή απαγόρευση εισόδου στο έδαφος αυτού του άλλου κράτους μέλους, επιβληθείσα από αυτό – παράβαση της υποχρέωσης υποβολής σε αυτό το άλλο κράτος

μέλος αίτησης για άδεια διαμονής βάσει των διατάξεων του κεφαλαίου III της Οδηγίας 2003/109/EK – απόφαση απέλασης του εν λόγω υπηκόου τρίτης χώρας στη χώρα καταγωγής του, ληφθείσα από το τελευταίο κράτος μέλος για τους ίδιους λόγους

ΔΕΕ C-752/22, EP (Éloignement d'un résident de longue durée), 14.03.2024, Τμήμα δεύτερο, Πρόεδρος (Εισηγήτρια): A. Prechal, Γεν. Εισαγγελέας: J. Richard de la Tour, ECLI:EU:C:2024:225 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 12 παρ. 1 και 3, και του άρθρου 22 παρ. 3 της Οδηγίας 2003/109/EK, σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες, όπως αυτή τροποποιήθηκε με την Οδηγία 2011/51/ΕΕ. Η αίτηση υποβλήθηκε από το Korkein hallinto-oikeus (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, Φινλανδία) στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του EP, Ρώσου υπηκόου ο οποίος απολαύει του καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος που του έχει χορηγήσει η Δημοκρατία της Εσθονίας, και της Maahanmuuttovirasto (Υπηρεσίας Μετανάστευσης, στο εξής: υπηρεσία μετανάστευσης) σχετικά με την απόφαση απέλασης από τη Φινλανδία στη Ρωσία που έλαβε η υπηρεσία μετανάστευσης εις βάρος του για λόγους δημόσιας τάξης και δημόσιας ασφάλειας.

Ο EP, Ρώσος υπήκοος με άδεια παραμονής επί μακρόν διαμένοντος – ΕΕ που είχε εκδοθεί από την Εσθονία, απομακρύνθηκε επανειλημμένα από τη Φινλανδία στην Εσθονία λόγω παραβιάσεων της φινλανδικής νομοθεσίας, ενώ επιβλήθηκαν σε βάρος του πολλαπλές απαγορεύσεις εισόδου στη Φινλανδία. Επιπλέον, επιβλήθηκαν σε βάρος του πρόστιμα για δύο αδικήματα συνιστάμενα σε παράβαση της νομοθεσίας περί αλλοδαπών, καθώς και πρόστιμο για παράβαση της απαγόρευσης εισόδου στην επικράτεια, ενώ καταδικάστηκε και σε ποινή φυλακίσεως 80 ημερών με αναστολή λόγω οδήγησης σε κατάσταση βαριάς μέθης και λόγω οδήγησης οχήματος χωρίς άδεια οδήγησης. Είναι επίσης ύποπτος για τη διάπραξη και άλλων αδικημάτων. Τον Νοέμβριο του 2019, οι φινλανδικές αρχές αποφάσισαν να τον απελάσουν στη Ρωσία, επικαλούμενες ότι συνιστά απειλή για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, και του επέβαλαν τετραετή απαγόρευση εισόδου στον χώρο Σένγκεν. Παρόλο που η Εσθονία αρνήθηκε να ανακαλέσει την άδεια διαμονής του, η Φινλανδία περιόρισε την απαγόρευση εισόδου στο φινλανδικό έδαφος, αλλά προχώρησε στην απομάκρυνση του EP στη Ρωσία τον Μάρτιο του 2020. Ο EP εισήλθε αργότερα εκ νέου παράνομα στη Φινλανδία και απελάθηκε εκ νέου στην Εσθονία.

Ο EP αμφισβήτησε την απόφαση απέλασης ενώπιον των φινλανδικών δικαστηρίων, όπου και τέθηκε το ζήτημα του πεδίου εφαρμογής του προστατευτικού καθεστώτος που προβλέπει η Οδηγία 2003/109/EK για τους επί μακρόν διαμένοντες. Η φινλανδική υπηρεσία μετανάστευσης υποστήριξε ότι η παραμονή του EP στη Φινλανδία ήταν παράνομη, οπότε είναι εφαρμοστέα η απόφαση επιστροφής βάσει της Οδηγίας 2008/115/EK και όχι το προστατευτικό καθεστώς της Οδηγίας 2003/109/EK. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα.

Το πρώτο προδικαστικό ερώτημα αφορά την ερμηνεία του άρθρου 22 παρ. 3 της Οδηγίας 2003/109/EK σχετικά με την ενισχυμένη προστασία από την απέλαση υπηκόων τρίτων χωρών που είναι επί μακρόν διαμένοντες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο ερωτάται αν η ενισχυμένη αυτή προστασία θα πρέπει να εφαρμοστεί και σε μια περίπτωση όπως αυτή του EP, ο οποίος είναι επί μακρόν διαμένων, διαμένει στο έδαφος του δεύτερου κράτους μέλους κατά παράβαση απαγόρευσης εισόδου στο έδαφός του που του έχει επιβληθεί και δεν έχει υποβάλει στις αρμόδιες αρχές του εν λόγω κράτους μέλους αίτηση για άδεια διαμονής βάσει των διατάξεων του κεφαλαίου III της Οδηγίας.

Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι η συγκεκριμένη διάταξη ισχύει ακόμη και σε αυτή την περίπτωση και η ενισχυμένη προστασία από την απέλαση εξακολουθεί να εφαρμόζεται, καθώς ο υπήκοος τρίτης χώρας διατηρεί το δικαίωμα να διαμένει στην Ένωση, με βάση το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος στο πρώτο κράτος μέλος. Η ερμηνεία αυτή στηρίζεται σε οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής, αντιστοίχως, καθεμιάς από τις παρ. 1 και 3 του άρθρου 22 της Οδηγίας 2003/109/EK ανάλογα με το αν πρόκειται περί απομάκρυνσης από το έδαφος του δεύτερου κράτους μέλους ή περί απομάκρυνσης από το έδαφος της Ένωσης και της συνακόλουθης, μεταβαλλόμενης κατά περίπτωση, ενισχυμένης προστασίας από την απομάκρυνση. Με αυτόν τον τρόπο, αποφεύγεται η ύπαρξη κενού στο πλαίσιο του καθεστώτος «ενισχυμένης προστασίας από την απέλαση», στη διασφάλιση του οποίου αποσκοπεί το άρθρο 22 της

Οδηγίας, όπως προκύπτει από την αιτιολογική της σκ. 16, και, συνακόλουθα, διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα του καθεστώτος αυτού.

Το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα αφορά τη δυνατότητα ενός υπηκόου τρίτης χώρας, που είναι επί μακρόν διαμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, να επικαλεστεί τις διατάξεις του άρθρου 12 παρ. 3 και του άρθρου 22 παρ. 3 της Οδηγίας 2003/109/EK, οι οποίες δεν έχουν μεταφερθεί στο φινλανδικό δίκαιο έναντι του δεύτερου κράτους μέλους, όταν αυτό προτίθεται να λάβει απόφαση απομάκρυνσής του για λόγους δημόσιας τάξης ή δημόσιας ασφάλειας.

Το Δικαστήριο, ερμηνεύοντας τα άρθρα αυτά, επισημαίνει ότι είναι διατάξεις απαλλαγμένες αιρέσεων και αρκούντως ακριβείς. Αυτό σημαίνει ότι μπορούν να παράγουν άμεσο αποτέλεσμα και οι ιδιώτες έχουν το δικαίωμα να τις επικαλούνται έναντι του κράτους μέλους, ακόμη και αν αυτές οι διατάξεις δεν έχουν ρητά μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο του κράτους αυτού. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι διατάξεις αυτές καθορίζουν με σαφήνεια τις υποχρεώσεις του κράτους μέλους κατά την έκδοση απόφασης απομάκρυνσης, επιβάλλοντας την τήρηση ορισμένων προϋποθέσεων και εγγυήσεων. Αυτές οι προϋποθέσεις και εγγυήσεις περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τη διάρκεια της διαμονής, την ηλικία του ενδιαφερόμενου, τις επιπτώσεις της απομάκρυνσης, καθώς και τους δεσμούς με τη χώρα διαμονής ή την απουσία δεσμών με τη χώρα καταγωγής. Επομένως, ο υπήκοος τρίτης χώρας που είναι επί μακρόν διαμένων μπορεί να επικαλεστεί τις διατάξεις αυτές έναντι του δεύτερου κράτους μέλους, εφόσον αυτό προτίθεται να τον απομακρύνει για λόγους δημόσιας τάξης ή δημόσιας ασφάλειας.

Μεταφορά του αιτούντος άσυλο στο κράτος μέλος που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αιτήσεως διεθνούς προστασίας και εφαρμογή της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας

προδικαστική παραπομπή – πολιτική ασύλου – προσδιορισμός του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως διεθνούς προστασίας – Κανονισμός (ΕΕ) 604/2013 – μεταφορά του αιτούντος άσυλο στο κράτος μέλος που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αιτήσεως διεθνούς προστασίας – άρθρο 17 παρ. 1 – ρήτρα διακριτικής ευχέρειας – άρθρο 27 παρ. 1 και 3 και άρθρο 29 παρ. 3 – άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – προσφυγές – ανασταλτικό αποτέλεσμα

ΔΕΕ C-359/22, Minister for Justice (Clause discrétionnaire - Recours), 18.04.2024, Τμήμα δεύτερο, Πρόεδρος: A. Prechal, Εισηγητής: N. Wahl, Γεν. Εισαγγελέας: P. Pikamäe, ECLI:EU:C:2024:334 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 17 παρ. 1 και του άρθρου 27 παρ. 1 και 3 του Κανονισμού (ΕΕ) 604/2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (στο εξής: Κανονισμός Δουβλίνο ΙΙΙ), και του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης). Η υπό κρίση αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του ΑΗΥ, Σομαλού υπηκόου, και της Minister for Justice (Υπουργού Δικαιοσύνης, Ιρλανδία, στο εξής: Υπουργός) σχετικά με απόφαση της τελευταίας με την οποία αρνήθηκε να ασκήσει τη διακριτική ευχέρεια που της παρέχει το άρθρο 17 παρ. 1 του Κανονισμού Δουβλίνο ΙΙΙ για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας του ΑΗΥ και δήλωσε ότι ο ΑΗΥ θα μεταφερθεί στη Σουηδία.

Πιο συγκεκριμένα, η υπόθεση αφορά τον ΑΗΥ, υπήκοο Σομαλίας, ο οποίος υπέβαλε αίτηση διεθνούς προστασίας στην Ιρλανδία τον Ιανουάριο του 2020 αφού διέφυγε από τη Σομαλία λόγω βομβιστικής επίθεσης. Ωστόσο, από έρευνα στο σύστημα Eurodac προέκυψε ότι ο ΑΗΥ είχε προηγουμένως υποβάλει δύο αιτήσεις διεθνούς προστασίας στη Σουηδία, το 2012 και το 2017, οι οποίες είχαν απορριφθεί. Κατά συνέπεια, οι ιρλανδικές αρχές ζήτησαν από τη Σουηδία να αναλάβει εκ νέου τον ΑΗΥ βάσει του Κανονισμού Δουβλίνο ΙΙΙ και η Σουηδία συμφώνησε. Ο ΑΗΥ άσκησε προσφυγή, αρχικώς ενώπιον του δικαστηρίου εκδίκασης προσφυγών στον τομέα της διεθνούς προστασίας και στη συνέχεια ενώπιον της Υπουργού, κατά της απόφασης μεταφοράς του στη Σουηδία, επικαλούμενος κατάθλιψη και ζητώντας την εφαρμογή της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας του άρθρου 17 παρ. 1 του Κανονισμού Δουβλίνο ΙΙΙ, η οποία επιτρέπει στα κράτη μέλη να εξετάζουν μια αίτηση ασύλου ακόμη και αν δεν υποχρεούνται να το κάνουν. Και οι δύο προσφυγές απορρίφθηκαν, ενώ κατά της τελευταίας

απορριπτικής απόφασης της Υπουργού ο ΑΗΥ άσκησε εκ νέου προσφυγή ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου της Ιρλανδίας). Υποστήριξε ότι το ένδικο βοήθημα που άσκησε κατά της απορριπτικής απόφασης της Υπουργού θα έπρεπε να έχει αυτομάτως ανασταλτικό αποτέλεσμα, πράγμα που σημαίνει ότι η μεταφορά θα έπρεπε να ανασταλεί έως ότου επιλυθεί η αμφισβήτηση. Το ανώτερο δικαστήριο της Ιρλανδίας, στο οποίο υποβλήθηκε η προσφυγή, εξέφρασε ανησυχίες σχετικά με την έλλειψη συντονισμού μεταξύ των διαφόρων νομικών διαδικασιών και το ζήτημα του κατά πόσον οι προσφυγές κατά αποφάσεων δυνάμει του άρθρου 17 παρ. 1 θα πρέπει να έχουν ανασταλτικό αποτέλεσμα, παραπέμποντας σε προηγούμενη νομολογία της ΕΕ που δεν αντιμετώπιζε με σαφήνεια το ζήτημα αυτό.

Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 27 παρ. 1 του Κανονισμού Δουβλίνο ΙΙΙ έχει την έννοια ότι επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέπουν πραγματική προσφυγή κατά αποφάσεως η οποία εκδόθηκε δυνάμει της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας του άρθρου 17 παρ. 1 του εν λόγω Κανονισμού. Σχετικά με τις προϋποθέσεις εφαρμογής της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει ότι καμία περίπτωση, ακόμη και αν άπτεται των θεμελιωδών δικαιωμάτων, δεν μπορεί να υποχρεώσει ένα κράτος μέλος να κάνει χρήση της ως άνω ρήτρας και να εξετάσει το ίδιο μια αίτηση για την οποία δεν είναι υπεύθυνο. Συναφώς, η απόφαση κράτους να ασκήσει ή όχι την εξουσία που προβλέπεται στο άρθρο 17 παρ. 1 του Κανονισμού Δουβλίνο ΙΙΙ και να εξετάσει ή όχι αίτηση διεθνούς προστασίας αποτελεί απόφαση η οποία λαμβάνεται κατά διακριτική ευχέρεια και όχι βάσει των δεσμευτικών κριτηρίων που υποχρεούνται να εφαρμόζει το οικείο κράτος μέλος δυνάμει του εν λόγω Κανονισμού, με αποτέλεσμα το άρθρο 27 παρ. 1 του Κανονισμού να μην επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέπουν πραγματική προσφυγή κατά αποφάσεως η οποία εκδόθηκε δυνάμει της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας.

Σε σχέση με το επόμενο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο και την ερμηνεία του άρθρου 47 του Χάρτη, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης κατάσταση δεν αφορά περίπτωση κατά την οποία το πρόσωπο που επικαλείται το άρθρο 47 του Χάρτη προβάλλει δικαιώματα ή ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης ούτε άλλωστε, προφανώς, περίπτωση κατά την οποία το εν λόγω πρόσωπο υπόκειται σε ποινική δίωξη που συνιστά εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης. Επομένως, το άρθρο 47 δεν έχει εφαρμογή σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης. Κατά συνέπεια, το άρθρο 47 του Χάρτη δεν αποκλείει την εκ μέρους κράτους μέλους εκτέλεση απόφασης μεταφοράς πριν από την έκδοση απόφασης επί αίτησης που υποβλήθηκε δυνάμει του άρθρου 17 παρ. 1 του Κανονισμού Δουβλίνο ΙΙΙ ή επί ενδίκου βοηθήματος που ασκήθηκε κατά της απάντησης που δόθηκε σε τέτοια αίτηση.

Τέλος, το Δικαστήριο καταλήγει ότι η αφετηρία της προθεσμίας των έξι μηνών για την πραγματοποίηση της μεταφοράς του αιτούντος διεθνή προστασία, σε μια περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, είναι η ημερομηνία απόρριψης του ένδικου βοηθήματος που ασκήθηκε κατά της απόφασης περί μεταφοράς του ενδιαφερομένου και όχι η ημερομηνία έκδοσης της οριστικής απόφασης επί ενδίκου βοηθήματος που ασκήθηκε κατά της απόφασης που έλαβε το αιτούν κράτος μέλος, μετά την έκδοση της απόφασης μεταφοράς, να μην κάνει χρήση της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας του άρθρου 17 παρ. 1 του ίδιου Κανονισμού για την εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας.

Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις

Άρνηση αναγνώρισης απόφασης

προδικαστική παραπομπή – δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις – διεθνής δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις – Κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012 – άρθρο 45 – άρνηση αναγνώρισης αποφάσεως – άρθρο 71 – σχέση του εν λόγω Κανονισμού με συμβάσεις που αφορούν ειδικό θέμα – σύμβαση περί του συμβολαίου για τη διεθνή οδική μεταφορά εμπορευμάτων (CMR) – άρθρο 31 παρ. 3 – εκκρεμοδικία – συμφωνία παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας – έννοια της «δημόσιας τάξης»

ΔΕΕ C-90/22, Gjensidige, 21.03.2024, Τμήμα πρώτο, Πρόεδρος: A. Arabadjiev, Εισηγητής: A. Kumin, Γεν. Εισαγγελέας: N. Αιμιλίου, ECLI:EU:C:2024:252 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 45 παρ. 1, στοιχείο α' και στοιχείο ε', σημείο ii, του Κανονισμού (ΕΕ) 1215/2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ L 2012 351/1), και του άρθρου 71 του εν λόγω Κανονισμού, σε συνδυασμό, αφενός, με τα άρθρα 25, 29 και 31 του Κανονισμού και, αφετέρου, υπό το πρίσμα των αιτιολογικών σκ. 21 και 22 του ίδιου Κανονισμού. Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε από το Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Ανώτατο Δικαστήριο της Λιθουανίας) στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της «Gjensidige» ADB, ασφαλιστικής εταιρείας, και της «Rhenus Logistics» UAB, εταιρείας μεταφορών, με αντικείμενο αναγωγικό αίτημα καταβολής του ποσού αποζημιώσεως που η Gjensidige είχε καταβάλει στην «ACC Distribution» UAB προς αποκατάσταση της ζημίας την οποία η τελευταία υπέστη στο πλαίσιο της εκτέλεσης σύμβασης διεθνούς μεταφοράς που είχε συνάψει με τη Rhenus Logistics.

Πιο συγκεκριμένα, η ACC Distribution σύναψε σύμβαση με τη Rhenus Logistics για τη μεταφορά εξοπλισμού πληροφορικής από τις Κάτω Χώρες στη Λιθουανία. Κατά τη διάρκεια της μεταφοράς, ένα μέρος των εμπορευμάτων εκλάπη και η ασφαλιστική εταιρεία Gjensidige κατέβαλε αποζημίωση στην ACC Distribution. Στη συνέχεια, η Rhenus Logistics υπέβαλε αίτηση σε ολλανδικό δικαστήριο για τον περιορισμό της ευθύνης της, ενώ η ACC Distribution και η Gjensidige υποστήριξαν ότι τα λιθουανικά δικαστήρια είχαν δικαιοδοσία σύμφωνα με τη σύμβασή τους. Το δικαστήριο απέρριψε το αίτημά τους και αναγνώρισε τον περιορισμό της ευθύνης της Rhenus Logistics. Η Gjensidige άσκησε αγωγή στη Λιθουανία, αλλά τα λιθουανικά δικαστήρια έκριναν ότι δεσμεύονται από την απόφαση του ολλανδικού δικαστηρίου και, ως εκ τούτου, η αγωγή της απορρίφθηκε. Το ζήτημα έφτασε μέχρι το Ανώτατο Δικαστήριο της Λιθουανίας, το οποίο ζήτησε από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης διευκρινίσεις για τη συμβατότητα των σχετικών διατάξεων της σύμβασης CMR και του Κανονισμού 1215/2012/ΕΕ σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση των αποφάσεων.

Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν δικαστήριο κράτους μέλους μπορεί να κρίνει ότι έχει διεθνή δικαιοδοσία να αποφανθεί επί αγωγής η οποία ασκείται δυνάμει συμβάσεως διεθνούς μεταφοράς, ακόμη και όταν η σύμβαση αυτή περιέχει συμφωνία παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας υπέρ των δικαστηρίων άλλου κράτους μέλους. Το ζήτημα που τίθεται είναι αν ένα δικαστήριο κράτους μέλους μπορεί να αρνηθεί να αναγνωρίσει απόφαση δικαστηρίου άλλου κράτους μέλους, η οποία αφορά σύμβαση διεθνούς μεταφοράς, με την αιτιολογία ότι το δεύτερο δικαστήριο αποφάσισε ότι έχει διεθνή δικαιοδοσία παρά την ύπαρξη συμφωνίας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας προς όφελος άλλων δικαστηρίων.

Το Δικαστήριο κρίνει ότι το ζήτημα πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα του Κανονισμού 1215/2012/ΕΕ, ο οποίος ρυθμίζει τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση δικαστικών αποφάσεων εντός της ΕΕ, και όχι της σύμβασης CMR. Παρότι η σύμβαση CMR υπερισχύει του Κανονισμού 1215/2012/ΕΕ λόγω του ειδικού της χαρακτήρα, η αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων εξακολουθεί να εμπίπτει στις διατάξεις του Κανονισμού, ιδιαίτερα όσον αφορά την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών. Σύμφωνα με το άρθρο 45 του Κανονισμού 1215/2012/ΕΕ, υπάρχουν ορισμένοι περιορισμένοι λόγοι για την άρνηση αναγνώρισης μιας απόφασης, αλλά αυτοί δεν περιλαμβάνουν την αμφισβήτηση της δικαιοδοσίας του δικαστηρίου που εξέδωσε την απόφαση, εκτός αν συντρέχουν ειδικές εξαιρέσεις. Συνεπώς, το δικαστήριο του κράτους μέλους αναγνώρισης δεν πρέπει να αμφισβητεί τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου του κράτους προέλευσης, εκτός εάν υφίστανται συγκεκριμένοι λόγοι που προβλέπει ο Κανονισμός.

Ως εκ τούτου, το δικαστήριο που θα κληθεί να αναγνωρίσει την απόφαση, θα πρέπει να το πράξει βάσει του Κανονισμού 1215/2012/ΕΕ και όχι να αρνηθεί την αναγνώριση με βάση τους κανόνες της σύμβασης CMR, ακόμη και αν υπήρχε συμφωνία παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας υπέρ άλλων δικαστηρίων.

Με το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 45 παρ. 1, στοιχείο α', και στοιχείο ε', σημείο ii του Κανονισμού 1215/2012/ΕΕ έχει την έννοια ότι επιτρέπει σε δικαστήριο κράτους μέλους να αρνηθεί την αναγνώριση αποφάσεως δικαστηρίου άλλου κράτους μέλους για τον λόγο ότι το τελευταίο αυτό δικαστήριο έκρινε ότι έχει διεθνή δικαιοδοσία να αποφανθεί επί αγωγής ασκηθείσας δυνάμει σύμβασης διεθνούς

μεταφοράς, κατά παράβαση συμφωνίας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας κατά την έννοια του άρθρου 25 του ως άνω Κανονισμού, η οποία αποτελεί μέρος της εν λόγω σύμβασης.

Σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΕ, η ερμηνεία των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης πρέπει να γίνεται λαμβάνοντας υπόψη το γράμμα της διάταξης, το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και τους σκοπούς της σχετικής νομοθεσίας. Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 45 του Κανονισμού 1215/2012/ΕΕ ορίζει ότι η αναγνώριση μιας απόφασης μπορεί να απορριφθεί εάν αυτή αντιβαίνει στη δημόσια τάξη του κράτους μέλους αναγνώρισης, όμως αυτός ο λόγος δεν ισχύει για ζητήματα διεθνούς δικαιοδοσίας. Επιπλέον, δεν επιτρέπεται η άρνηση αναγνώρισης μιας απόφασης για παραβίαση συμφωνίας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας, εκτός από συγκεκριμένες περιπτώσεις που αφορούν αποκλειστική δικαιοδοσία.

Ο Κανονισμός 1215/2012/ΕΕ στοχεύει στη διασφάλιση της ταχείας και απλής αναγνώρισης των αποφάσεων εντός της ΕΕ, και οι λόγοι για την άρνηση αναγνώρισης πρέπει να ερμηνεύονται στενά. Η παράβαση μιας συμφωνίας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας δεν συνιστά, από μόνη της, λόγο για την άρνηση αναγνώρισης μιας απόφασης. Ειδικότερα, ακόμα και αν ένα δικαστήριο παραβιάσει μια τέτοια συμφωνία, αυτό δεν αποτελεί τόσο σοβαρή προσβολή ώστε να δικαιολογεί την άρνηση αναγνώρισης της απόφασης από άλλο κράτος μέλος. Ως εκ τούτου, το άρθρο 45 του Κανονισμού 1215/2012/ΕΕ δεν επιτρέπει την άρνηση αναγνώρισης απόφασης για τον λόγο ότι το δικαστήριο του κράτους προέλευσης έκρινε ότι έχει διεθνή δικαιοδοσία παρά την ύπαρξη συμφωνίας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας.

VIII. ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Επιμ.: Αγγελική Ζησιού

Φορολογία των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας

Το άρθρο 2 παρ. 4, στοιχείο β', πέμπτη περίπτωση, της Οδηγίας 2003/96/ΕΚ, σχετικά με την αναδιάρθρωση του κοινοτικού πλαισίου φορολογίας των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας, έχει την έννοια ότι η χρήση ηλεκτρικής ενέργειας για τη λειτουργία μηχανημάτων που χρησιμοποιούνται για την επεξεργασία ασβεστόλιθου εξορυσσόμενου από λατομείο, η οποία συνίσταται σε πλείονα στάδια λειοτρίβησης και θραύσης του ασβεστόλιθου μέχρι την παραγωγή λεπτόκοκκου και χονδρόκοκκου ασβεστολιθικού πληρωτικού υλικού, δεν συνιστά χρήση ηλεκτρικής ενέργειας για ορυκτολογική κατεργασία. Αντιθέτως, η χρήση ηλεκτρικής ενέργειας για τη λειτουργία μηχανημάτων που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή λεπτόκοκκου ασβεστολιθικού πληρωτικού υλικού με κατεργασμένη επιφάνεια συνιστά χρήση ηλεκτρικής ενέργειας για τέτοιου είδους κατεργασία.

προδικαστική παραπομπή – φορολογία των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας – Οδηγία 2003/96/ΕΚ – άρθρο 2 παρ. 4, στοιχείο β', πέμπτη περίπτωση – έννοια της «ορυκτολογικής κατεργασίας» – ηλεκτρική ενέργεια που χρησιμοποιείται για την τροφοδοσία μηχανημάτων επεξεργασίας ασβεστόλιθου εξορυσσόμενου από λατομείο

ΔΕΕ C-133/23, Omya CZ, 18.04.2024, Τμήμα έβδομο, Πρόεδρος: F. Biltgen, Εισηγήτρια: M. L. Arastey Sahún, Γεν. Εισαγγελέας: A. Ράντος, ECLI:EU:C:2024:335 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 2 παρ. 4, στοιχείο β', πέμπτη περίπτωση, της Οδηγίας 2003/96/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με την αναδιάρθρωση του κοινοτικού πλαισίου φορολογίας των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας (ΕΕ 2003 L 283/51).

Η εν λόγω αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Omya CZ s. r. o. (στο εξής: Omya) και της Generální ředitelství cel (Γενικής Διεύθυνσης Τελωνείων, Τσεχική Δημοκρατία) με αντικείμενο τη φορολόγηση της ηλεκτρικής ενέργειας που χρησιμοποιεί η Omya για την επεξεργασία εξορυσσόμενου ασβεστόλιθου.

Στις 11 Ιουλίου 2019, η Omya υπέβαλε αίτηση για απαλλαγή από τον φόρο ηλεκτρικής ενέργειας που χρησιμοποιεί στις δραστηριότητές της, υποστηρίζοντας ότι η ενέργεια αυτή χρησιμοποιείται σε «ορυκτολογικές κατεργασίες», όπως ορίζει η τσεχική νομοθεσία. Οι τελωνειακές αρχές απέρριψαν την αίτηση αυτή, θεωρώντας ότι οι δραστηριότητες της Omya κατατάσσονται στον τομέα της εξόρυξης και όχι της μεταποίησης, κάτι που δεν καλύπτει την απαλλαγή από τον φόρο. Κατά της απόφασης αυτής,

η Omya άσκησε ενδικοφανή προσφυγή ενώπιον της Γενικής Διεύθυνσης Τελωνείων της Τσεχίας, η οποία όμως επικύρωσε την αρχική απόφαση.

Κατόπιν τούτων, η Omya προσέφυγε στα διοικητικά δικαστήρια και, εν προκειμένω, ενώπιον του Krajský soud v Ostravě – robočka v Olomouci (περιφερειακού δικαστηρίου Ostrava – μεταβατική έδρα Olomouc, Τσεχική Δημοκρατία), το οποίο ακύρωσε την απόφαση αυτή κρίνοντας ότι η επίμαχη δραστηριότητα συνιστά ορυκτολογική κατεργασία. Ακολούθως, η Γενική Διεύθυνση Τελωνείων άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως του Krajský soud v Ostravě – robočka v Olomouci ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, Nejvyšší správní soud (Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου, Τσεχική Δημοκρατία), εμμένοντας στην αρχική της θέση και στα αρχικά της αιτήματα.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα ζητώντας διευκρινίσεις για το αν η ηλεκτρική ενέργεια που χρησιμοποιείται για την επεξεργασία ασβεστόλιθου μπορεί να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στις «ορυκτολογικές κατεργασίες», σύμφωνα με την Οδηγία 2003/96.

Ειδικότερα, αναφορικά με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 2 παρ. 4, στοιχείο β', πέμπτη περίπτωση, της Οδηγίας 2003/96 έχει την έννοια ότι η χρήση ηλεκτρικής ενέργειας για τη λειτουργία μηχανημάτων που επεξεργάζονται ασβεστόλιθο εξαιρείται από τη φορολόγηση, καθώς θεωρείται ότι αφορά «ορυκτολογικές κατεργασίες». Ουσιαστικά, αυτό που θα πρέπει να εξεταστεί είναι, αφενός, αν η χρήση της ηλεκτρικής ενέργειας γίνεται στο πλαίσιο δραστηριότητας που μπορεί να χαρακτηριστεί ως «ορυκτολογική κατεργασία» και, αφετέρου, αν ο σύνδεσμος της χρήσης ηλεκτρικής ενέργειας με αυτή τη δραστηριότητα είναι αρκετά ισχυρός ώστε να πληροί τις προϋποθέσεις της εξαίρεσης από τη φορολόγηση. Αυτή η ερμηνεία θα καθορίσει αν η Omya μπορεί να επωφεληθεί από την απαλλαγή φόρου στην ηλεκτρική ενέργεια που χρησιμοποιεί.

Ως προς τη διάγνωση της ύπαρξης της πρώτης προϋπόθεσης, δηλαδή αυτή της «ορυκτολογικής κατεργασίας», το Δικαστήριο εκκινεί από τον ορισμό της έννοιας του όρου αυτού και ακολούθως ασχολείται με το αν δραστηριότητες που περιλαμβάνουν το θραύσμα και την άλεση του ασβεστόλιθου εντάσσονται στις «ορυκτολογικές κατεργασίες», ώστε και ο ηλεκτρισμός που χρησιμοποιείται κατά τις δραστηριότητες αυτές να μπορεί να εξαιρεθεί από τη φορολόγηση, σύμφωνα με την εν λόγω Οδηγία.

Το Δικαστήριο τονίζει ότι μόνο η ταξινόμηση NACE είναι σχετική για τον χαρακτηρισμό της «ορυκτολογικής κατεργασίας», και καμία άλλη ταξινόμηση ή ονοματολογία (όπως η CPA) δεν είναι εφαρμοστέα.

Περαιτέρω, το Δικαστήριο εξετάζει αν οι συγκεκριμένες δραστηριότητες θραύσης και άλεσης του ασβεστόλιθου, που είναι απαραίτητες για την παραγωγή λεπτότερων υλικών αδρανών, κατατάσσονται στην κλάδο 23 του τομέα Γ της ταξινόμησης NACE αναθ. 2.

Πιο συγκεκριμένα, η θραύση και η άλεση που απλώς μειώνουν το μέγεθος του εξορυχθέντος υλικού χωρίς σημαντική μετατροπή δεν θεωρούνται «ορυκτολογική κατεργασία» υπό τον τομέα Γ της ταξινόμησης NACE. Αυτές οι δραστηριότητες συνδέονται μάλλον με τις εξορυκτικές δραστηριότητες υπό τον τομέα Β της ταξινόμησης NACE.

Με βάση την ανάλυση αυτή, το Δικαστήριο κάνει διάκριση μεταξύ δραστηριοτήτων που απλώς προετοιμάζουν πρώτες ύλες για την αγορά (όπως η βασική θραύση και άλεση) και εκείνων που μετασχηματίζουν σημαντικά τις φυσικές ή χημικές ιδιότητες του υλικού. Μόνο οι διαδικασίες που οδηγούν σε ουσιαστικό μετασχηματισμό, δημιουργώντας ένα νέο προϊόν (όπως ο λεπτά αλεσμένος ασβεστόλιθος με τροποποιημένη επιφάνεια), κατατάσσονται ως «μεταλλουργικές διαδικασίες».

Συνεπώς, ο ηλεκτρισμός που χρησιμοποιείται σε απλές δραστηριότητες θραύσης και άλεσης, όπου δεν υπάρχει σημαντικός μετασχηματισμός, δεν πληροί τις προϋποθέσεις για απαλλαγή από τη φορολόγηση σύμφωνα με την Οδηγία 2003/96. Ωστόσο, εάν η θραύση και η άλεση οδηγούν σε σημαντική μετατροπή, όπως η δημιουργία ενός νέου προϊόντος με συγκεκριμένες ιδιότητες (π.χ. ασβεστόλιθος με τροποποιημένη επιφάνεια), τότε ο ηλεκτρισμός που χρησιμοποιείται σε αυτές τις διαδικασίες μπορεί να εξαιρεθεί από τη φορολόγηση.

Ως προς τη δεύτερη προϋπόθεση, αυτή του επαρκούς συνδέσμου με «ορυκτολογική κατεργασία», το Δικαστήριο σημειώνει πως, για να εξαιρεθεί η χρήση ηλεκτρικής ενέργειας από τη φορολογία βάσει του άρθρου 2 παρ. 4, στοιχείο β', πέμπτη περίπτωση, της Οδηγίας 2003/96, πρέπει να υπάρχει επαρκής σύνδεσμος μεταξύ της χρήσης της ενέργειας και της ορυκτολογικής κατεργασίας που πραγματοποιείται. Αν η σύνδεση είναι χαλαρή ή η ενέργεια δεν είναι αναγκαία για την ολοκλήρωση της κατεργασίας, η εξαίρεση δεν ισχύει (βλ. σκ. 56).

Στην οικεία περίπτωση, το Δικαστήριο διαπιστώνει πως η διαδικασία παραγωγής λεπτόκοκκου ασβεστολιθικού πληρωτικού υλικού με κατεργασμένη επιφάνεια, η οποία χαρακτηρίζεται ως «ορυκτολογική κατεργασία», κατά την έννοια της Οδηγίας 2003/96, συνίσταται στην ανάμειξη του λεπτόκοκκου ασβεστολιθικού πληρωτικού υλικού και της στεατίνης εντός θερμού αέρα.

Ως εκ τούτου, υφίσταται άμεσος και στενός σύνδεσμος μεταξύ της ηλεκτρικής ενέργειας που χρησιμοποιείται για την τροφοδοσία της ηλεκτρικής θερμαντικής συσκευής με την οποία θερμαίνεται ο αέρας και της εν λόγω διαδικασίας.

Κατά συνέπεια, η ηλεκτρική ενέργεια που χρησιμοποιείται για την τροφοδοσία της συσκευής αυτής συνιστά χρήση ηλεκτρικής ενέργειας για ορυκτολογική κατεργασία, με αποτέλεσμα η χρήση της ηλεκτρικής αυτής ενέργειας να μην υπόκειται σε φορολογία σύμφωνα με την Οδηγία αυτή.

Υπό το φως των ανωτέρω σκέψεων, το ΔΕΕ έκρινε ότι το άρθρο 2 παρ. 4, στοιχείο β', πέμπτη περίπτωση, της Οδηγίας 2003/96/EK του Συμβουλίου, σχετικά με την αναδιάρθρωση του κοινοτικού πλαισίου φορολογίας των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας, έχει την έννοια ότι η χρήση ηλεκτρικής ενέργειας για τη λειτουργία μηχανημάτων που χρησιμοποιούνται για την επεξεργασία ασβεστόλιθου εξορυσσόμενου από λατομείο, η οποία συνίσταται σε πλείονα στάδια λειοτρίβησης και θραύσης του ασβεστόλιθου μέχρι την παραγωγή λεπτόκοκκου και χονδρόκοκκου ασβεστολιθικού πληρωτικού υλικού, δεν συνιστά χρήση ηλεκτρικής ενέργειας για ορυκτολογική κατεργασία. Αντιθέτως, η χρήση ηλεκτρικής ενέργειας για τη λειτουργία μηχανημάτων που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή λεπτόκοκκου ασβεστολιθικού πληρωτικού υλικού με κατεργασμένη επιφάνεια συνιστά χρήση ηλεκτρικής ενέργειας για τέτοιου είδους κατεργασία.

Η Οδηγία 2003/96/EK και η αρχή της αναλογικότητας αντιτίθενται σε εθνικές διατάξεις ή πρακτικές που επιβάλλουν τον υψηλότερο συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης που ισχύει για το πετρέλαιο εσωτερικής καύσης που χρησιμοποιείται ως καύσιμο κινητήρων, ανεξαρτήτως της πραγματικής χρήσης του προϊόντος, όταν πρόκειται για ενεργειακά προϊόντα που επανεισάγονται στη φορολογική αποθήκη προς μεταγενέστερη εμπορία ως καύσιμα θέρμανσης, εάν δεν έχουν τηρηθεί ορισμένες διοικητικές υποχρεώσεις, όπως η κοινοποίηση της επανεισαγωγής στην αρμόδια αρχή ή η αναγραφή ενδείξεων για τα επισήματα και τον χρωματισμό στα σχετικά παραστατικά. Επιπλέον, οι οικείες διατάξεις της Οδηγίας 2006/112/EK αντιτίθενται σε εθνικές διατάξεις ή πρακτικές που επιβάλλουν ΦΠΑ επί του ποσού πρόσθετου ειδικού φόρου κατανάλωσης, όταν αυτός επιβλήθηκε λόγω της εφαρμογής του υψηλότερου συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης που ισχύει για το πετρέλαιο εσωτερικής καύσης το οποίο προορίζεται να χρησιμοποιηθεί ως καύσιμο κινητήρων, εκτός αν η παράδοση του ενεργειακού προϊόντος έγινε όντως για χρήση ως καύσιμο κινητήρων.

προδικαστική παραπομπή – φορολογία των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας – Οδηγία 2003/96/EK – φορολόγηση σύμφωνα με την αρχή της πραγματικής χρήσης των εν λόγω προϊόντων – παράρτημα I – ελάχιστα επίπεδα φορολογίας για τα προβλεπόμενα στην εν λόγω Οδηγία ενεργειακά προϊόντα – κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) – Οδηγία 2006/112/EK – άρθρο 2 παρ. 1, στοιχείο α' – γενεσιουργός αιτία – άρθρο 63 – απαιτητό του ΦΠΑ – άρθρο 78, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α' – βάση επιβολής του φόρου – εκ νέου εισαγωγή ενεργειακών προϊόντων στη φορολογική αποθήκη – προϋποθέσεις που επιβάλλει το εθνικό δίκαιο – πρόσθετοι ειδικοί φόροι κατανάλωσης και πρόσθετος ΦΠΑ που επιβάλλονται ως κυρώσεις σε περίπτωση μη τήρησης των προϋποθέσεων αυτών – αρχή της αναλογικότητας

ΔΕΕ C-657/22, Bitulpetroleum Serv, 25.04.2024, Τμήμα όγδοο, Πρόεδρος (Εισηγητής): N. Piçarra, Γεν. Εισαγγελέας: J. Richard de la Tour, ECLI:EU:C:2024:353 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 2 παρ. 3, του άρθρου 5 και του άρθρου 21 παρ. 1 της Οδηγίας 2003/96/EK του Συμβουλίου, της 27ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με την αναδιάρθρωση του κοινοτικού πλαισίου φορολογίας των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας, των άρθρων 2, 250 και 273 της Οδηγίας 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας, και των αρχών της αναλογικότητας και της ουδετερότητας του φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ).

Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της SC Bitulpetrolium SERV SRL (στο εξής: Bitulpetrolium), η οποία αποτελεί μια ρουμανική εταιρεία που δραστηριοποιείται στην παραγωγή και το χονδρεμπόριο καυσίμων, και της Administrația Județeană a Finanțelor Publice Prahova – Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Ploiești (υπηρεσίας δημόσιων οικονομικών επαρχίας Prahova – περιφερειακή γενική διεύθυνση δημοσίων οικονομικών του Ploiești, Ρουμανία) σχετικά με τους πρόσθετους ειδικούς φόρους κατανάλωσης και τον πρόσθετο ΦΠΑ που επέβαλε η εν λόγω αρχή στην Bitulpetrolium, ως κύρωση για τη μη τήρηση των προϋποθέσεων που ισχύουν σε περίπτωση εκ νέου εισαγωγής στη φορολογική αποθήκη ενεργειακού προϊόντος το οποίο εμπορεύεται η εν λόγω εταιρεία.

Ειδικότερα, στο πλαίσιο δειγματοληπτικού φορολογικού ελέγχου ο οποίος, μεταξύ άλλων, αφορούσε το χρονικό διάστημα μεταξύ Ιουνίου του 2014 και Δεκεμβρίου του 2017, διαπιστώθηκε πως η ανωτέρω εταιρεία είχε επιστρέψει ενεργειακά προϊόντα (καύσιμα θέρμανσης) στη φορολογική αποθήκη χωρίς την απαιτούμενη αναφορά επισημάτων και χρωματισμού και χωρίς κοινοποίηση της επιστροφής στην τελωνειακή αρχή. Κατόπιν τούτου, επιβλήθηκε πρόσθετος ειδικός φόρος κατανάλωσης και ΦΠΑ στην εν θέματι εταιρεία.

Η Bitulpetrolium άσκησε προσφυγή ενώπιον του Tribunalul Prahova (πολυμελούς πρωτοδικείου Prahova, Ρουμανία), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο, με αίτημα την ακύρωση της ως άνω πράξης βεβαίωσης φόρου, ισχυριζόμενη ότι:

- Το ενεργειακό προϊόν παραδόθηκε στους πελάτες με όλα τα νόμιμα έγγραφα, περιλαμβανομένων των αποδεικτικών για το επίσημα και τον χρωματισμό του προϊόντος, καθώς και την καταβολή του ειδικού φόρου κατανάλωσης.
- Η επιστροφή του προϊόντος έγινε είτε λόγω προβλημάτων ποιότητας είτε γιατί το προϊόν δεν ήταν συμβατό με τις θερμικές εγκαταστάσεις των πελατών.
- Η Bitulpetrolium δεν ζήτησε την επιστροφή του ειδικού φόρου κατανάλωσης κατά την επιστροφή του προϊόντος στην αποθήκη, διότι η επανεισαγωγή έγινε για σκοπούς εμπορίας και όχι για επισκευή, ανακύκλωση ή καταστροφή. Η Bitulpetrolium υποστήριξε ότι δεν υπήρχε υποχρέωση για κοινοποίηση της επανεισαγωγής στην τελωνειακή αρχή υπό αυτές τις συνθήκες.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το πολυμελές πρωτοδικείο Prahova αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα δύο προδικαστικά ερωτήματα:

- Αντιβαίνουν στην αρχή της αναλογικότητας και στα οικεία άρθρα της Οδηγίας 2003/96 εθνικές διατάξεις και πρακτικές, όπως οι επίμαχες, που επιβάλλουν τον υψηλότερο συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης, χωρίς να υπάρχει τελωνειακός έλεγχος κατά την επανεισαγωγή του προϊόντος στη φορολογική αποθήκη;
- Αντιβαίνουν στην αρχή της αναλογικότητας, στην αρχή της ουδετερότητας του ΦΠΑ και στα οικεία άρθρα της Οδηγίας 2006/112 εθνικές διατάξεις και πρακτικές, όπως οι επίμαχες, που επιβάλλουν ΦΠΑ επί του επιπρόσθετου ειδικού φόρου κατανάλωσης, ο οποίος καθορίστηκε ως κύρωση για παράβαση του καθεστώτος τελωνειακού ελέγχου;

Επιλαμβανόμενο των ως άνω προδικαστικών ερωτημάτων, το Δικαστήριο, αρχικά, απέρριψε την ένσταση απαραδέκτου που υπέβαλε η Ρουμανική Κυβέρνηση με την αιτίαση της παραβίασης του άρθρου 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, καθώς διαπίστωσε πως η εν θέματι προδικαστική αίτηση πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 94 του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο απαιτεί την περιγραφή του αντικείμενου της διαφοράς, των σχετικών πραγματικών περιστατικών, των εφαρμοστέων εθνικών διατάξεων και της σχέσης μεταξύ των υποβληθέντων ερωτημάτων και της διαφοράς της κύριας δίκης.

Περνώντας στην ουσία της αίτησης και εξετάζοντας αρχικά το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το Δικαστήριο επισημαίνει τη γενική αρχή της Οδηγίας 2003/96 κατά την οποία τα ενεργειακά προϊόντα πρέπει να φορολογούνται ανάλογα με την πραγματική χρήση τους. Υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ καυσίμων κινητήρων και καυσίμων θέρμανσης και η φορολόγηση γίνεται βάσει αυτής της χρήσης, για να διασφαλιστεί η ορθή λειτουργία της ενιαίας αγοράς και να αποφευχθούν στρεβλώσεις του ανταγωνισμού. Επιπλέον, το Δικαστήριο σημειώνει πως, αν και η Οδηγία δεν περιλαμβάνει συγκεκριμένους μηχανισμούς ελέγχου ή κυρώσεις για την πραγματική χρήση των ενεργειακών προϊόντων, αφήνοντας στα κράτη μέλη την ευθύνη να θεσπίσουν τέτοια μέτρα, τα τελευταία θα πρέπει να το πράττουν τηρουμένου του δικαίου της Ένωσης και των γενικών αρχών του, συμπεριλαμβανομένης της αρχής της αναλογικότητας.

Ενόψει των ανωτέρω, το αιτούν δικαστήριο θα πρέπει να ερμηνεύσει το εθνικό δίκαιο, εάν είναι δυνατόν, κατά τρόπο που να είναι σύμφωνος με την Οδηγία 2003/96 και να διασφαλίσει ότι τα ενεργειακά προϊόντα φορολογούνται σύμφωνα με την πραγματική τους χρήση. Σε περίπτωση που το εθνικό δίκαιο επιτρέπει την επιβολή υψηλότερου συντελεστή φόρου κατανάλωσης ανεξαρτήτως της πραγματικής χρήσης του προϊόντος, αυτό αντίκειται στην Οδηγία. Ακόμη και αν η εθνική νομοθεσία είναι σύμφωνη με την αρχή της φορολόγησης βάσει της πραγματικής χρήσης, πρέπει επίσης να εξεταστεί αν η επιβαλλόμενη κύρωση είναι ανάλογη προς τον στόχο της πρόληψης της φοροδιαφυγής. Μια κύρωση που συνεπάγεται την επιβολή πολύ υψηλότερου φόρου, χωρίς να επιτρέπει στον φορέα να αποδείξει την πραγματική χρήση του προϊόντος, κρίνεται δυσανάλογη και υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο για την αποτροπή της φοροδιαφυγής.

Το Δικαστήριο κατέληξε στο ότι η Οδηγία 2003/96 και η αρχή της αναλογικότητας αντιτίθενται σε εθνικές διατάξεις ή πρακτικές που επιβάλλουν υψηλότερο συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης σε ενεργειακά προϊόντα, ανεξαρτήτως της πραγματικής χρήσης τους, ως κύρωση για τη μη τήρηση ορισμένων τυπικών προϋποθέσεων, όπως η κοινοποίηση επανεισαγωγής ή η αναγραφή επισήμων και χρωματισμού, όταν τα προϊόντα αυτά προορίζονται για χρήση ως καύσιμα θέρμανσης.

Εξετάζοντας το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το Δικαστήριο αρχικά αναλύει τις οικείες διατάξεις και επισημαίνει πως:

- Ο ΦΠΑ επιβάλλεται στις παραδόσεις αγαθών που πραγματοποιούνται εντός της επικράτειας ενός κράτους μέλους από υποκείμενο στον φόρο που ενεργεί με την ιδιότητα αυτή.
- Ο ΦΠΑ καθίσταται απαιτητός κατά τον χρόνο της παράδοσης των αγαθών ή της παροχής των υπηρεσιών.
- Η βάση επιβολής του ΦΠΑ περιλαμβάνει τέλη, δικαιώματα, εισφορές και φόρους, εξαιρουμένου του ΦΠΑ.

Κατά τα ως άνω, η βάση επιβολής του ΦΠΑ, σύμφωνα με το άρθρο 78, περιλαμβάνει τον πρόσθετο ειδικό φόρο κατανάλωσης, εφόσον αυτός σχετίζεται άμεσα με την παράδοση του προϊόντος και πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 2(1)(α) και του άρθρου 63. Ωστόσο, αν ο πρόσθετος ειδικός φόρος κατανάλωσης επιβλήθηκε με βάση τη χρήση του προϊόντος ως καυσίμου κινητήρων, ενώ αυτό προορίζεται για θέρμανση, τότε ο ΦΠΑ δεν μπορεί να επιβληθεί επί του πρόσθετου φόρου.

Αναφορικά με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το Δικαστήριο κατέληξε στο ότι οι διατάξεις της Οδηγίας 2006/112 αντιτίθενται σε εθνικές διατάξεις ή πρακτικές που επιβάλλουν ΦΠΑ επί του πρόσθετου ειδικού φόρου κατανάλωσης που καθορίστηκε από τις φορολογικές αρχές, όταν αυτός ο φόρος επιβλήθηκε λόγω εφαρμογής του συντελεστή που ισχύει για το πετρέλαιο κίνησης σε προϊόντα που προορίζονται για θέρμανση. Αυτό ισχύει εκτός αν η παράδοση του προϊόντος έγινε για χρήση ως καύσιμο κινητήρων, οπότε και ο πρόσθετος ΦΠΑ μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένος.

Υπό το φως των ανωτέρω σκέψεων, το ΔΕΕ έκρινε, πρώτον, ότι η Οδηγία 2003/96/ΕΚ και η αρχή της αναλογικότητας έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνικές διατάξεις ή πρακτικές που επιβάλλουν τον υψηλότερο συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης που ισχύει για το πετρέλαιο εσωτερικής καύσης που χρησιμοποιείται ως καύσιμο κινητήρων, ανεξαρτήτως της πραγματικής χρήσης του προϊόντος, όταν πρόκειται για ενεργειακά προϊόντα που επανεισάγονται στη φορολογική αποθήκη προς μεταγενέστερη εμπορία ως καύσιμα θέρμανσης, εάν δεν έχουν τηρηθεί ορισμένες διοικητικές

υποχρεώσεις, όπως η κοινοποίηση της επανεισαγωγής στην αρμόδια αρχή ή η αναγραφή ενδείξεων για τα επισήματα και τον χρωματισμό στα σχετικά παραστατικά και, δεύτερον, ότι οι οικείες διατάξεις της Οδηγίας 2006/112/EK έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνικές διατάξεις ή πρακτικές που επιβάλλουν ΦΠΑ επί του ποσού πρόσθετου ειδικού φόρου κατανάλωσης, όταν αυτός επιβλήθηκε λόγω της εφαρμογής του υψηλότερου συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης που ισχύει για το πετρέλαιο εσωτερικής καύσης το οποίο προορίζεται να χρησιμοποιηθεί ως καύσιμο κινητήρων, εκτός αν η παράδοση του ενεργειακού προϊόντος έγινε όντως για χρήση ως καύσιμο κινητήρων.

Η Οδηγία 2003/96/EK του Συμβουλίου, της 27ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με την αναδιάρθρωση του κοινοτικού πλαισίου φορολογίας των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας και, ειδικότερα, το άρθρο 5 της Οδηγίας αυτής, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία επιτρέπει σε περιφέρειες ή αυτόνομες κοινότητες να καθορίζουν διαφορετικούς συντελεστές ειδικού φόρου κατανάλωσης για το ίδιο προϊόν και για την ίδια χρήση αναλόγως της περιοχής στην οποία καταναλώνεται το προϊόν, εκτός των προβλεπόμενων σχετικά περιπτώσεων

προδικαστική παραπομπή – φορολογία των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας – Οδηγία 2003/96/EK – άρθρο 5 – ειδικός φόρος κατανάλωσης επί των πετρελαιοειδών – περιφερειακός συντελεστής ειδικού φόρου κατανάλωσης επί των πετρελαιοειδών επιπλέον του εθνικού συντελεστή – διαφοροποιημένοι συντελεστές ειδικού φόρου κατανάλωσης στο έδαφος ενός κράτους μέλους ανάλογα με την περιοχή στην οποία καταναλώνεται το προϊόν

ΔΕΕ C-743/22, DISA, 30.05.2024, Τμήμα πέμπτο, Πρόεδρος: E. Regan, Εισηγητής: Z. Csehi, Γεν. Εισαγγελέας: A. Ράντος, ECLI:EU:C:2024:438 – Προδικαστική παραπομπή

Η συγκεκριμένη αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία της Οδηγίας 2003/96/EK σχετικά με την αναδιάρθρωση του κοινοτικού πλαισίου φορολογίας των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας, όπως τροποποιήθηκε από την Οδηγία 2004/74/EK, καθώς και από την Οδηγία 2004/75/EK και, ειδικότερα, την ερμηνεία του άρθρου 5 της Οδηγίας αυτής. Η εν λόγω αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της DISA Suministros y Trading SLU (DISA) και της Agencia Estatal de Administración Tributaria (κεντρικής κρατικής φορολογικής αρχής, Ισπανία) με αντικείμενο αιτήσεις που υπέβαλε η αναιρεσείουσα προκειμένου να της επιστραφεί ο φόρος που είχε καταβάλει βάσει συμπληρωματικού φορολογικού συντελεστή που έχει θεσπίσει μία από τις αυτόνομες κοινότητες επί του ειδικού φόρου κατανάλωσης επί των πετρελαιοειδών.

Ως προς το διαδικαστικό ιστορικό της υπόθεσης, αυτή αφορά την επιβολή ενός περιφερειακού συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης επί των πετρελαιοειδών από τις αυτόνομες κοινότητες στην Ισπανία κατά την περίοδο 2013-2015. Οι επιχειρήσεις που υπόκεινται στον ειδικό φόρο κατανάλωσης για τα πετρελαιοειδή μετέφεραν τον φόρο αυτό στη DISA, μια εταιρεία που δραστηριοποιείται στον τομέα της ενέργειας. Η DISA υπέβαλε αίτημα για την επιστροφή των ποσών που αντιστοιχούσαν σε αυτόν τον περιφερειακό φόρο, υποστηρίζοντας ότι η εν λόγω φορολόγηση ήταν αντίθετη με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ειδικότερα με την Οδηγία 2003/96 και το άρθρο 5 αυτής. Κατόπιν απόρριψης του αιτήματός της αυτού τόσο από την ισπανική υπηρεσία διαχείρισης ειδικών φόρων κατανάλωσης της Santa Cruz de Tenerife, όσο και από το Tribunal Económico-Administrativo Central (όργανο της κεντρικής διοίκησης αρμόδιο για την εκδίκαση διοικητικών προσφυγών σε διοικητικές-οικονομικές διαφορές, Ισπανία), η DISA άσκησε προσφυγή ενώπιον του τμήματος διοικητικών διαφορών του Audiencia Nacional (ανωτέρου ειδικού δικαστηρίου, Ισπανία).

Το εν λόγω δικαστήριο απέρριψε το αίτημα επιστροφής, θεωρώντας ότι η DISA δεν απέδειξε πως δεν είχε μετακυλήσει τα ποσά αυτά σε τρίτους και ότι η επιστροφή του φόρου θα οδηγούσε σε αδικαιολόγητο πλουτισμό της. Στη συνέχεια, η DISA άσκησε αναίρεση κατά της απόφασης της 25ης Νοεμβρίου 2020 του Audiencia Nacional ενώπιον του Tribunal Supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Ισπανία).

Το Tribunal Supremo έκρινε ότι η έκβαση της υπόθεσης εξαρτάται από την ερμηνεία της Οδηγίας 2003/96 και από το αν η επιβολή διαφορετικών φορολογικών συντελεστών εντός της ίδιας χώρας και για το ίδιο προϊόν είναι σύμφωνη με την εν λόγω Οδηγία. Το αιτούν δικαστήριο διαπίστωσε ότι ούτε από την Οδηγία ούτε από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκύπτει σαφής

ερμηνεία για το αν τέτοιες διαφοροποιήσεις στους φορολογικούς συντελεστές επιτρέπονται και υπό ποιες προϋποθέσεις.

Γι' αυτόν τον λόγο, το Tribunal Supremo αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα, ζητώντας να διευκρινιστεί αν η Οδηγία 2003/96, και συγκεκριμένα το άρθρο 5 αυτής, επιτρέπει την επιβολή διαφορετικών συντελεστών ειδικού φόρου κατανάλωσης για τα πετρελαιοειδή ανά περιοχή εντός ενός κράτους μέλους, όπως επιτρεπόταν από το άρθρο 50 του ισπανικού νόμου περί ειδικών φόρων κατανάλωσης.

Επιλαμβανόμενο του εν λόγω προδικαστικού ερωτήματος, το Δικαστήριο αρχικά εξέτασε τις αιτιάσεις της Ισπανικής Κυβέρνησης περί απαραδέκτου λόγω της δήθεν υποθετικής φύσης του συγκεκριμένου προδικαστικού ερωτήματος, καθώς, κατά την άποψή της, το ζήτημα της συμβατότητας της εθνικής διάταξης με το δίκαιο της Ένωσης δεν είχε τεθεί προηγουμένως στα εθνικά δικαστήρια.

Ωστόσο, το Δικαστήριο επικαλέστηκε τη νομολογία του, σύμφωνα με την οποία υπάρχει τεκμήριο λυσιτέλειας των προδικαστικών ερωτημάτων που τίθενται από τα εθνικά δικαστήρια, εκτός εάν προδήλως αποδεικνύεται ότι το ζητούμενο προδικαστικό ερώτημα δεν σχετίζεται με τη διαφορά της κύριας δίκης, είναι υποθετικής φύσης ή δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για τη διατύπωση απάντησης.

Στην προκειμένη περίπτωση, το υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα έχει άμεση σχέση με το υποστατό και με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, καθόσον αφορά αίτημα επιστροφής του ποσού το οποίο επιβαρύνθηκε η DISA λόγω εφαρμογής του περιφερειακού συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης επί των πετρελαιοειδών, για τον λόγο ότι ο συντελεστής αυτός είναι αντίθετος προς την Οδηγία 2003/96, ιδίως δε προς το άρθρο 5 αυτής. Επομένως, το Δικαστήριο έκρινε το προδικαστικό ερώτημα παραδεκτό και προχώρησε στην εξέταση της ουσίας του.

Ως προς την ουσία της υπόθεσης, η ισπανική νομοθεσία επέτρεπε στις αυτόνομες κοινότητες να καθορίζουν δικό τους συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης στα πετρελαιοειδή, ο οποίος εφαρμοζόταν επιπλέον του εθνικού φόρου. Αυτό δημιούργουσε ένα σύστημα διπλής φορολόγησης, όπου οι φορολογικοί συντελεστές διακρίνονταν όχι μόνο στο εθνικό επίπεδο αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο, δηλαδή ανάλογα με την περιοχή όπου καταναλωνόταν το προϊόν. Ζητούμενο αποτελεί αν μια τέτοια πρακτική είναι συμβατή με την Οδηγία 2003/96, ιδίως με το άρθρο 5 αυτής.

Αρχικά, το Δικαστήριο επισημαίνει τη διάταξη του άρθρου 5 της Οδηγίας 2003/96, η οποία επιτρέπει στα κράτη μέλη να επιβάλλουν διαφοροποιημένους φορολογικούς συντελεστές μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και εφόσον αυτοί συνδέονται με την ποιότητα του προϊόντος, εξαρτώνται από τη χρήση ή την ποσότητα κατανάλωσης, ή αφορούν συγκεκριμένες κατηγορίες όπως οι δημόσιες συγκοινωνίες, η αποκομιδή απορριμμάτων κ.λπ.

Περαιτέρω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι το άρθρο 5 δεν παρέχει καμία δυνατότητα στα κράτη μέλη να επιβάλλουν διαφορετικούς συντελεστές φόρου κατανάλωσης αναλόγως της γεωγραφικής περιοχής. Επιπλέον, η χρήση, στο άρθρο 5 της Οδηγίας 2003/96, της φράσης «στις ακόλουθες περιπτώσεις», προκειμένου να προσδιοριστούν οι τέσσερις περιπτώσεις στις οποίες μπορούν να εφαρμόζονται διαφοροποιημένοι φορολογικοί συντελεστές, υποδηλώνει ότι ο κατάλογος που παρατίθεται στη διάταξη αυτή είναι εξαντλητικός (πρβλ. απόφαση ΔΕΕ C-418/14, *ROZ-ŚWIT*, 02.06.2016, ECLI:EU:C:2016:400, σκ. 29).

Αν και η Οδηγία 2003/96 επιτρέπει σε κράτη μέλη ορισμένο περιθώριο προσαρμογής, οι διαφοροποιήσεις στους φορολογικούς συντελεστές πρέπει να συνάδουν με τις διατάξεις της Οδηγίας και να διασφαλίζουν ότι τηρούνται τα ελάχιστα επίπεδα φορολογίας που αυτή καθορίζει. Οποιαδήποτε διαφοροποίηση που δεν εμπίπτει στις επιτρεπόμενες εξαιρέσεις πρέπει να έχει την έγκριση της ΕΕ.

Η εφαρμογή διαφορετικών συντελεστών ανά περιφέρεια, κατά το Δικαστήριο, θα μπορούσε να οδηγήσει σε περαιτέρω κατακερματισμό της εσωτερικής αγοράς, γεγονός που είναι αντίθετο με τους σκοπούς της Οδηγίας. Άλλωστε, στόχος της εν λόγω Οδηγίας είναι η διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς της ΕΕ και η αποφυγή στρεβλώσεων στον ανταγωνισμό. Παρά την αναγνώριση της περιφερειακής αυτονομίας, όπως προστατεύεται από το άρθρο 4 παρ. 2 ΣΕΕ, η εφαρμογή φορολογικών συντελεστών πρέπει να είναι σύμφωνη με τις διατάξεις του ενωσιακού δικαίου, που επιδιώκει τη διασφάλιση της ομοιομορφίας στην εσωτερική αγορά.

Συναφώς, το Δικαστήριο απορρίπτει τα επιχειρήματα της Ισπανικής Κυβέρνησης που προέβαλε ότι η διαφοροποίηση των φορολογικών συντελεστών συνιστούσε άσκηση περιφερειακής αυτονομίας και ότι τηρούσε τις απαιτήσεις της Οδηγίας. Το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η Οδηγία δεν παρέχει τέτοια ευχέρεια στις περιφέρειες.

Υπό το φως των ανωτέρω σκέψεων, το ΔΕΕ έκρινε ότι η Οδηγία 2003/96/EK του Συμβουλίου, της 27ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με την αναδιάρθρωση του κοινοτικού πλαισίου φορολογίας των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας, όπως τροποποιήθηκε από την Οδηγία 2004/74/EK του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, και από την Οδηγία 2004/75/EK του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, και ειδικότερα από το άρθρο 5 της Οδηγίας αυτής, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία επιτρέπει σε περιφέρειες ή αυτόνομες κοινότητες να καθορίζουν διαφορετικούς συντελεστές ειδικού φόρου κατανάλωσης για το ίδιο προϊόν και για την ίδια χρήση αναλόγως της περιοχής στην οποία καταναλώνεται το προϊόν, εκτός των προβλεπόμενων σχετικά περιπτώσεων.

Δημιουργία αποθεμάτων αργού πετρελαίου και/ή προϊόντων πετρελαίου

Τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να διατηρούν αποθέματα έκτακτης ανάγκης για το σύνολο των κατηγοριών ενεργειακών προϊόντων του κεφαλαίου 3.4 του παραρτήματος Α του Κανονισμού (ΕΚ) 1099/2008, όπως αυτός τροποποιήθηκε. Τα άρθρα 3 και 8 της Οδηγίας 2009/119, όπως τροποποιήθηκε, δεν αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας μπορεί να επιβληθεί υποχρέωση δημιουργίας και διατήρησης αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης σε οικονομικό φορέα ο οποίος πραγματοποίησε εισαγωγές ενεργειακών προϊόντων που εμπίπτουν στο κεφάλαιο 3.4 του παραρτήματος Α του Κανονισμού 1099/2008. Τέλος, διατάξεις της Οδηγίας 2009/119, όπως τροποποιήθηκε, ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα των άρθρων 16 και 17 καθώς και του άρθρου 52 παρ. 1 του Χάρτη, δεν αντιτίθενται στο να γεννά η εισαγωγή εκ μέρους οικονομικού φορέα ενεργειακών προϊόντων που εμπίπτουν σε μία κατηγορία προϊόντων του κεφαλαίου 3.4 του παραρτήματος Α του Κανονισμού 1099/2008, όπως τροποποιήθηκε, υποχρέωση του εν λόγω φορέα να δημιουργεί και να διατηρεί απόθεμα έκτακτης ανάγκης ενεργειακού προϊόντος που εμπίπτει σε άλλη κατηγορία προϊόντων του ίδιου κεφαλαίου.

προδικαστική παραπομπή – ενέργεια – Οδηγία 2009/119/EK – δημιουργία αποθεμάτων αργού πετρελαίου και/ή προϊόντων πετρελαίου – άρθρο 3 – υποχρέωση των κρατών μελών να διατηρούν αποθέματα έκτακτης ανάγκης – άρθρο 8 – οικονομικοί φορείς – Κανονισμός (ΕΚ) 1099/2008 – στατιστικές ενέργειας – εθνική ρύθμιση που επιτρέπει την επιβολή σε οικονομικό φορέα της υποχρέωσης δημιουργίας και διατήρησης αποθέματος έκτακτης ανάγκης προϊόντος πετρελαίου, ακόμη και όταν το προϊόν αυτό δεν έχει σχέση με την οικονομική δραστηριότητα του εν λόγω φορέα – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – άρθρο 16 – επιχειρηματική ελευθερία – άρθρο 17 – δικαίωμα ιδιοκτησίας

ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-395/22 και C-428/22, "Trade Express-L", 30.04.2024, Τμήμα τρίτο, Πρόεδρος (Εισηγήτρια): Κ. Jürimäe, Γεν. Εισαγγελέας: Α. Ράντος, ECLI:EU:C:2024:374 – Προδικαστική παραπομπή

Οι αιτήσεις προδικαστικής απόφασης αφορούν την ερμηνεία, πρώτον, του άρθρου 1, του άρθρου 2, πρώτο εδάφιο, στοιχεία θ' και ι', καθώς και των άρθρων 3 και 8 της Οδηγίας 2009/119/EK του Συμβουλίου, της 14ης Σεπτεμβρίου 2009, σχετικά με υποχρέωση διατήρησης ενός ελάχιστου επιπέδου αποθεμάτων αργού πετρελαίου ή/και προϊόντων πετρελαίου από τα κράτη μέλη (ΕΕ 2009 L 265/9 και διορθωτικό ΕΕ 2010 L 83/72), όπως τροποποιήθηκε με τον εκτελεστικό Κανονισμό (ΕΕ) 2018/1581 της Επιτροπής, της 19ης Οκτωβρίου 2018 (ΕΕ 2018 L 263/57) (στο εξής: Οδηγία 2009/119), δεύτερον, του άρθρου 2, στοιχείο δ' του Κανονισμού (ΕΚ) 1099/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2008, για τις στατιστικές ενέργειας (ΕΕ 2008 L 304/1), όπως τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2019/2146 της Επιτροπής, της 26ης Νοεμβρίου 2019 (ΕΕ 2019 L 325/43) (στο εξής: Κανονισμός 1099/2008), καθώς και, τρίτον, του άρθρου 17 και του άρθρου 52 παρ. 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

Οι ως άνω αιτήσεις υποβλήθηκαν στο πλαίσιο ένδικων διαφορών μεταξύ των εταιρειών «Trade Express-L» OOD (στο εξής: Trade Express) (C-395/22) και «DEVNIA TSIMENT» AD (στο εξής: Devnia Tsiment) (C-428/22) και του Zamestnik-predsdatel na Darzhavna agentsia «Darzhaven rezerv i voennovremenni zapasi» (αντιπροέδρου της εθνικής υπηρεσίας «κρατικών αποθεμάτων και

πολεμικού εξοπλισμού», Βουλγαρία), με αντικείμενο τη νομιμότητα διοικητικών πράξεων του ως άνω αντιπροέδρου με τις οποίες επιβλήθηκε στις εταιρείες αυτές η υποχρέωση δημιουργίας και διατήρησης αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης σε βαρύ μαζούτ για διάρκεια ενός έτους.

Οι υποθέσεις αφορούσαν δύο εταιρείες, την Trade Express και την Devnia Tsiment, οι οποίες προέβησαν σε ενδοκοινοτικές αποκτήσεις και εισαγωγές ενεργειακών προϊόντων το 2020, συγκεκριμένα λιπαντικών ελαίων και οπτάνθρακα πετρελαίου, αντίστοιχα. Οι βουλγαρικές αρχές τις υποχρέωσαν να δημιουργήσουν αποθέματα έκτακτης ανάγκης σε βαρύ μαζούτ, ένα προϊόν που δεν συνδέεται με τις οικονομικές τους δραστηριότητες.

Οι εν λόγω εταιρείες προσέφυγαν ενώπιον του Administrativen sad – Varna (διοικητικού πρωτοδικείου Βάρνας, Βουλγαρία), ζητώντας την ακύρωση των αποφάσεων που τις υποχρέωναν να δημιουργήσουν αποθέματα έκτακτης ανάγκης σε βαρύ μαζούτ. Κατ' ουσίαν, έβαλαν κατά της βαρύνουσας αυτές υποχρέωσης δημιουργίας αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης σε βαρύ μαζούτ, τη στιγμή που το εν λόγω προϊόν πετρελαίου δεν αποτελεί αντικείμενο των οικονομικών δραστηριοτήτων τους.

Το αιτούν δικαστήριο εξέφρασε αμφιβολίες σχετικά με τη συμβατότητα του βουλγαρικού νόμου, που επιβάλλει αυτή την υποχρέωση, με τις διατάξεις της Οδηγίας 2009/119/EK, ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα του Χάρτη.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το διοικητικό πρωτοδικείο της Βάρνας αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο πέντε πανομοιότυπα προδικαστικά ερωτήματα για αμφότερες τις υποθέσεις και εν προκειμένω:

- Εάν η Οδηγία 2009/119/EK, λαμβανομένης υπόψη της αρχής της αναλογικότητας, αποκλείει εθνική ρύθμιση που επιβάλλει τη δημιουργία αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης σε πρόσωπα που αποκτούν προϊόντα που δεν σχετίζονται με τις δραστηριότητές τους.
- Εάν η ίδια Οδηγία αποκλείει εθνική ρύθμιση που περιορίζει τους τύπους προϊόντων για τα οποία απαιτείται η δημιουργία αποθεμάτων.
- Εάν αποκλείεται η επιβολή υποχρέωσης δημιουργίας αποθεμάτων σε διαφορετικό τύπο προϊόντος από αυτόν που έχει εισαχθεί ή αποκτηθεί.
- Εάν η Οδηγία αποκλείει την υποχρέωση δημιουργίας αποθεμάτων προϊόντος που δεν χρησιμοποιείται στην εμπορική δραστηριότητα του υποχρέου και συνεπάγεται σημαντική οικονομική επιβάρυνση.
- Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης, εάν η υποχρέωση αυτή μπορεί να περιοριστεί μόνο στον τύπο προϊόντος που αποτέλεσε αντικείμενο των εισαγωγών ή αποκτήσεων.

Οι υποθέσεις C-395/22 και C-428/22 συνενώθηκαν προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και επί αυτών το Δικαστήριο εξέδωσε κοινή απόφαση. Επί της ουσίας, το Δικαστήριο κλήθηκε να εξετάσει αν οι εθνικές διατάξεις που επιβάλλουν τη δημιουργία αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης σε προϊόντα που δεν σχετίζονται με τις οικονομικές δραστηριότητες των επιχειρήσεων παραβιάζουν την Οδηγία 2009/119/EK και τις αρχές της αναλογικότητας και της προστασίας της ιδιοκτησίας, όπως κατοχυρώνονται στον Χάρτη.

Αρχικά, το Δικαστήριο απέρριψε το αίτημα της εταιρείας Devnia Tsiment για επανάληψη της προφορικής διαδικασίας ενώπιόν του, λόγω νομοθετικής τροποποίησης που έλαβε χώρα μετά τη συζήτηση της υπόθεσης, με την αιτιολογία πως η εν λόγω νομοθετική τροποποίηση δεν έχει εφαρμογή στις διαφορές της κύριας δίκης, ενώ σημείωσε πως η επανάληψη δεν ήταν αναγκαία καθώς είχε στη διάθεσή του όλα τα απαραίτητα στοιχεία για να αποφανθεί επί των αιτήσεων προδικαστικής απόφασης.

Εξετάζοντας αρχικά το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το Δικαστήριο υπενθύμισε τον στόχο της Οδηγίας 2009/119 περί διασφάλισης της διατήρησης ελάχιστου επιπέδου αποθεμάτων αργού πετρελαίου ή/και προϊόντων πετρελαίου και σημείωσε την έλλειψη καθορισμού της σύνθεσης των αποθεμάτων αυτών, γεγονός που δίνει στα κράτη μέλη το περιθώριο εκτίμησης για το ποιες κατηγορίες προϊόντων θα περιλαμβάνουν στα αποθέματά τους.

Με άλλα λόγια, εφόσον τα κράτη μέλη έχουν το δικαίωμα να καθορίζουν τη σύνθεση των αποθεμάτων τους, εξ αντιδιαστολής συνάγεται πως δεν υποχρεούνται να διατηρούν αποθέματα για όλες τις κατηγορίες ενεργειακών προϊόντων που αναφέρονται στο κεφάλαιο 3.4 του Κανονισμού 1099/2008. Αντιθέτως, μπορούν να επικεντρωθούν σε ορισμένες κατηγορίες που θεωρούν πιο στρατηγικές ή αναγκαίες για την εθνική τους ασφάλεια. Συνεπώς, δίδεται στα κράτη μέλη η δυνατότητα να εκπληρώνουν την υποχρέωση διατήρησης αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης διατηρώντας αποθέματα μόνο για ορισμένες κατηγορίες ενεργειακών προϊόντων, όχι για το σύνολο των προϊόντων που απαριθμούνται στο παράρτημα Α του Κανονισμού 1099/2008.

Εξετάζοντας το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το Δικαστήριο καταλήγει πως τα άρθρα 3 και 8 της Οδηγίας 2009/119 δεν αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση που επιβάλλει υποχρέωση δημιουργίας και διατήρησης αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης σε οικονομικό φορέα που πραγματοποιεί εισαγωγές ενεργειακών προϊόντων.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 3 της Οδηγίας 2009/119, τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να διατηρούν αποθέματα πετρελαίου σε επίπεδο που να καλύπτει τουλάχιστον 90 ημέρες καθαρών εισαγωγών ή 61 ημέρες κατανάλωσης. Περαιτέρω, το άρθρο 8 της ίδιας Οδηγίας επιτρέπει στα κράτη μέλη να επιβάλλουν υποχρεώσεις διατήρησης αποθεμάτων σε οικονομικούς φορείς, δίνοντάς τους παράλληλα το δικαίωμα να μεταβιβάζουν αυτές τις υποχρεώσεις σε άλλους φορείς ή κεντρικούς φορείς διατήρησης αποθεμάτων (ΚΦΔΑ).

Από τον συνδυασμό των δύο αυτών διατάξεων προκύπτει σαφώς ότι τα κράτη μέλη μπορούν να εκπληρώσουν την υποχρέωσή τους για διατήρηση αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης επιβάλλοντας υποχρεώσεις διατήρησης αποθεμάτων σε οικονομικούς φορείς. Λόγω μη ορισμού της έννοιας του όρου «οικονομικός φορέας» στην Οδηγία 2009/119, διαπιστώνεται πως ο όρος αυτός παραπέμπει συνήθως σε κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ασκεί οικονομική δραστηριότητα και, εν προκειμένω, δραστηριότητα που συνδέεται με τα ενεργειακά προϊόντα. Πρόκειται, ειδικότερα, για τους παραγωγούς, τους εισαγωγείς και τους εμπόρους των εν λόγω προϊόντων, καθώς και για τους κατασκευαστές που τα χρησιμοποιούν για σκοπούς παραγωγής, όπως είναι και οι διάδικοι στις οικείες υποθέσεις.

Εν συνεχεία, το Δικαστήριο εξέτασε το τρίτο, το τέταρτο και το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα από κοινού καθώς άπασα αφορούν την υποχρέωση ενός οικονομικού φορέα να δημιουργεί και να διατηρεί απόθεμα έκτακτης ανάγκης ενεργειακού προϊόντος που δεν σχετίζεται με τις δραστηριότητές του, και αν αυτό συνάδει με την Οδηγία 2009/119 και τα άρθρα 16, 17 και 52 του Χάρτη.

Απαντώντας στα εν λόγω προδικαστικά ερωτήματα, το Δικαστήριο επανέλαβε το δικαίωμα των κρατών μελών βάσει της Οδηγίας 2009/119 να καθορίζουν τη σύνθεση των αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης και να επιβάλλουν υποχρεώσεις διατήρησης αποθεμάτων σε οικονομικούς φορείς, ακόμα και αν το απόθεμα αυτό δεν σχετίζεται με τη δραστηριότητά τους. Υπενθύμισε πως οι περιορισμοί στην επιχειρηματική ελευθερία (άρθρο 16) και στο δικαίωμα ιδιοκτησίας (άρθρο 17) επιτρέπονται, υπό την προϋπόθεση ότι είναι προβλεπόμενοι από τον νόμο, σέβονται το βασικό περιεχόμενο των δικαιωμάτων αυτών και είναι αναγκαίοι και ανάλογοι για την επίτευξη σκοπών γενικού συμφέροντος, ενώ σημείωσε πως η αρχή της αναλογικότητας τηρείται όταν η υποχρέωση διατήρησης αποθέματος είναι χρονικά περιορισμένη και ο φορέας έχει δυνατότητες να μεταβιβάσει αυτή την υποχρέωση σε άλλον φορέα με λογικό κόστος.

Υπό το φως των ανωτέρω σκέψεων, το ΔΕΕ έκρινε ότι τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να διατηρούν αποθέματα έκτακτης ανάγκης για το σύνολο των κατηγοριών ενεργειακών προϊόντων του κεφαλαίου 3.4 του παραρτήματος Α του Κανονισμού (ΕΚ) 1099/2008, όπως αυτός τροποποιήθηκε. Αντιθέτως, μπορούν να εκπληρώνουν την υποχρέωση διατήρησης αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης που υπέχουν δυνάμει του εν λόγω άρθρου 3 διατηρώντας αποθέματα έκτακτης ανάγκης αποτελούμενα αποκλειστικώς από ορισμένες από τις ανωτέρω κατηγορίες προϊόντων. Περαιτέρω, τα άρθρα 3 και 8 της Οδηγίας 2009/119, όπως τροποποιήθηκε με την εκτελεστική Οδηγία 2018/1581, έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας μπορεί να επιβληθεί υποχρέωση δημιουργίας και διατήρησης αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης σε οικονομικό φορέα ο οποίος πραγματοποίησε εισαγωγές ενεργειακών προϊόντων που εμπίπτουν στο κεφάλαιο 3.4 του παραρτήματος Α του Κανονισμού 1099/2008, όπως τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό 2019/2146.

Τέλος, οι διατάξεις της Οδηγίας 2009/119, όπως τροποποιήθηκε, ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα των άρθρων 16 και 17 καθώς και του άρθρου 52 παρ. 1 του Χάρτη, έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται στο να γεννά η εισαγωγή εκ μέρους οικονομικού φορέα ενεργειακών προϊόντων που εμπίπτουν σε μία κατηγορία προϊόντων του κεφαλαίου 3.4 του παραρτήματος Α του Κανονισμού 1099/2008, όπως τροποποιήθηκε, υποχρέωση του εν λόγω φορέα να δημιουργεί και να διατηρεί απόθεμα έκτακτης ανάγκης ενεργειακού προϊόντος που εμπίπτει σε άλλη κατηγορία προϊόντων του ίδιου κεφαλαίου, τούτο δε ακόμη και όταν, αφενός, ο οικείος φορέας δεν χρησιμοποιεί το προϊόν αυτό στο πλαίσιο της οικονομικής του δραστηριότητας, με την οποία το εν λόγω προϊόν δεν σχετίζεται, και, αφετέρου, η υποχρέωση αυτή συνιστά σημαντική οικονομική επιβάρυνση για τον οικονομικό φορέα, υπό την προϋπόθεση ότι η ως άνω υποχρέωση είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας.

ΙΧ. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Επιμ.: Έλλη Τσιτσιπά

Παράνομη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Αλληλέγγυα και εις ολόκληρον ευθύνη της Ευρωπόλ και του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου προκλήθηκε ζημία από παράνομη επεξεργασία δεδομένων στο πλαίσιο της μεταξύ τους συνεργασίας

αίτηση αναίρεσης – συνεργασία στον τομέα της επιβολής του νόμου – Κανονισμός (ΕΕ) 2016/794 – άρθρο 49 παρ. 3 και άρθρο 50 – προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – παράνομη επεξεργασία δεδομένων – ποινική διαδικασία κινηθείσα κατά του αναιρεσείοντος στη Σλοβακία – πραγματογνωμοσύνη διενεργηθείσα από τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (Ευρωπόλ) για τους σκοπούς της έρευνας – εξαγωγή δεδομένων από κινητά τηλέφωνα και από συσκευή αποθηκεύσεως USB του αναιρεσείοντος – δημοσιοποίηση των δεδομένων αυτών – ηθική βλάβη – αγωγή αποζημιώσεως – φύση της εξωσυμβατικής ευθύνης

ΔΕΕ C-755/21 P, Kočner/Ευρωπόλ, 05.03.2024, Τμήμα μείζονος συνθέσεως, Πρόεδρος: K. Lenaerts, Εισηγήτρια: O. Spineanu-Matei, Γεν. Εισαγγελέας: A. Ράντος, ECLI:EU:C:2024:202 – Αίτηση αναίρεσεως

Με την αίτηση αναίρεσής του, ο Marián Kočner ζητεί την αναίρεση της απόφασης του ΓεΔΕΕ, της 29ης Σεπτεμβρίου 2021, *Kočner κατά Ευρωπόλ* (T-528/20), με την οποία το ΓεΔΕΕ απέρριψε την ασηκωθείσα, βάσει του άρθρου 268 ΣΛΕΕ, αγωγή του με αίτημα την αποκατάσταση των ζημιών τις οποίες ισχυρίζεται ότι υπέστη λόγω της δημοσιοποίησης από τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (στο εξής: Ευρωπόλ) δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της αναγραφής από την Ευρωπόλ του ονόματός του στους «καταλόγους μαφιόζων».

Πιο συγκεκριμένα, κατόπιν της δολοφονίας ενός Σλοβάκου δημοσιογράφου, του Ján Kuciak, και της μνηστής του Martina Kušnírová, στη Σλοβακία, στις 21 Φεβρουαρίου 2018, οι σλοβακικές αρχές διενήργησαν εκτενή έρευνα. Κατόπιν αιτήματός τους, η Ευρωπόλ εξήγαγε δεδομένα αποθηκευμένα σε δύο κινητά τηλέφωνα τα οποία φέρεται ότι ανήκαν στον Marian Kočner. Η Ευρωπόλ κοινοποίησε στις εν λόγω αρχές τις επιστημονικές εκθέσεις της και τους παρέδωσε σκληρό δίσκο με τα κρυπτογραφημένα δεδομένα που είχαν εξαχθεί. Τον Μάιο του 2019, ο σλοβακικός Τύπος δημοσίευσε πληροφορίες σχετικά με τον M. Kočner, οι οποίες προέρχονταν από τα κινητά τηλέφωνα του και, ειδικότερα, απομαγνητοφωνήσεις αυστηρώς προσωπικών του επικοινωνιών. Επιπλέον, σε μία από τις εκθέσεις της, η Ευρωπόλ ανέφερε ότι ο M. Kočner τελούσε υπό κράτηση από το 2018 λόγω υπονοιών περί τελέσεως οικονομικού εγκλήματος και ότι το όνομά του συνδεόταν, μεταξύ άλλων, άμεσα με τους λεγόμενους «καταλόγους μαφιόζων» και τα «Panama Papers».

Ο M. Kočner άσκησε ενώπιον του ΓεΔΕΕ αγωγή με αίτημα να του καταβάλει η Ευρωπόλ το ποσό των 100.000 ευρώ προς ικανοποίηση της ηθικής βλάβης την οποία θεωρεί ότι υπέστη λόγω της παράνομης επεξεργασίας των δεδομένων του. Το ΓεΔΕΕ απέρριψε την αγωγή με απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 2021. Πιο συγκεκριμένα, το ΓεΔΕΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο M. Kočner, αφενός, δεν είχε αποδείξει την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της προβαλλόμενης βλάβης και της συμπεριφοράς της Ευρωπόλ και, αφετέρου, δεν είχε αποδείξει ότι η Ευρωπόλ είχε καταρτίσει και τηρούσε τους λεγόμενους «καταλόγους μαφιόζων». Ο M. Kočner άσκησε αναίρεση ενώπιον του Δικαστηρίου.

Στην απόφασή του, το Δικαστήριο κρίνει ότι το δίκαιο της Ένωσης θεσπίζει καθεστώς αλληλέγγυας και εις ολόκληρον ευθύνης της Ευρωπαϊκής και του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου προκλήθηκε η ζημία λόγω παράνομης επεξεργασίας δεδομένων στο πλαίσιο της μεταξύ τους συνεργασίας. Σε ένα πρώτο στάδιο, η αλληλέγγυα και εις ολόκληρον ευθύνη της Ευρωπαϊκής ή του οικείου κράτους μέλους μπορεί να προβληθεί ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή ενώπιον του αρμόδιου εθνικού δικαστηρίου, αντιστοίχως. Κατά περίπτωση, μπορεί να υπάρξει ένα δεύτερο στάδιο ενώπιον του διοικητικού συμβουλίου της Ευρωπαϊκής προκειμένου να προσδιορισθεί η «τελική ευθύνη» της Ευρωπαϊκής και/ή του οικείου κράτους μέλους για την αποζημίωση η οποία καταβάλλεται στο θιγόμενο φυσικό πρόσωπο.

Για να στοιχειοθετηθεί η αλληλέγγυα και εις ολόκληρον ευθύνη στο πλαίσιο του πρώτου σταδίου, το ενδιαφερόμενο φυσικό πρόσωπο πρέπει απλώς να αποδείξει ότι, στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής και του οικείου κράτους μέλους, πραγματοποιήθηκε παράνομη επεξεργασία δεδομένων που του προκάλεσε ζημία. Αντιθέτως προς ό,τι έκρινε το ΓΕΔΕΕ, δεν απαιτείται το πρόσωπο αυτό να αποδείξει περαιτέρω σε ποια από τις δύο συνεργαζόμενες οντότητες είναι καταλογιστέα η παράνομη επεξεργασία δεδομένων. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του ΓΕΔΕΕ ως προς το σημείο αυτό.

Αποφαινόμενο το ίδιο επί της διαφοράς, το Δικαστήριο κρίνει ότι η παράνομη επεξεργασία δεδομένων, η οποία συνίσταται στη δημοσιοποίηση σε μη εξουσιοδοτημένα πρόσωπα δεδομένων σχετικών με αυστηρώς προσωπικές συνδιαλέξεις μεταξύ του Μ. Κοčner και της φίλης του, είχε ως αποτέλεσμα να καταστήσει τα δεδομένα αυτά προσβάσιμα στο κοινό μέσω του σλοβακικού Τύπου. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η εν λόγω παράνομη επεξεργασία δεδομένων προσέβαλε το δικαίωμα του Μ. Κοčner στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του καθώς και των επικοινωνιών του και έθιξε την τιμή και την υπόληψή του, προκαλώντας του ηθική βλάβη. Το Δικαστήριο επιδικάζει στον Μ. Κοčner χρηματική ικανοποίηση ύψους 2.000 ευρώ προς αποκατάσταση της ανωτέρω ηθικής βλάβης.

Εξουσίες της εποπτικής αρχής κράτους μέλους

Η εποπτική αρχή ενός κράτους μέλους μπορεί να διατάξει τη διαγραφή δεδομένων που έχουν υποστεί παράνομη επεξεργασία, ακόμη και αν δεν έχει υποβληθεί προηγουμένως αίτημα από το υποκείμενο των δεδομένων

προδικαστική παραπομπή – προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 – άρθρο 58 παρ. 2, στοιχεία δ' και ζ' – εξουσίες της εποπτικής αρχής κράτους μέλους – άρθρο 17 παρ. 1 – δικαίωμα διαγραφής («δικαίωμα στη λήθη») – διαγραφή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που έχουν υποβληθεί σε παράνομη επεξεργασία – εξουσία της εθνικής εποπτικής αρχής να διατάξει τη διαγραφή των δεδομένων αυτών από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή τον εκτελούντα την επεξεργασία, χωρίς προηγούμενο αίτημα του υποκειμένου των δεδομένων

ΔΕΕ C-46/23, Újpesti Polgármesteri Hivatal, 14.03.2024, Τμήμα πέμπτο, Πρόεδρος: Ε. Regan, Εισηγητής: Μ. Plešič, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2024:239 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 58 παρ. 2, στοιχεία γ', δ' και ζ', του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της Οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων) (στο εξής: ΓΚΠΔ). Η αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Budapest Főváros IV. Kerület Újpest Önkormányzat Polgármesteri Hivatala (δημοτικής αρχής Újpest – τετάρτου δημοτικού διαμερίσματος Βουδαπέστης-Πρωτεύουσας, Ουγγαρία) και της Nemzeti Adatvédelmi és Információs Szabadság Hatóság (εθνικής αρχής προστασίας δεδομένων και ελεύθερης πληροφόρησης, Ουγγαρία, στο εξής: ουγγρική εποπτική αρχή), σχετικά με απόφαση με την οποία η τελευταία απηύθυνε εντολή στη δημοτική αρχή Újpest να διαγράψει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που είχαν υποβληθεί σε παράνομη επεξεργασία.

Το 2020, η δημοτική διοίκηση του Újpest αποφάσισε να παράσχει οικονομική στήριξη σε άτομα που είχαν καταστεί ευάλωτα από την πανδημία COVID-19. Για τον σκοπό αυτό, ζήτησε από το ουγγρικό

Γενικό Λογιστήριο του Κράτους και το κυβερνητικό γραφείο της τέταρτης περιφέρειας της Βουδαπέστης να της παράσχουν τα προσωπικά δεδομένα που απαιτούνται για την επαλήθευση των προϋποθέσεων επιλεξιμότητας για τη λήψη της ενίσχυσης.

Αφού ειδοποιήθηκε από μια έκθεση, η συγγρική αρχή που είναι αρμόδια για την προστασία των δεδομένων («η εποπτική αρχή») διαπίστωσε ότι η διοίκηση του Újpest, το συγγρικό δημόσιο ταμείο και το κυβερνητικό γραφείο είχαν παραβιάσει τους κανόνες του ΓΚΠΔ. Στη βάση αυτή, επιβλήθηκαν πρόστιμα.

Η εποπτική αρχή διαπίστωσε ότι η διοίκηση του Újpest δεν είχε ενημερώσει τα υποκείμενα των δεδομένων, εντός της προβλεπόμενης για τον σκοπό αυτό προθεσμίας ενός μηνός, για την πραγματική χρήση των δεδομένων τους, τον σκοπό της ή για τα δικαιώματά τους όσον αφορά την προστασία των δεδομένων. Επίσης, διέταξε τη διοίκηση του Újpest να διαγράψει τα δεδομένα των επιλέξιμων προσώπων που δεν είχαν υποβάλει αίτηση στήριξης.

Η διοίκηση του Újpest αμφισβήτησε την απόφαση αυτή ενώπιον του Ανώτατου Δικαστηρίου της Βουδαπέστης (Ουγγαρία). Υποστηρίζει ότι η εποπτική αρχή δεν έχει την εξουσία να διατάσσει τη διαγραφή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα χωρίς να έχει προηγηθεί σχετικό αίτημα του υποκειμένου των δεδομένων. Το συγγρικό δικαστήριο ζήτησε την ερμηνεία του ΓΚΠΔ από το Δικαστήριο, αποστέλλοντας αίτημα για έκδοση προδικαστικής απόφασης.

Στην απόφασή του, το Δικαστήριο απαντά ότι η εποπτική αρχή ενός κράτους μέλους μπορεί να διατάξει αυτεπαγγέλτως, δηλαδή ακόμη και χωρίς προηγούμενο σχετικό αίτημα του υποκειμένου των δεδομένων, τη διαγραφή δεδομένων που έχουν υποστεί παράνομη επεξεργασία, εάν το μέτρο αυτό είναι αναγκαίο για την εκπλήρωση της ευθύνης της να διασφαλίσει την πλήρη εφαρμογή του ΓΚΠΔ. Εάν η εν λόγω αρχή διαπιστώσει ότι η επεξεργασία των δεδομένων δεν είναι σύμφωνη με τον ΓΚΠΔ, οφείλει να αποκαταστήσει τη διαπιστωθείσα παράβαση, ακόμη και χωρίς προηγούμενο αίτημα του υποκειμένου των δεδομένων. Η απαίτηση να υπάρχει τέτοιο αίτημα θα σήμαινε ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας, όταν δεν υποβάλλεται αίτημα, θα μπορούσε να διατηρήσει τα επίμαχα δεδομένα και να συνεχίσει να τα επεξεργάζεται παράνομα.

Επιπλέον, η εποπτική αρχή ενός κράτους μέλους μπορεί να διατάξει τη διαγραφή παράνομα επεξεργασμένων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα τόσο όταν τα δεδομένα αυτά προέρχονται απευθείας από το υποκείμενο των δεδομένων όσο και όταν προέρχονται από άλλη πηγή.

Προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων για τους σκοπούς της καταπολέμησης των ποινικών αδικημάτων

Η υποχρεωτική ενσωμάτωση δύο δακτυλικών αποτυπωμάτων στα δελτία ταυτότητας συνάδει με τα θεμελιώδη δικαιώματα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

προδικαστική παραπομπή – προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους σκοπούς της καταπολέμησης των ποινικών αδικημάτων – Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 – άρθρο 4 παρ. 1, στοιχεία γ' και ε' – ελαχιστοποίηση των δεδομένων – περιορισμός της αποθήκευσης – άρθρο 5 – κατάλληλες προθεσμίες για τη διαγραφή ή για την περιοδική επανεξέταση της αναγκαιότητας αποθήκευσης – άρθρο 10 – επεξεργασία βιομετρικών και γενετικών δεδομένων – απόλυτη αναγκαιότητα – άρθρο 16 παρ. 2 και 3 – δικαίωμα διαγραφής – περιορισμός της επεξεργασίας – άρθρο 52 παρ. 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – φυσικό πρόσωπο που έχει καταδικαστεί με αμετάκλητη απόφαση και έχει μετέπειτα αποκατασταθεί – αποθήκευση των δεδομένων υποκειμένου μέχρι τον θάνατό του – μη ύπαρξη δικαιώματος διαγραφής ή περιορισμού της επεξεργασίας – αναλογικότητα

ΔΕΕ C-61/22, Landeshauptstadt Wiesbaden, 21.03.2024, Τμήμα μείζονος συνθέσεως, Πρόεδρος: Κ. Lenaerts, Εισηγητής: Ε. Regan, Γεν. Εισαγγελέας: L. Medina, ECLI:EU:C:2024:97 – Προδικαστική παραπομπή

Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 5 της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της Απόφασης-πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ, ερμηνευόμενου σε συνδυασμό με το άρθρο 13 παρ. 2, στοιχείο β', και παρ. 3, αυτής. Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του NG και του Direktor na Glavna direksia «Natsionalna politsia» pri Ministerstvo na vatrešnite raboti – Sofia (διευθυντή της «Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης» παρά τω Υπουργείω Εσωτερικών, Βουλγαρία) σχετικά με την απόρριψη εκ μέρους του διευθυντή της αιτήσεως διαγραφής από το εθνικό μητρώο στο οποίο οι βουλγαρικές αστυνομικές αρχές εγγράφουν πρόσωπα σε βάρος των οποίων έχει ασκηθεί δίωξη για εκ προθέσεως τελούμενο, αυτεπαγγέλτως διωκόμενο ποινικό αδίκημα (στο εξής: αστυνομικό μητρώο) την οποία είχε υποβάλει ο NG στηριζόμενος στην αποκατάστασή του μετά την αμετάκλητη ποινική καταδίκη του.

Ο NG ενεγράφη στο αστυνομικό μητρώο, σύμφωνα με το άρθρο 68 του νόμου περί του Υπουργείου Εσωτερικών, στο πλαίσιο ανακριτικής διαδικασίας για ψευδομαρτυρία. Μετά το πέρας της ανάκρισης, του απαγγέλθηκαν κατηγορίες και, με απόφαση της 28ης Ιουνίου 2016, η οποία επικυρώθηκε κατ' έφεση με απόφαση της 2ας Δεκεμβρίου 2016, κηρύχθηκε ένοχος για το προαναφερθέν αδίκημα και καταδικάστηκε σε ποινή φυλακίσεως ενός έτους με αναστολή. Μετά την έκτιση της επιβληθείσας ποινής, δόθηκε στον NG το ευεργέτημα της αποκατάστασης καταδικασθέντος και στη συνέχεια υπέβαλε στην αρμόδια περιφερειακή αρχή του Υπουργείου Εσωτερικών αίτηση διαγραφής του από το αστυνομικό μητρώο επί τη βάση της αποκατάστασής του, η οποία και απορρίφθηκε.

Το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε στο ΔΕΕ προδικαστικό ερώτημα με το οποίο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 4 παρ. 1, στοιχεία γ' και ε' της Οδηγίας 2016/680, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με τα άρθρα 5 και 10, το άρθρο 13 παρ. 2, στοιχείο β', καθώς και το άρθρο 16 παρ. 2 και 3, αυτής, και υπό το πρίσμα των άρθρων 7 και 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει την αποθήκευση από τις αστυνομικές αρχές, για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, και δη βιομετρικών και γενετικών δεδομένων, των οποίων υποκείμενα είναι πρόσωπα που έχουν καταδικαστεί με αμετάκλητη απόφαση για εκ προθέσεως τελούμενο, αυτεπαγγέλτως διωκόμενο ποινικό αδίκημα, μέχρι τον θάνατο των προσώπων αυτών, ακόμη και στην περίπτωση μεταγενέστερης αποκατάστασής τους, χωρίς να τους αναγνωρίζεται το δικαίωμα να ζητήσουν και να επιτύχουν τη διαγραφή των δεδομένων τους ή, κατά περίπτωση, τον περιορισμό της επεξεργασίας τους.

Το ΔΕΕ υπενθυμίζει τον σχετικό χαρακτήρα των δικαιωμάτων στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη, καθώς και ότι οποιοσδήποτε περιορισμός στην άσκηση των εν λόγω θεμελιωδών δικαιωμάτων πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 52 παρ. 1 του Χάρτη, να προβλέπεται από τον νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των θεμελιωδών δικαιωμάτων καθώς και την αρχή της αναλογικότητας.

Επιπλέον, επισημαίνει ότι οι επίμαχες διατάξεις της Οδηγίας 2016/680 καθορίζουν ένα γενικό πλαίσιο χάρη στο οποίο διασφαλίζεται, μεταξύ άλλων, ότι η αποθήκευση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και, πιο συγκεκριμένα, το χρονικό διάστημα αποθήκευσής τους περιορίζεται σε εκείνο που κρίνεται αναγκαίο για τον σκοπό για τον οποίο τα δεδομένα αυτά αποθηκεύονται, ενώ συγχρόνως καταλείπουν στα κράτη μέλη τη μέριμνα να καθορίσουν, τηρουμένου του εν λόγω πλαισίου, τις επιμέρους περιπτώσεις στις οποίες η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων επιτάσσει τη διαγραφή των δεδομένων και το χρονικό σημείο κατά το οποίο πρέπει να λάβει χώρα η διαγραφή τους. Αντιθέτως, οι εν λόγω διατάξεις δεν επιβάλλουν στα κράτη μέλη να καθορίσουν απόλυτα χρονικά όρια για τη διατήρηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πέραν των οποίων πρέπει να διατάσσεται αυτόματα η διαγραφή τους.

Στη συνέχεια, το ΔΕΕ υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα και με σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ, εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει τη συστηματική συλλογή των βιομετρικών και γενετικών δεδομένων κάθε προσώπου που κατηγορείται για την εκ προθέσεως τέλεση αυτεπαγγέλτως διωκόμενου αδικήματος είναι, κατ' αρχήν, αντίθετη προς την απαίτηση περί απόλυτης αναγκαιότητας του άρθρου 10 της Οδηγίας 2016/680. Πράγματι, μια τέτοια νομοθεσία μπορεί να οδηγήσει, αδιακρίτως και

γενικώς, στη συλλογή των βιομετρικών και γενετικών δεδομένων της πλειονότητας των προσώπων κατά των οποίων έχει απαγγελθεί κατηγορία.

Ωστόσο, μπορεί να γίνει δεκτό ότι η αποθήκευση βιομετρικών και γενετικών δεδομένων ανταποκρίνεται στην απαίτηση σύμφωνα με την οποία πρέπει να επιτρέπεται μόνον «όταν είναι απολύτως αναγκαία», κατά την έννοια του άρθρου 10 της Οδηγίας 2016/680, μόνον εφόσον συνεκτιμώνται η φύση και η σοβαρότητα της αξιόποινης πράξης για την οποία το υποκείμενο των δεδομένων καταδικάστηκε με αμετάκλητη ποινική απόφαση, ή άλλες περιστάσεις, όπως το ιδιαίτερο πλαίσιο εντός του οποίου τελέστηκε η αξιόποινη πράξη, η τυχόν σύνδεσή της με άλλες εκκρεμείς διαδικασίες ή ακόμη το ποινικό ιστορικό ή το προφίλ του καταδικασθέντος. Επομένως, σε περίπτωση που στην εθνική νομοθεσία προβλέπεται ότι τα βιομετρικά και γενετικά δεδομένα των καταδικασθέντων που έχουν καταχωριστεί στο αστυνομικό μητρώο διατηρούνται, σε περίπτωση αμετάκλητης καταδίκης τους, μέχρι τον θάνατό τους, όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, η διατήρηση αυτή φαίνεται να προσλαμβάνει ένα εξαιρετικά ευρύ πεδίο εφαρμογής σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους τα δεδομένα υποβάλλονται σε επεξεργασία.

Το ΔΕΕ καταλήγει ότι το ενωσιακό δίκαιο αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει την αποθήκευση από τις αστυνομικές αρχές, για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, και δη βιομετρικών και γενετικών δεδομένων, των οποίων υποκείμενα είναι πρόσωπα που έχουν καταδικαστεί με αμετάκλητη απόφαση για εκ προθέσεως τελούμενο, αυτεπαγγέλτως διωκόμενο ποινικό αδίκημα, μέχρι τον θάνατο των προσώπων αυτών, ακόμη και στην περίπτωση μεταγενέστερης αποκατάστασής τους, χωρίς ο υπεύθυνος επεξεργασίας να υπέχει υποχρέωση περιοδικής επανεξέτασης της αναγκαιότητας αποθήκευσης των δεδομένων και χωρίς να αναγνωρίζεται στα υποκείμενα των δεδομένων το δικαίωμα να ζητήσουν και να επιτύχουν είτε τη διαγραφή των δεδομένων που τα αφορούν, οσάκις η διατήρησή τους παύει να είναι αναγκαία υπό το πρίσμα των σκοπών για τους οποίους έτυχαν επεξεργασίας, είτε, κατά περίπτωση, τον περιορισμό της επεξεργασίας τους.